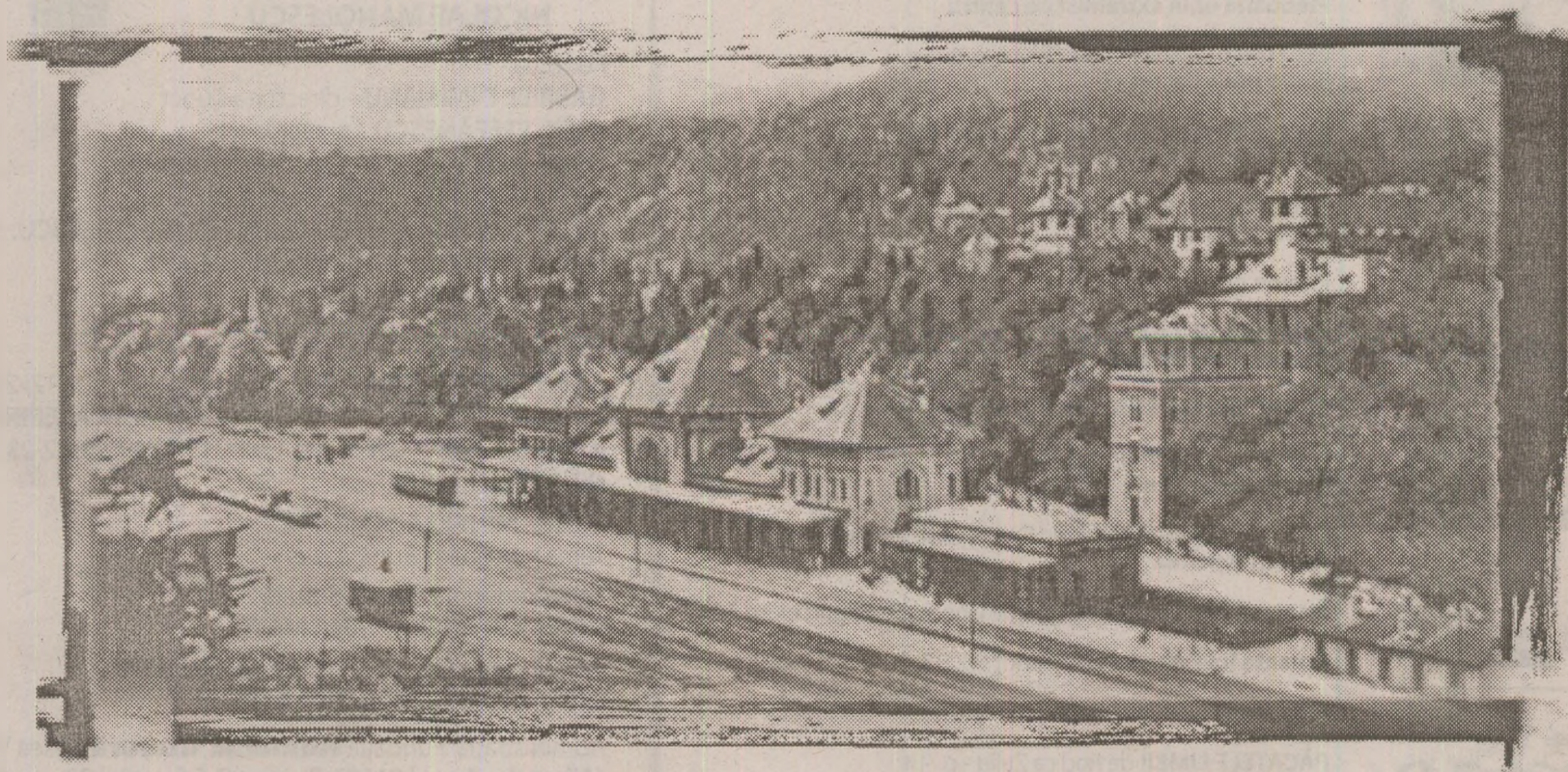

România literară 32

17 - 23 august 2005 (Anul XXXVIII)

Cronica pesimistei de Ioana Pârvulescu

Gara rușinii, Sinaia

La cum se călătorește în România cu trenul, nu CFR-ul ar trebui să facă grevă, ci călătorii. (Gară pentru doi de Cristi Mărculescu, în revista Re:publika nr.3-4, 2005)

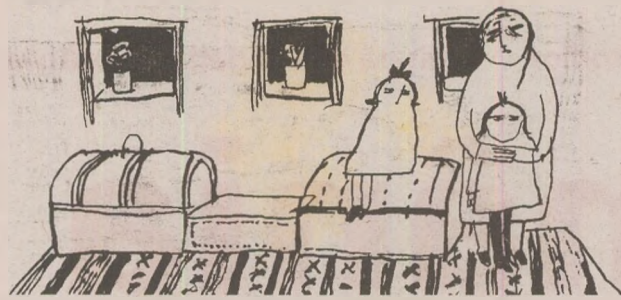
O are cât de mult călătoresc Ministrul Transporturilor și adjuncții lui cu trenul? Bănuiesc că maximum o dată în timpul unui mandat, iar atunci în ocazii și condiții speciale, pe vreme nici prea caldă, nici prea rece, când se pune în circulație vreun tren nou-nouț, în care sunt singuri și din care nu se ostenesc să coboare în nici o gară. Pentru Ministrul Transporturilor așadar, pentru Șefa de gară din Sinaia și pentru Primarul din Sinaia, această relatare a unui drum de coșmar obișnuit, nu cu acceleratul sau personalul, ci cu cel mai bun tren care există, IC *.

1 august, zi de caniculă. Mă duc în Gara de Nord să prind trenul de 9.10 ca să țin o conferință despre Bucureștiul de altădată la Școala de Vară din Sinaia. E deja extrem de cald. Ministrul Transporturilor face câte ceva pentru oamenii lui, care fac grevă, dar absolut nimic pentru călătorii de pe urma cărora trăiește, care nu fac: a pus în încăperile celor care vând bilete aparate de aer condiționat. Ce înseamnă asta? Înseamnă că aerul cald care iese din aparate se varsă direct în sala în care stau la coadă călătorii și o transformă în infern. Văd în jurul meu oameni defigurați, crispați, cu broboane de sudoare pe chipul de o paloare suspectă și deschizând gura după aer, ca peștii pe uscat. Mișcările tuturor sunt de o lentoare ciudată, ca-ntr-o secvență filmată cu încetinitorul. Inima mea, în schimb, supusă unor condiții de submarin rusesc, bate cu o iuțeală suspectă. Cer, cu puțina voce care mi-a rămas, un bilet la *Inter-City* până la Sinaia. Din partea cealaltă a ghișeului,

unde e aer răcoros, o doamnă veselă mă anunță, ca și cum mi-ar da o veste foarte bună, că nu mai sunt locuri decât la clasa I. Mă mir în sinea mea, oamenii nu se înghesuie la trenurile scumpe, dar nu am argumente ori suflu să o contrazic, așa că scot cele 320.000 de lei. Nedecontabili, întrucât am fost prevenită să vin cu clasa a II-a. Mă sui în tren. Doamna cea veselă ne-a înghesuit, pe toți câți eram la coadă, pe primele 10 scaune din ultimul vagon, lipiți unii de alții, ca să ne ținem de cald, probabil. Restul vagonului rămâne gol. Și vagoanele de-a doua sunt, dacă nu goale, în orice caz deloc pline, dar ce poți să mai zici, și când, și cui?

O „ploieșteancă revoluționară” se interesează de o sacoșă pusă pe jos: „Ți-e și frică, spune ea, dacă e vreo bombă? Ne-a spus la televizor să fim vigilenți!”. Bomba vine, dar din altă parte: aerul condiționat, care funcționează în primele minute, se oprește, nu se știe de ce, definitiv. Firește, geamurile sunt ermetic închise, din construcție. În schimb, avem muzică, din bunăvoința CFR-ului. Atât de puternică, încât ar putea mișca puținul aer din vagon și atât de proastă încât te năucește. M-am interesat altă dată cine o alege: Ministerul! Îl rog pe conductor s-o dea mai încet sau s-o oprească și, amabil, mă asigură că o va face, numai că pentru asta trebuie să ajungă de la ultimul vagon, în care ne aflăm, la primul. De comunicarea electronică nu s-a auzit pe-aici, informația se transmite prin mijloace mecanice: *per pedes*. Să fim altruști: până la Gara Sinaia sigur va ajunge mesajul unde trebuie, spre liniștea celor care călătoresc mai departe. Renunț să mă mai uit pe notițele mele despre „altădată” și zac, ca toată lumea, la limita leșinului. Din cauza căldurii nu ni se mai aduc obligatoriile ziare, incluse în preț, dar avem și un avantaj: vânzătorii ambulanți și cerșetorii stau pe undeva la umbră, așa că scăpăm de agresiunea tradițională.

(continuare în pag. 21)

sumar

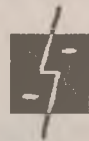
- Omul care tace** de Alexandru Niculescu - p. 3
- Narcisismul cultural** de Ovidiu Hurduzeu - p. 3
- CONTRAFORT** de Mircea Mihăieș - p. 4
Alogenia salvează România
- LECTURI LA ZI** de Tudorel Urian - p. 5
Pledoaria unui extremist de centru
- LECTURI LA ZI** de Marius Chivu - p. 6
Și ei au debutat odată
- Cartea alb-negru a amintirilor colorate** de Florentina Hojbotă - p. 7
- Poetul în ultimii 25 de ani** de Raluca Ciochină - p. 7
- Poeme** de Gheorghe Istrate - p. 8
- PLECÂND DE LA CĂRȚI** de Mihai Zamfir - p. 9
Au, oare, cărțile suflet?
- CERȘETORUL DE CAFEA** de Emil Brumaru - p. 9
- LECTURI LA ZI** de Simona Vasilache - p. 10
Ca apa pentru ceai
- CARTEA ROMÂNEASCĂ** de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Romanul peltea
- Însemnări despre Cioran (VI)** de Gheorghe Grigurcu - p. 12
- Amanta lui Petru I** de Ion Simuț - p. 13
- PREPELEAC** de Constantin Țoiu - p. 14
- PĂCATELE LIMBII** de Rodica Zafiu - p. 14
- IN MEMORIAM**
Paula Diaconescu de Florica Dimitrescu - p. 15
Sanda Stolojan - p. 15
- Elogiul bunicilor** - pp. 16-17
- Viața și opera unui filosof** de Iordan Datcu - p. 18
- Nae Ionescu - între filosofie și chimie** de Dumitru Hîncu - p. 19
- CRONICA PESIMISTEI** de Ioana Pârvolescu - p. 21
Gara rușinii, Sinala
- CRONICA FILMULUI** de Alexandra Olivotto - p. 22
Omorâți-l pe Bill, dar cruțați-l pe Tarantino
- Pre-Apocalypse now** - p. 23
- Luis Fernando Verissimo - Clubul Ingerilor**
Prezentare și traducere de Micaela Ghișescu - pp. 24-25
- „St. Francis Einstein of the Daffodils”** de Monica Joița - p. 25
- EL** de Dina Georgescu - p. 26
- Scrisul Margheritei Yourcenar** de Sorin Lavric - p. 27
- O sumă de sonete** de Böszörményi Zoltán - p. 28
- MERIDIANE** - p. 29
- POST-RESTANT** de Constanța Buzea - p. 30
- LA MICROSCOP** de Cristian Teodorescu - p. 31
- CRONICA TV** de Dumitru Hurubă - p. 31
- OCHIUL MAGIC** - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.**

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU.**

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 1, 6, 8, 10, 11, 12, 16, 17, 21, 24,
25, 27, 28, 29, 30, 32), **SIMONA GALAȚCHI, ECATERINA
IONESCU** (pag. 2, 3, 4, 5, 7, 9, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 31),
NINA PRUTEANU.

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Tema numărului: *Bunicii mei*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația **România literară**, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației,
RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG,
sucursala Aviației, RO93BRDE445SV39194054450 (USD) și
RO27BRDE445SV11920914450 (EUR).

CORNELIU IONESCU (director administrativ),

MIRONA LAUDĂ (economist principal),

GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86).

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro;
tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Revista **România literară** este editată de Fundația
România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”,
Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.
Sponsorizare de la Banca
Română de Dezvoltare - **BRD**
Groupe Société Générale.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Virgil Ierunca – 85

Omul care tace

De mai multă vreme, Virgil Ierunca tace. Peste existența sa reală – și altădată, avară în vorbe – chiar aici, la Paris, s-a așternut un vâl impenetrabil.

Iar noi, ceilalți, ne-am obișnuit să uităm. Cu rare excepții, am uitat pe cei care și-au dăruit viața, cariera profesională, liniștea pentru eliberarea României de comunism – în închisori, pe munți, în exil.

Și totuși! Din „ne-uitare” (termenul îi aparține) se înalță ființa, viața și opera lui Virgil Ierunca.

Împlinește 85 de ani Virgil Ierunca!

Mai este nevoie să menționăm tot ceea ce a făcut în țară (până în 1946) și în exil, în străinătate, începând din 1947? Citească oricine paginile autobiografice din cărțile sale aparute la Editura Humanitas! A redactat și condus publicații din exil, a scris articole despre cultura românească în Franța și în Germania, a fost redactor cultural și politic la RFI – în Franța –, la „Europa liberă” – la München – vorbind Românilor. Iar volumele publicate în limba română, începând din 1964 și pînă astăzi, le avem încă pe masa de lucru (așteptînd încă lecturi aprofundate).

Virgil Ierunca a luptat pentru o Românie reală, vie – în vremuri de grea încercare.

Dar, mai ales – ceea ce s-a spus prea puțin – s-a sacrificat.

*

Un text, dintr-o scrisoare adresată lui Mircea Eliade în 22 octombrie 1972 (publicată de Mircea Handoca, în „Vatra”, 6-7/2000) dezvăluie, ca o adevărată confesiune, justificările prezenței sale în exil. Pentru a-și îndeplini o datorie-misiune: „a salva spiritualitatea românească de o pierzare organizată”.

Iată o bună parte din scrisoare: „Aveam de ales între a încerca să devin un eseist de expresie franceză (exeget subțire al lui Blanchot și al a-literaturii) și a face ce-am făcut: bucatărie de exil. Am ales ultima soluție, fiindcă, implicat într-un război religios împotriva comunismului... mi-am spus că România are noroc cu cei mari, numiți mai sus [este vorba de Mircea Eliade, Cioran, Eugen Ionesco, Vintilă Horia, n.n.]. Iar noi, cei mici, să facem ce rămîne de făcut, [pentru] ca cei mari să nu-și piardă nici timpul, nici vocația, cu accidente minore ale exilului. Nu joc pe „sacrificatul” (poate că nici nu e sigur că aveam ceva de spus pe plan „universal”) dar am trăit, și trăiesc, convingerea profundă că „sacrificiul” era o *datorie absolută*. Vremile sub care stăm nu sînt numai de „cultură”, imi zic, ci și de un anumit stil de a te împotrivi lor. Am ales între bibliografie și pustiu, mai ales că bibliografia era deja convertită în creații de cei mari, deci salvată” (pag. 83).

Alesese „pustiul”: adică lupta și sacrificiul (ghilimelele nu trebuie să ne înșele: evitau grandilocvența) pentru libertate.

*

Avea 42 de ani – de 12 ani în exil – pe cînd scria aceste rînduri. Avusese timpul necesar de a-și defini destinul. Scrisoarea se încheie cu cuvintele *eu îmi apar pustiul (chiar și neamul)*.

Pentru că, atunci cînd, acceptînd o bursă de studii, a

plecat din România, nu-și dorise a intra într-un profesionalism limitat sever, aducător de promovări științifice occidentale, ci pentru a se integra în lupta cea mare și largă, pluridimensională, împotriva „moceriei și confuziei de valori din țară”.

Virgil Ierunca a crezut în lupta de exil: „României, exilul i-a dat șansa prezenței neîntrerupte într-o realitate vie” – (scrie în aceeași misivă). Exilul – „*acest spațiu blestemat de istorie în care fiecare încearcă să salveze identitatea spirituală a unei Români reale*”.

Virgil Ierunca s-a înscris – prin viață și prin operă – în acest „spațiu blestemat” al istoriei țării noastre. Cu prețul sacrificării.

*

De aceea, unii dintre cei care l-au cunoscut îndeaproape au putut observa că Virgil Ierunca își ascunde, cu pudoare, o profundă tristețe identitară. Nu-mi aduc aminte să-l fi văzut vreodată rîzînd degajat. Cu o maximă demnitate el pare a-și fi trăit anii lungi de exil într-o gravă tensiune. „Țara întristării”, „România, altădată senină”, îi era mereu prezentă. „Cine e mai bătut de vînturi decît noi, cei de aici, în căutarea Țării, și cei de acolo, din Țară, în propria căutare” (*Românește*, ed. 1991, p. 268).

Poate că idealurile nu au fost integral realizate decît de cei cîțiva care i-au cunoscut speranțele, i-au înțeles și cele spuse, și cele scrise – dar mai ales cele *trăite*, nespusele. Dar nici Doamna Monica Lovinescu, nici victoria libertății din decembrie 1989 („sărbătoarea”) nu au reușit să-i alunge dubiile, singurătatea, distanțele, melancolia.

Virgil Ierunca – o recunoaște și el – și-a împlinit misiunea.

La 85 de ani, Virgil Ierunca este al nostru. Al României, Al literaturii române.

De aceea, poate, Virgil Ierunca tace.

Alexandru NICULESCU

Polemici

Narcisismul cultural

Dă știu cu toții: românii și-au făcut o tradiție din a declara că „România este ultima țară din lume” (Cioran)!. În zilele noastre atitudinea respectivă prevalează în cercurile intelectuale „occidentalizate”, printre unii români din diaspora, tinerii cu gândul doar la emigrare, cetățenii nemulțumiți din clasele de mijloc, în special din marile orașe; este rar întâlnită în mediile religioase, printre intelectualii tradiționali, micii orașeni, țărani, pensionari, boema artistică și în rîndurile lumpen proletariului. Anatemizarea românilor de către români, ce pare uneori să desfidă orice logică, devine într-un fel „coerentă” privită din lumina **narcisismului cultural al modernității**.

Intelectuali de frunte, de la Heidegger la Jürgen Habermas (eseul *Dezvoltarea morală și identitatea ego-ului*) și Christopher Lasch (*Cultura narcisismului*) au descris această „boală” a ultimului secol. Născut din anxietățile, tensiunile și nihilismul timpurilor moderne, „ego”-ul narcisist percepe lumea din jur ca un mediu depravat, ostil dezvoltării persoanei umane. În loc să inițieze acțiuni viguroase și lucide, în cooperare cu semenii săi, pentru schimbarea stării de fapt, ego-ul cade pradă nesigurății, disperării și neputinței. Toate aceste stări „negative” se manifestă prin violență, furie nestăpînită și vindictivă, visuri de omnipotență prin acumularea maniacală a simbolurilor puterii (bani, cunoștințe, „image publică”) sau, dimpotrivă, prin fantezii regresive, de întoarcere la o imposibilă stare de perfecțiune paradisiacă.

O altă caracteristică a „ego”-ului narcisist este dependența sa totală de imaginea din oglindă. Unii autori îl numesc chiar „eul oglindă” (Charles H. Cooley). Trăind într-o „societate a spectacolului”, identitatea „ego”-ul narcisist depinde de imaginea sa din mass media. Întrucît identitatea umană este relațională (Pierre Legendre), o manifestare înșăși a „relației personale” (Yannaras), înlocuirea Celuilalt în carne și oase cu propria sa imagine mediatizată nu poate avea decît consecințe devastatoare...

În cultura română, Emil Cioran, mai ales tînarul din *Schimbarea la față a României* sau *Pe culmile disperării* vorbește clar și răspicat prin vocea unui „ego” narcisist. Furia sa negatoare, nihilismul, „eul” umflat pînă la paroxism, „delirul grandorii”, urmate de disperare, melancolie, plictis și îndoială sunt, fără doar și poate, manifestări ale narcisismului cultural al anilor '20. Fundamentul doctrinar (considerat de unii „reacționar”, chiar „fascist”) și patologic al narcisismului cioranian este transformat înșă într-o extraordinară *teatralitate narativă* și o metafizică „trăită organic”. „*Aș vrea să izbucnesc într-o explozie radicală cu tot ce am în mine, cu toată energia și cu toate conținuturile,*

să curg, să mă descompun și într-o expresie nemijlocită distrugerea mea să fie opera mea, creația, inspirația mea.”

Din păcate, la unii dintre intelectualii lansați după '89, narcisismul cultural nu este „transfigurat” prin operă. Răbufnind în afirmații fruste, cuprinse în articole din presă, se confundă cu resentimentul adînc mocnit (nu se știe de ce), cinismul demolator, vedetismul mediatic și comportamentul identitar. Sunt energii autodistructive care distorsionează personalitatea, deturmandu-o de la adevărata creație. Mă mîhneste să constat că, într-o formă sau alta, maladia culturală a secolului, a atins și pe cei mai buni dintre cei buni. Mă refer în primul rînd la Cristian Bădiliță.

În ultimul timp, tînarul nostru intelectual m-a șocat – și nu numai pe mine – prin limbajul tudor-vadimic în care îi descrie pe români și unii dintre politicienii aleși prin vot democratic. În opinia lui Bădiliță, Ion Iliescu, „*acest deșeu comunist reales președinte*”, n-ar fi fost reales de cetățeni liberi, care își exercitau dreptul de vot, așa după cum le dicta propria conștiință, ci „*de o turmă amnezică sau pur și simplu dementă*”. Furia poetului din Botoșani crește înșă exponențial cînd pomenește de Basescu, „*amestec de Parpangel și Smerdiakov, ajuns la cîrma României printr-o mare cacealma*” și, mai ales, cînd scrie despre această Roumanie moisie² în care „*viețuiește DOAR o populație ramolită, dezabuzată ori demoralizată*” (sublinierea mea). Termeni injurioși, trîntiți tam nisam într-o revistă de cultură ce se remarcă prin sobrietatea intelectuală a colaboratorilor ei. Nu-ți vine să crezi că Bădiliță din „Bravo, Călin Popescu Țariceanu” („Averea”, 26 iulie 2005) este unul și același cu talentatul poet din *Duminica lui Arcimbollo* a cărui rigoare poetică e „*prietenoasă față de public, imaginile (chiar și cele întortocheate) nu sunt niciodată agresive, ostile sau malițioase*” – cum foarte bine a remarcat Virgil Nemoianu în prefața la volum.

Persistă totuși misterul. Dacă asta-i părerea lui Cristian Bădiliță despre „plaiurile natale”, de ce continuă să se înfunde pînă la brâu în viața culturală românească? Colaborează la „Ziua” și „Averea”, publică, traduce, se ceartă cu preoți și monahi, se rătăcește la birocrația culturală, vorbește de la tribună elevilor de liceu, își dă mai peste tot cu părerea (de pildă, dacă Iisus se scrie în românește cu unul sau doi de i). (Mă îndoiesc că toate „facerile” sale din România i-ar satisface orgoliile mai bine decît niscăi conferințe pe teme patristice, ținute la Paris.)

Să nu uităm: în narcisismul cultural al timpurilor recente, ego-ul nu-și găsește liniștea dacă acumularea de capital intelectual nu se transformă în capital de imagine. La Paris sau la Berlin, tinerii noștri postdecembriști au acumulat cunoștințe cu o *efficiency* industrială, transformându-se rapid în mașini de produs cultură. Occidentul le-a oferit puterea cunoștințelor – imposibil de dobîndit în condițiile României – dar le-a refuzat poate ce-și doreau mai mult: puterea mediatică, statutul de vedete.

Ovidiu HURDUZEU

(continuare în pag. 4)

actualitatea

Probabil că n-aș fi scris acest articol dacă nu mi-ar fi stăruit în auz cântecul, de-acum vreo zece ani, al unei simpatice formații rock. Cântecul se intitula „Criogenia salvează România”. Și probabil că dacă dl Adrian Severin, după ce-a produs câteva paragrafe demne de pugilatele rasiste ale presei legionare, ar fi acceptat că și-a ieșit din pepeni, sau măcar ar fi tăcut, dându-și seama că-a dat cu băta în baltă, aș fi tăcut și eu. Dar nu: dl Severin împinge fudulia avocătească atât de departe încât atinge cotele jalnicului. Dumnealui trebuie să aibă dreptate mereu, să dea fără oprire lecții și să explice cât de proști sunt ceilalți și cât de deștept este domnia sa, indiferent de faptul că e călare pe situație ori a sărit peste cal.

În ziarul „Ziua” din 2 august 2005, fostul ministru de Externe, fost vice-prim-ministru, fost membru în tot felul de comitete și comiții internaționale, trânteste un articol de-o agresivitate fără precedent în zona „oamenilor fini” din mijlocul cărora provine. Chiar și pe vremea lui Ceaușescu, dl Severin avea contacte cu lumea internațională și știa care sunt cutumele, în ce constă diferența între un democrat și un, să zic, adept al teoriilor rasiste. Ei bine, toate acestea s-au șters ca buretele din clipa în care a intrat, cu arme și bagaje, în solda pesedismului. A corupt acest partid conștiințe mai solide decât a d-lui Severin, așa că nu cred că-a fost o problemă să-l reducă la statutul de simplu executant.

Mă interesează mai puțin, sau deloc, mobilurile articolelor (cel din 2 august, „Epopoea frustraților”, e urmat de-o replică încă mai sinistă, la 6 august, tot în „Ziua”, sub titlul „Mânia prezidențială naște monștri”). Pot doar să presupun că simțind că-a venit momentul să iasă din anonimatul ultimilor ani, dl Severin a apăsat pe pedală, doar-doar se întrevede posibilitatea înșfăcării unui ciolan (la orgoliul domniei sale, a rămâne un simplu membru de partid – așa ni-l înfățișează CV-ul publicat pe Internet – e, probabil, ceva de rușine). Lucru foarte posibil, având în vedere nebunia din interiorul partidului, luptele între fracțiuni și reapariția alături de Iliescu a inamicului politic numărul unu al lui Severin, Petre Roman. Dl Severin și-o fi spus că acesta e momentul să încerce să redevină, à la Petru Rareș, ceea ce-a fost – ba chiar mai mult decât atât! Tot ce-a reușit a fost să umple de conșternare, indignare și uluială oameni de cele mai diferite orientări.

Probabil că în străfundul său dl Severin nici măcar nu e un rasist. Dl Severin e mai rău decât atât: e un manipulator rece al posibilelor (re)sentimente ale unor grupuri sau orientări asociale. Dl Severin știe cu precizie de ce a folosit referitor la Traian Bănescu termenul „alogen” și mai știe

care este definiția acestui cuvânt. Alogen nu înseamnă doar „o persoană care este diferită ca origine sau natură de comunitatea în care trăiește” (remarc folosirea isteasă a cuvântului „diferit”, care sună melodos în urechile corecților politic; dl Severin comite, de fapt, o fraudă semantică: nici unul din „dicționarele limbii române” nu definește cuvântul în acest fel: toate se referă la caracterul „deosebit”: „care se deosebește prin natură și origine de mediul în care se află”).

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Alogenia salvează România

„Alogen” înseamnă – inclusiv în contextul întrebunțării sale de către dl Severin – exact ceea ce spune „Dicționarul explicativ al limbii române”, editat de Academia Română: „(Despre populații) De origine străină, venit din altă parte”. Așa se referea dl Severin la Traian Bănescu și, prin extensie, la cei care „vor puterea” și știu „să înțeleagă și să manipuleze perfect suferințele popoarelor în mijlocul cărora trăiesc”. Așadar, „alogenii” nu sunt „diferiți”, cum susține a posteriori dl Severin, ci „trăiesc chiar în mijlocul popoarelor”. Că în articolul din 6 august „eroii alogeni” dobândesc atribute pe care în cel din 2 august nu-l au, arată doar mizeria morală în care un om de inteligența d-lui Severin poate coborî.

Dacă ar fi un bărbat adevărat, fostul vice-prim-ministru ar trebui să-și afirme răspicat convingerile: în marasmul în care s-a prăbușit dragul său partid, P.S.D., probabil că se încearcă și variante de captură a unui electorat care până acum nu se prea omora după iliesceni: și anume, naționaliștii. Or, pentru asta, era nevoie de o nadă, de un semnal că

și pot găsi buni reprezentanți chiar acolo unde, târâș-grăpiș, se mergea pe direcția unui „internaționalism” – fie el și unul irigat cu elemente de intoleranță și securism. Iată că prin Adrian Severin P.S.D.-ul e gata să sară pârleazul naționalismului cu nuanțe rasiste, al grobianismului drapat în înalte sentimente patriotice.

Oricum am întoarce-o, oricum am suci-o, dl Severin a scris un articol incalificabil (de fapt, e cât se poate de... calificabil: xenofobie și rasism), iar apoi a încercat să arunce încă o găleată de lături asupra celor oripilați de ideile sale. Apărarea d-lui Severin e surprinzător de slabă, mai ales din partea unui avocat. Ea e chiar penibilă. A afirma că toți cei care s-au arătat revoltați de unghiul în care înțelege să-l atace pe Traian Bănescu sunt fie manipulați, fie, pur și simplu, în solda președintelui e, în cel mai bun caz, o mârliană. A persista în idee, așa cum face cel poreclit „bursucul veninos”, descrie un clar simptom de pierdere a frânelor.

În loc să încerce să explice, cu instrumentele lexicografice pe masă, că acuzatorii săi sunt în eroare, dl Severin face încă un pas în bezna relei-credințe, calificându-i pe cei care nu-i împărtășesc părerile rasiste privitoare la „tătarul” Bănescu drept „frustrați”, „complexați”, „veleitari ratați”, „cultumici exaltați și analiști schizoizi”, „senili frivoli”. Iar apoi, ca și cum toate aceste calificative ar aparține altora (eventual, chiar lui Traian Bănescu!), notează senin: „Nici o etnie nu este rușinoasă. Abia cei care consideră că afirmarea acesteia constituie o insultă se fac vinovați de frustrare”. Perfectă logică, nu-i așa? Chiar de la primul rând al articolului, dl Severin enunță un principiu: „Atunci când vor puterea, alogeni știu să înțeleagă și să manipuleze perfect suferințele popoarelor în mijlocul cărora trăiesc”. Imediat, el exemplifică enormitatea prin acțiunile lui Traian Bănescu. Unde e aici intenția de a-l incrimina, când se incriminează singur?!

Dacă are probleme cu Traian Bănescu, de ce nu-l ataca pentru ideile sale politice, pentru actele din timpul mază, datului său. Nimeni, nici măcar președintele Bănescu, nu e în afara criticii. Există suficiente lucruri discutabile în acțiunile actualului președinte al României. A o face, însă, de pe platforma acut rasistă pe care s-a cățarat găfând dl Severin e descalficant nu doar pentru cel care scrie astfel de elucubrații, dar și despre partidul care-l conține, ca să zic așa, și pe acest neașteptat reprezentant al xenofobiei cu spume. Cât despre ziarul care continuă să adăpostească astfel de texte, nu mai e nimic de zis.

În ce mă privește, voi prefera să mă consider în perpetuitate un „alogen frustrat”, decât să fiu vreodată asimilat cu „calmii” pesediști a căror ideologie postiliesciană o ilustrează Adrian Severin. ■

Polemici

Narcisismul cultural

(urmare din pag. 3)

Pentru a se integra spațiului cultural postdecembrist, Cristian Bădiliță avea nevoie de o imagine fondatoare, care ulterior s-o nuanțeze, s-o multiplice, s-o administreze eficient drept capital spectacular. În paginile „Convorbirilor literare – Iasi” însălează grăbit niște opinii „din exil”, nicidecum pentru a lansa noi idei, ci, pur și simplu, pentru a-și consolida imaginea de „cavalier” în luptă cu „hopliții”. Scopul său nu este să se diferențieze, atât de unii cât și de alții, să rămână pe o poziție de „lup singuratic”, ci, *dimpotrivă*, să se integreze cât mai vârtos în „grupul de elită” (vezi articolul său *Printre hopliți și cavaleri* din „Convorbiri”). Imaginea fondatoare – intelectual imaculat, condus de principiul transcendent al Valorii – este menținută prin adoptarea unui comportament identitar, comun grupului de „cavaleri”.

Asocierea unor intelectuali români în jurul unui principiu valoric abstract și exclusivist este artificială. În fond, nu există „hopliți” și „cavaleri”, cultura nu funcționează ca o „armată” sau „ordin militar”, recunoaște doar individualități care pot crea „evenimente”. Cristian Bădiliță folosește această abstracțiune, grup „fantasmatic” pe post de „Mama cea bună”, cu scopul de a dobândi în mod rapid capitalul simbolic necesar dezvoltării autorității sale intelectuale. (Odinioara, un tânăr devenea o „autoritate” doar după o lungă perioadă de maturizare și o acerbă luptă cu lumea

și, mai ales, cu propria sa persoană.) Fraternizarea cu bravii „cavaleri” este însoțită de procesul invers: recuzarea expeditivă a Tradiției și Autorității instituționalizate prin asasinarea simbolică a Tatălui cel rău și/sau exigent (Iliescu, Bănescu în plan social, Dumitru Stăniloae pe plan intelectual, conducerea Bisericii ortodoxe, în plan spiritual).

Afiliați grupului, reușește totuși să-și individualizeze imaginea. De pildă, evită cu abilitate disputele publice privitoare la „multiculturalism” și „corectitudinea politică”, drept „recompensă”, stângiștii postmodemi grupați în jurul „Observatorului cultural” îl cruță, nu-l etichetează drept „antioccidental”, „extremist” etc. (alți „cavaleri” sunt linșați mediatic). În general, Bădiliță își cultivă *ad nauseam* imaginea de „cărturar biblic”, mereu dublată de cea a intelectualului occidentalizat clar demarcat de „ortodoxiștii” naționaliști (conform CB, Dumitru Stăniloae s-ar număra printre ei). Ba chiar, în *Democrația sacră și profană* aruncă pastila cu democratizarea Bisericii ortodoxe, o poziție scandaloasă chiar și pentru prietenii săi. În schimb, la moartea Suveranului Pontif, într-un articol lacrimogen, un adevărat *tear-jerker*, nu pierde prilejul să se arate chiar mai catolic decât Papa.

Cultura nu poate satisface „ego”-ul narcisist întrucât nu-i oferă maximă vizibilitate în spațiul public. Pentru a-și potoli visurile de mărire, „setea de putere” transformată în „setea de a fi vizibil”, „ego”-ul apelează la *star-system*. Există însă un preț de plătit: transformarea *personalității unice* într-un *personaj oficial recunoscut*, o imagine intersanjabilă și manipulabilă, echivalentul banului din circuitul financiar și a mărfii din circuitul comercial.

Scriind la „Ziua” sau „Averea”, publicații comerciale dar de circulație națională, „cavalerul” Bădiliță a

devenit un *brand* vandabil. În mîntea clientului (citorului), imaginea sa se „mixează” cu imaginile celorlalți „editorialiști” ai ziarului, de la I.B.Lefter și Gabriel Andreescu la „Leon”, Mkhaimar Abusada sau Vladimir Socor. Ca și lor, într-o perfectă egalitate spectaculară, lui Cristian Bădiliță i se acordă un sfert de oră de celebritate.

Cultura funcționează pe bază de talent și competențe intelectuale specifice, în vreme ce *star-system*-ul implică doar capacitatea de a reprezenta moda și opiniile momentului. Nu contează ce spui, cum te porți, totul este să fii în „tonul zilei”. „Apariții” efemere, judecate după gradul de vizibilitate publică, vedetele pot „sări” de la un rol la altul – un actor devine om politic, un prim ministru, poet – în modul cel mai „firesc” posibil. Iată de ce *brand-ul* „Bădiliță”, imaginea sa vandabilă pusă în circulație națională de „Ziua” și „Averea”, îl lansează pe „comentatorul politic”, nicidecum competențele sale intelectuale. Dacă în spațiul culturii, Cristian Bădiliță se putea dispensa de „turma dementă” și „populația ramolită”, odată intrat în spațiul spectacular, identitatea sa depinde doar de *rating*. Cu alte cuvinte, turma dementă are dreptul de viață și moarte asupra sârmanului sclav (fost „cavalier”) din arenă.

Ovidiu HURDUZEU

¹ „Mulți români, nesfârșit de mulți români, mărturisesc zilnic că România este ultima țară din lume” (Emil Cioran, *Schimbară la față a României*).

² Referire la „France moisie” (Franța mucegăită), expresie, devenită celebră, inventată de fostul maoist Philippe Sollers pentru a denumi o Franță provincială, rasistă și xenofobă. Ulterior termenul a ajuns să simbolizeze francofobia acelor intelectuali din Hexagon cărora le este „rușine că sunt francezi”.

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Pledoaria unui extremist de centru

Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*, Editura Polirom, Iași, 2005, 280 pag.

În 1995, anul apariției primei ediții a cărții lui Adrian Marino, *Pentru Europa*, ideea integrării europene era o chestiune pur retorică. Cu Ion Iliescu președinte (care în 1991 semnase un foarte dubios acord cu Uniunea Sovietică) și Nicolae Văcăroiu prim-ministru, țara care oferise lumii spectacolul unic al barbariei minerești cu binecuvântarea șefului statului avea cu totul alte priorități decât integrarea în lumea euro-atlantică. E drept, în mediile intelectuale se discuta enorm despre apartenența/nonapartenența României la spațiul european. Polemicile pe această temă erau însă destul de confuze (inclusiv la nivelul unei terminologii oscilante) și lipsite de substanță. Argumentele unora și ale celorlalți combinau truisme (criteriul geografic pentru a demonstra europenitatea României), referințe culturale mai vechi sau mai noi, elemente de bun simț sau aberații cu iz patriotic (cum ar fi aceea că, din punct de vedere cultural, ne situăm mult peste media europeană de unde vechiul complot împotriva minunatei noastre țări, instrumentat de vecini frustrați sau de occidentali resentimentari. Chiar și între intelectualii de bună calitate se purta un dialog al surzilor. Unii solicitau integrarea europeană a României, având în minte strict instituțiile comunitare, iar alții le dădeau replica spunând că sîntem demult în Europa din perspectiva așezării geografice, or a evoluției istorice și culturale.

Adrian Marino a fost un spirit eminent liberal, chiar dacă nu a făcut niciodată parte din Partidul Național Liberal. Una dintre replicile sale favorite pe care o rostea rîzînd, ori de cîte ori venea vorba despre apartenența sa politică era: „Eu sînt un liberal care am făcut pușcărie în numele PNT”. Și, mai spunea Adrian Marino, un om care a făcut pușcărie în numele Partidului Național Țărănesc nu va putea niciodată să facă parte din alt partid, chiar dacă inima sa a bătut întotdeauna pentru liberalism. Și cel puțin două din cărțile publicate de el în ultimii ani, *Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România* (dialog cu Sorin Antohi) și *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*, demonstrează fără echivoc acest lucru.

În mod paradoxal, *Pentru Europa* se dovedește a fi o carte mai actuală astăzi decât în urmă cu zece ani, cînd a fost publicată prima ediție. Față de versiunea apărută în anul 1995, autorul a mai adăugat un studiu, *Ideii „simple” despre Europa*, scris în anul 2000 și o postfață în care își privește articolele redactate la începutul anilor '90 din perspectiva evoluțiilor politice și culturale care au marcat deceniul scurs de atunci. În general ideile sale și-au păstrat prospețimea și, acum, cînd integrarea în Uniunea Europeană a devenit un obiectiv posibil – ba chiar probabil! –, ele sînt mai actuale ca niciodată.

Patru sînt ideile centrale ale cărții, în jurul cărora se ramifică întreaga argumentație a lui Adrian Marino: „1. ieșirea definitivă din izolare, pe toate planurile,

a României; 2. Orientarea decisă spre Vest și spre toate structurile euro-atlantice; 3. Integrarea europeană progresivă și ieșirea bine calculată din sfera de influență rusă, profund negativă; 4. Formarea unei pătri mijlocii urbane și rurale. Ea singură poate avea aspirații și convingeri efectiv europene”. Este ușor de remarcat că, indiferent de componența și opțiunile politice ale guvernelor care s-au succedat din anul 1995 încoace, evoluțiile au mers în această direcție și astăzi sîntem mai aproape ca niciodată de integrarea deplină a țării noastre în structurile comunitare. E drept, apropierea României de lumea euro-atlantică a fost favorizată de o conjunctură internațională foarte favorabilă (acțiunile militare din fostul spațiu iugoslav, atentatele teroriste de la World Trade Center New York, războaiele din Afganistan și Irak), în mult mai mare măsură decât de performanțele guvernanților noștri, dar este clar pentru toată lumea că eventuala admitere a României între membrii Uniunii Europene, începînd cu anul 2007, era un obiectiv ce părea utopic la începutul anilor '90.

Omul european este, în viziunea lui Adrian Marino, omul opțiunilor moderate, al bunului simț, adversar al oricărui tip de extremism. El nu este nici de stînga, nici de dreapta, adoptă o a treia cale, a pragmatismului și a echilibrului. Definite foarte sumar, ideologia și cultura omului european presupun, în viziunea lui Adrian Marino, „echilibrul axiologic al valorilor, liberalismul (pe toate planurile), umanismul, europeismul declarat și activ, convergența și chiar sinteza dintre valorile naționale și universale, raționalismul și spiritul critic – atît de detestat de «filozofia» de dreapta, naționalist-intuitivă, dintre cele două războaie – respingerea misticismului, ocultismului, a tuturor formelor de mistagogie, a populismului, un anumit «bun simț» care se opune oricărui bombasticism, oricărui nebulozități și dezechilibrări într-un sens sau altul” (p. 56). Principiile de căpătîi ale acestei ideologii centriste trebuie să fie drepturile omului și ale cetățeanului, iar unul dintre principalii săi stâlpi de susținere al unui astfel de regim politic ar trebui să fie societatea civilă. Corectitudinea politică (expresia nu are nici o nuanță peiorativă) a opiniilor lui Adrian Marino este evidentă. Este clar că așa trebuie să arate bunii cetățeni ai Europei unite de mîine, chiar dacă în realitate un astfel de model este dificil de calibrat. Este greu de spus, de exemplu, cum se poate realiza practic „convergența și chiar sinteza dintre valorile naționale și cele universale”. Preluăm doar acele valori universale care sînt convergente cu ale noastre sau promovăm doar acele valori care au un corespondent în universalitate? Dar la scară europeană ideile populare și cele socialiste se bucură de mai mare succes decât cele liberale (dovadă, ponderea și influența disproporționată pe care o au „Internaționalele” respective la scara politicii europene). Modelul propus de Adrian Marino este unul pe deplin rațional, de o logică impecabilă, dar, tocmai de aceea, utopic. Pe lume există spirite carteziene, intelectuali

lucizi care pot alege în orice moment soluțiile de „bun simț”, oameni de cultură (tot mai puțini) formați în spiritul valorilor europene (după Adrian Marino: enciclopedismul, spiritul de sinteză și selecția critică), dar și foarte mulți naționaliști și xenofobi, mistici, adepți ai ideilor populiste, nostalgici ai comunismului și ai fascismului. Mă tem chiar că ei sînt cei care reprezintă majoritatea. Cum se poate trece peste opțiunile lor politice și culturale? Ce fel de cetățean european va fi preotul exorcist de la Tanacu?

Cu totul surprinzătoare în scrisul lui Adrian Marino este o anumită intoleranță față de cei care nu îi împărtășesc ideile. În anii din urmă scriitorul a fost în centrul mai multor polemici, unele dintre ele nu foarte elegante. Și în această carte Adrian Marino folosește uneori un ton aproape zeflemist la adresa unor autori care nu se încadrează între limitele modelului intelectual pe care îl propune: Nae Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica. Mai grav, el pare sincer contrariat de faptul că texte ale acestora continuă să fie publicate în țară. Ne place sau nu ne place, acești autori au marcat cu scrisul lor cultura română și înainte de a le respinge ideile „incorecte politice”, fiecare om este dator să le cunoască direct de la sursă. Abia după aceea poate acționa principiul „selecției critice” atît de drag autorului. Eseistul respinge cultura de stînga (al cărei ideal este ca „toți oamenii de cultură să fie și să rămîna funcționari de stat”), dar și pe cea de dreapta (care promovează cultul iraționalului, lichidarea spiritului critic, misticismul, spiritualismul, noua etică, «omul nou», mesianismul). Întrebarea care se pune este însă dacă nu cumva eliminînd toate aceste elemente „nocive”, literatura devine excesiv de plicticoasă?

O m de mare deschidere culturală în tradiția europeană a spiritului enciclopedic, Adrian Marino a fost un gînditor de factură iluministă. Pentru el, perioada de după 1989 a repetat, la altă scară, experiența pașoptistă, anii de ruptură de civilizația feudală care, simbolic vorbind, reprezintă actul de naștere al civilizației române moderne. Puțini gînditori de la noi au militat cu atîta consecvență și energie pentru integrarea europeană a României, chiar și atunci cînd această idee suna ca o excentricitate sau ca o utopie. Adrian Marino a crezut însă în idealul său și acesta a devenit astăzi mai aproape de împlinire ca niciodată. „Păcat că marele cărturar nu mai este printre noi pentru a se bucura de momentul aderării propriu-zise a României la Uniunea Europeană, anunțat pentru anul 2007. ■

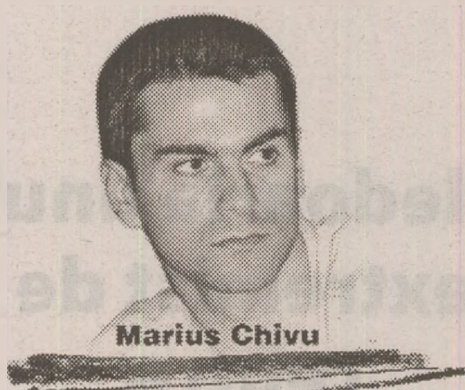

critică literară

William Burroughs este mai fascinant ca personaj decât ca scriitor. Provenind dintr-o familie bogată, a studiat literatura și antropologia la Harvard, apoi medicina la Viena. Aici a cunoscut o tânără evreică cu care s-a însurat pentru a o scăpa de nazisti. A fost *copywriter*, detectiv particular și lucrător la dezinsecție. Întâlnirea cu Ginsberg a fost salutară pentru beatnici. Burroughs era adevăratul, de fapt, singurul nonconformist al grupării: bisexual, dependent de droguri, violent, pistolar. Era un 2-Pac al beatnicilor. Kerouac & Co. îi admirau inteligența și cultura și își luau notițe de la el. Burroughs e cel care i-a pus să scrie. Deși toate cărțile sale (veo 14) sînt autobiografice, ficțiunea se arată, surprinzător, mai palidă decât realitatea. Poate pentru că scrisul era un act destul de conformist (Burroughs a și pictat, în maniera lui Pollock), nu și-a formulat niciodată explicit un crez. Nevoit să fugă în Mexic din cauza problemelor cu legea, și-a împușcat accidental soția în cap (episodul apare în *Junky*, dar inexplicabil „ratat”: soția nu e împușcată, ci îl părăsește). A mituit poliția mexicană, stabilindu-se apoi la Tanger, unde spera să găsească drogul legendar *yage*. A murit la 83 de ani, după ce devenise, în 1982, membru al Academiei Americane.

Junky este debutul lui din 1953. Romanul a fost publicat cu pseudonim în Franța, la Editura Olympia, cea care i-a publicat pe Nabokov și pe Henry Miller. *Junky* este povestea autobiografică a tînărului dezabuzat dependent de droguri care intră în diverse combinații în suburbiile New-York-ului. Periplul unui *junky* de la un distribuitor la altul, fuga de razii, traiul în mediul sordid, *slang*-ul și practicile junkerilor, tovarășia cu indivizii dubioși, suspecți de a fi informatori, păcălirea farmaciștilor pentru a lua pe rețete false morfină, chinurile sevrăjului („marfa îți ia tot și nu îți dă nimic, în afară de asigurarea împotriva sevrăjului”), trecerile scurte pe la dezintoxicare, toate acestea au devenit grație Hollywood-ului clișee în orice film de gen. Vei afla despre pantopon, neambutal, peyote, benzedrină și acel misterios *yage*, despre *hop*, *roach* și siretă, dar senzația e ușor didacticistă. Scrisă într-o perioadă în care era ilegal fie și numai să vorbești despre droguri, *Junky* este, jumătate de secol mai tîrziu, o carte *fumată*. Puține lucruri rămîn din acest roman, căci Burroughs a lăsat tema să controleze literatura. „Cînd se instalează dependența, orice alte preocupări își pierd importanța pentru consumator” devine, astfel, o frază cu dublu sens. Încercați însă *Prînzul dezgolit*.

Cînd Houellebecq a publicat acest prim roman în 1994 era cunoscut ca poet. S-a spus despre *Extinderea domeniului luptei* că ar fi varianta generației info a *Străinului*, în realitate, personajul este doar un tipar: funcționarul (în acest caz, informatician) de treizeci

Marius Chivu

LECTURI LA ZI

Și ei au debutat odată

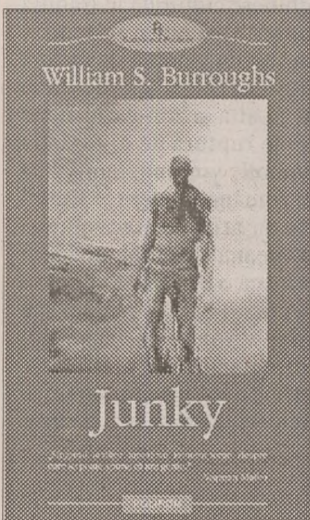
de ani care muncește mecanic, integrîndu-se forțat colectivului, respectînd blazat regulile, burlac, hîrșit în dragoste, cu o viață sexuală inconsistentă, bînd mult, fără prieteni, cu weekend-uri goale... Are sentimentul „vieții furate” acasă, la serviciu, pe stradă și, într-un moment de revelație, formulează o teorie a liberalismului sexual: „În societățile noastre sexul reprezintă un al doilea sistem de diferențiere cel puțin la fel de feroce... La fel ca liberalismul economic sălbatic și din rațiuni anologice, liberalismul sexual produce efecte de pauperizare absolută... Într-un sistem economic sută la sută liberal, unii adună averi uriașe; alții lîncezesc în mizerie și șomaj. Într-un sistem sexual sută la sută liberal, unii au o viață erotică variată și pasionată, alții sînt condamnați la masturbare și singurătate.”

Exceptînd bizarele fabule pe care informaticianul le scrie ca pe niște parabole ale societății contemporane, *Extinderea...* este o carte plictisitoare. Mai ales că ratarea sinuciderii e previzibilă. Tema înserierii și blazării din debutul lui Houellebecq ne propune un personaj diametral opus celui din *Memoriile unui tînăr țicnit* (1990), debutul celui alt *enfant terrible* al literaturii franceze contemporane, Frédéric Beigbeder. Marronnier este un *clubber* snob, un dandy de pub, un pierde-vară hedonist ahtiat după socializare care își găsește, surprinzător dar salvator, o rațiune în dragoste. Altfel, societatea e aceeași și informaticianul lui Houellebecq l-ar fi aprobat: „în ringul de dans dintr-un local de noapte... ai de toate: raporturile de clasă, mașinațiile seducției, crizele de identitate

culturală (sau sexuală), ca și terapia de grup.” Cartea lui Beigbeder e un moft de roman, are ceva mai mult umor, oricum, ambele cărți - minimaliste, anticafofile, cinice și autoironice - sînt „subțiri”, pasabile în cel mai bun caz. Treceți mai departe.

Un om care doarme (1967), a doua carte a lui Perec (debutase cu *Lucrurile* în 1965, roman pentru care primise și Premiul Renaudot), nu trebuie însă ratată. **Un om care doarme** abordează aceeași temă a alienării individului și a dezertării din fața conformismelor sociale, este însă un roman scris de un scriitor dintr-o altă generație și cu o clasă literară peste cele deja discutate. Nu-l veți găsi aici pe experimentalul Perec din OULIPO (de altfel, va intra în acest atelier mai tîrziu), dar veți fi provocați de un roman fără intrigă, o carte palimpsest inteligentă și poetică unde se încrucișează subtil o întregă tradiție literară, de la mitul lui Sisif (Perec dă aici un Sisif urban memorabil) pînă la Proust (în titlu), Kafka, Sartre ș.a.

Brusc conștient de predeterminarea socială, eroul lui Perec alege automatismul subzistenței, se transformă într-un Oblomov modern care refuză totul, inclusiv asumarea revoltei. Renunțare, detașare, indiferență și, în sfîrșit, libertate. Peregrinările infinite prin oraș sînt un exercițiu de plătitudine existențială, somnul devine o stare de grație letargică, iar camera un *centrum mundi* personal. Este perceptibilă aici o critică a logocentrismului, dar eșecul sublimării în indiferența absolută vine din imposibilitatea transcenderii timpului. Revelația tragică a eroului este destul de expresivă și de puternică pentru a mai scrie (sau a citi) cu ușurință despre această temă. Finalul romanului lui Houellebecq („Senzația de separare e totală; de-acum înainte sînt prizonier în mine însumi”) nu e nici măcar un *déjà-vu*, e depășit de Perec încă din 1967. Căci **Un om care doarme**, un *master-piece* în felul lui, este varianta resemnată *ad usum delphini* a *Omului sfîrșit*, a *Omului revoltat* și a *Omului fără însușiri*. Iată un fragment fragmentat din finalul antologic al lui Perec: „Indiferența e inutilă. Poți să vrei sau să nu vrei, ce contează!... Neutralitatea ta nu înseamnă nimic... Fiecare zi depănată nu a făcut decât să-ți erodeze răbdarea, să-ți dezgolească ipocrizia ridicolelor tale eforturi. Ar fi trebuit ca timpul să se oprească de tot... Ai fi putut să trișezi, să câștigi fărîme, secunde: dar clopotele de la Saint-Roch, alternața semafoarelor de la intersecția dintre Rue de Pyramides și Rue Saint-Honoré, căderea previzibilă a picăturii de apă din robinetul de pe palier, nu au încetat nicicînd să măsoare orele, minutele, zilele și anotimpurile... Lumea nu s-a clintit și tu nu te-ai schimbat. Indiferența nu te-a făcut diferit. Nu ai murit. Nu ai înnebunit... Timpul, care veghează totul, a oferit soluția împotriva vrerii. Timpul, care cunoaște răspunsul, a continuat să curgă.” ■

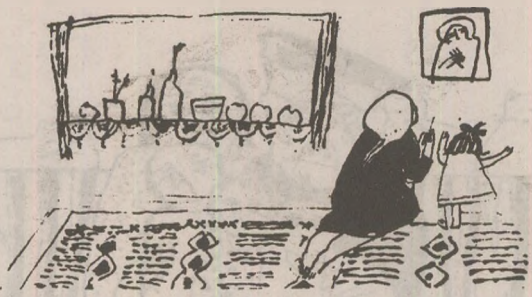
William S. Burroughs, Junky,
traducere și note de Sorin Gherguț,
Editura Polirom, Iași, 2005, 230 p.

Michel Houellebecq, Extinderea
domeniului luptei, traducere de
Emanoil Marcu, Editura Polirom,
Iași, 2005, 210 p.

Frédéric Beigbeder, Memoriile unui
tînăr țicnit, traducere de Marie-Jeanne
Vasiloiu, Editura Pandora-M,
Tîrgoviște, 2004, 152 p.

Georges Perec, Un om care doarme,
traducere, prefață și note de Nicolae
Baltă, Editura Paralela 45,
Pitești, 2004, 125 p.

lecturi la zi

Cartea alb-negru a amintirilor colorate

Prin '87-'88, când era profesor de desen la Școala generală nr. 1 din Petrila, Ion Barbu (caricaturistul de azi) a făcut un cerc. Nu l-a desenat, ci i-a pus pe alții să deseneze; și nu orice, ci portrete ale unor personaje pe care pe atunci nu le puteai vedea decît în fotografii: fie pentru că trăiseră în alte timpuri, fie pentru că în programul TV nu era loc pentru ei din pricina altora. Așa au apărut, în tempera pe PAL, portrete ale unor scriitori, compozitori, pictori, avînd ca autori elevi care, înainte de a-și începe opera proprie, trebuiau să cunoască măcar o parte din opera celor care le serveau, *in absentia*, drept model. Apoi, cu fotografia în față, le făceau portretul. Acum, după aproape 20 de ani, aceste portrete au apărut în volumul alb-negru *Cercul artiștilor dispăruți*; pentru mai multă culoare, cartea este însoțită de un CD și de cărți poștale.

Poate părea oarecum bizară această întoarcere de la fotografie la portretul pictat, chiar și pentru România anilor '80, mai ales pentru că modelul în carne și oase nu exista. Bizară prin ceea ce adaugă și pentru felul în care transformă inutilul în indispensabil, făcînd să apară și ceea ce doar întimplător nu există: Caragiale ne privește prin monoclu din toate fotografiile din manual

Ion Barbu, Cercul artiștilor dispăruți, Ed. Humanitas Educațional, București, 2005, prefață de Ioan Es. Pop, postfață de Liviu Antonesei, 220 p.

sau de pe coperta a IV-a, dar Caragiale cu „Timpu!” într-o mină și cu halba în alta nu apare decît într-o lucrare (coincidență a coincidențelor)... pierdută pe care o găsim grație... fotografiei.

Cercul artiștilor dispăruți cuprinde și amintirile celor care, direct sau indirect, au avut de-a face cu Cercul de desen: cunoscuții (Cornelia Conta – directoarea școlii, „unchiul” Mihai Barbu, Mihaela Covaci, profesoara de literatură), cei pictați (în ordinea în care le apar textele în

volum: Ioan Es. Pop, Ana Blandiana, Tudor Octavian, Liviu Antonesei) și aceste mici bucăți de proză separă, cît se poate de discret, scriitorii români de cei străini, scriitorii străini de pictori, pictorii de compozitori, compozitorii de interpreți, și, mai ales, trecutul de prezent. Amintirile sînt însă, cum era și firesc, mai ales ale cerchiștilor. Două tipuri de amintiri, care se regăsesc în două titluri: *Despre norocul de a te fi născut la Petrila* și *Despre neajunsul de a te naște în București*.

Trecutul și prezentul sunt separate de versurile celor de la Deep Purple: *Child in Time*. Nu întimplător, pentru că *Cercul artiștilor dispăruți* te poartă prin timp înapoi și înainte, punîndu-ți în față, pe de o parte, copilăria și jocul de-a pictura, pe de alta – cîte o scurtă biografie a celor care nu mai sînt copii. Ion Andrei Barbu, Daniela Miron Ilea, Laurențiu Iordache, adică toți cei care scriu despre Cercul din care au făcut parte o fac cu nostalgie, cu un dram de regret, dar și cu orgoliul (justificat) că au făcut parte dintre acei *happy few* care au colorat gri-ul anilor '80 avînd ca model fotografia (mai vechi sau mai noi) alb-negru.

Nici unul dintre cei treizeci și trei de cerchiști nu a devenit pictor, deși le-a plăcut acest joc de-a artistul propus de profesorul care îi asigura că „nu există copil fără talent”. Reacțiile provocate de expoziția de la Muzeul Literaturii din București au confirmat această încredere în copilărie, reconfirmată de premiul primit de curînd la Festivalul Internațional de Caricatura de la Ankara.

Ceva din această culoare a rămas. Nu doar în micile lor tablouri cu tempera pe PAL, pe care le regăsim în CD-ul și în cărțile poștale care însoțesc volumul, ci și în amintirile cerchiștilor, astfel încît te întrebi care sunt de fapt „artiștii dispăruți”: cei pictați sau cei care pictau?

Florentina HOJBOTĂ

Poetul în ultimii 25 de ani

Antologia de poezie a lui Nichita Danilov este precedată de un *Argument* al autorului care, încă din titlu (*Ca o pânză de păianjen*), se dovedește a nu fi inocent din punct de vedere literar. Este evocată povestea *savantului*, a *ciberneticianului* și a *receptorului*, pe de o parte, și a *poetului*, pe de altă parte, în care toți ajung, ca păianjenul și prada, pe aceeași pânză. Poezia – literatură în genere – pare o țesătură firavă și nesigură. Nimic mai fals. Pânza păianjenului este foarte rezistentă și aproape invizibilă, precum sunt și subtilele fire ce îi leagă pe îngeri de oameni, pe oamenii de Dumnezeu, pe Dumnezeu de diavol: „Acea materie sensibilă și inexistentă ne vorbește prin somn, ne trimite semne, ne cheamă spre ea, ne atrage cu forța unui vârtej. Ca o pânză de păianjen poezia se întinde din chilia autorului în cea a cititorului. În mrejele ei se zbate diavolul. Și bunul Dumnezeu”.

Nichita Danilov face poezie în proză, în piese de teatru, în prefețe, în titluri, în poezia însăși. Un veritabil artizan care vede poemul în orice: în atomi și conștiință, în maimuțe și mașini de scris, în păsări și în Hamlet, în hazard, în neființă, în neant... Danilov se apropie de fiecare lucru prin intermedierea sacralului, a ingerilor, a calugărilor și a religiei, ca un novice fascinat de prezența magică a Marelui Rege, a Ducesei și a celorlalți înțelepți, încântat de promisiunile regisirii lui Ferapont și a lui Atichin Volinad (a se citi de la coadă la cap).

Volumele lui Danilov au o densă substanță epică. O dată ce intri în lumea sa păsești în misteriosul basm, scris după alte reguli decît cele tradiționale tocmai pentru că este o *altfel* de istorisire. Fie o strategie de a scăpa de

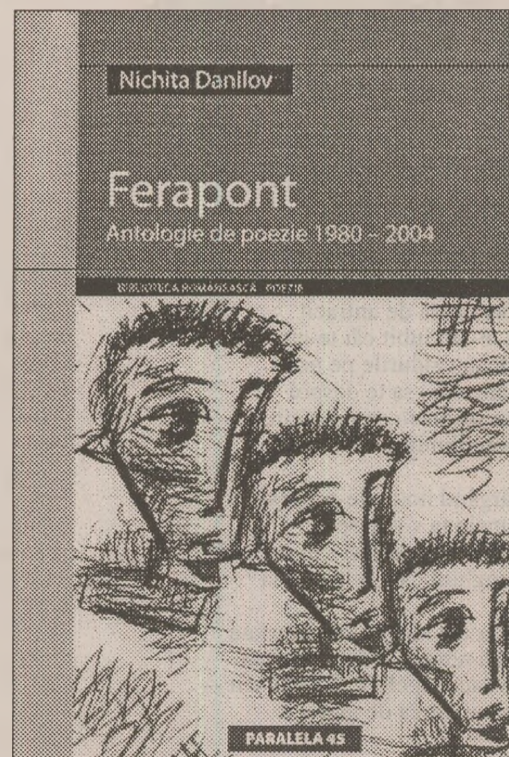
rigorile cenzurii, fie o ingenioasă tehnică poetică fără liant în realitatea istorică, poezia lui Nichita Danilov înfățișează, în scenete, lieduri sau elegii, personaje și acțiuni insolite.

„Bunicul meu Ferapont/ a fost înmormîntat în cutia unui/ foarte vechi orologiu”. Ferapont avea patru cai albi care nechezau dumnezeiește, avea o brișcă ușoară, o barbă neagră și cizme de fier. Domnul Ferapont este acel personaj de basm, care a trăit în *a fost odată ca niciodată* al fiecăruia, este Bătrînul și Copilul, Înțeleptul din noi care ghidează sufletul prin împărăția *Neantului de deasupra lucrurilor*. Domnul Ferapont, celălalt Ferapont, primul frate Ferapont și, pur și simplu, Ferapont de pe coperta unu sau patru.

Dar cine este Ferapont? Cine este Anatol? Cine este bărbatul cu glugă sau necunoscutul? Dar femeia cu pălărie galbenă? Cine este domnișoara Barnovski sau meșterul Bitinski? Naratorul fiind Atichin Volinad, personajele se construiesc ca multiple ipostazieri ale sale, măști interschimbabile, haine personificate pe care și le aruncă pe sine în spectacolul în care joacă rolul de păpușar și de păpușă în același timp. Nici autoironia și parodierea ludică nu lipsesc, completînd astfel tabloul: „Cu craniul ascuțit ca un ou/ trece pe stradă marele poet Nichita Danilov./ Eu merg în urma lui și-i citesc/ un anumit pasaj din Borges.”

Neomodernist sau postmodernist?, se întreabă criticul literar în *Postfață*. Ion Bogdan Lefter comentează încercarea nereușită de a-l situa pe Nichita Danilov fie de-o parte, fie de cealaltă. „Dilemă tipologică datorată tematicii mai degrabă *vechi* și infuziilor de gravitate, de sacralitate, de patetism, care nu sunt prea frecvente în *manierele* literare actuale. Dacă lipsesc elementele de recuzită contemporană, de civilizație a sfârșitului și începutului de secole 20-21, înseamnă că pragul spre postmodernism nu e trecut?”

Se pot trasa afinități neomoderniste și simptome postmoderne, dar este dificil să-l încadrezi pe Danilov într-o schemă a mișcărilor literare, mai ales când e vorba de o antologie ce cuprinde texte apărute într-un interval de 25 de ani confuzi din punct de vedere tipologic. Artizan într-ale poeziei, subtil și atent, Nichita Danilov poate fi

Nichita Danilov, Ferapont, Antologie de poezie 1980-2004, cu un argument al autorului și postfață de Ion Bogdan Lefter, Ed. Paralela 45, 2005, 282 p.

citit oricînd de oricine, fiind într-o mare măsură accesibil publicului larg. Am găsit postate pe un site *devotat culturii române* poezii preferate, citite, răscolite, comentate pueril sau profesionist. Foarte puțini optzeciști, poeți sau prozatori, sînt atît de populari.

Raluca CIOCHINĂ

L i t e r a t u r ă

Un imn al verbelor

(encomiastică)
Profesorului Al. Rosetti
in aeternitas

pe terasa verbelor este pace
litera O ca o pâine se coace
printre silabe e tihnă
rostirea toată e în odihnă

însă deodată hiatul tresare
sintagma se-ntinde ca o râmă mai mare
și-n capul frazei – pripită -
adjectivele inflamate vomită

e o dezordine acră și reflexivă
punctele se albesc în derivă
virgula-și lansează-n șaradă
temute uzurile de paradă

dar totul se stinge ușor în ritm de confetti:
prin holul dezastrelor trece Rosetti

sonet

sobor al vocii mele îmi sparg fumul
exact când nu mai am nimic de zis
sunt agățat în sârme-interzis
și buzele își risipesc parfumul

stau oasele strămoșilor pieziș,
în gropile – adunate dar într-unul
pe cărca lor se tot hurducă drumul
altarelor din Limpeziș

am timp destul ca să mai mior o dată
prin gerul somnului m-am logodit
au humusul natal și ruginit
cu luna – o pecingine uscată

încuie vere poarta că e ceață
că moartea poartă-n ea destulă viață!

romanță desuetă

vioara mea de antracit
cât te-am iubit cât te-am iubit
cădeau căldurile pe noi
uitam ades să te despoi
și te sorbeam ca pe-o cireasă
înrotunjindu-te-n cămașă

spărgând hotarele-n păcat
pruncia ta s-a despiciat
că prea-nchiseseseși în secundă
triunghiul care te fecundă

acum am morții mei în spate
și mă retrag pe de-a-ndarate
în veacul spelb în sporul scit –
fecioara mea de antracit

ritual

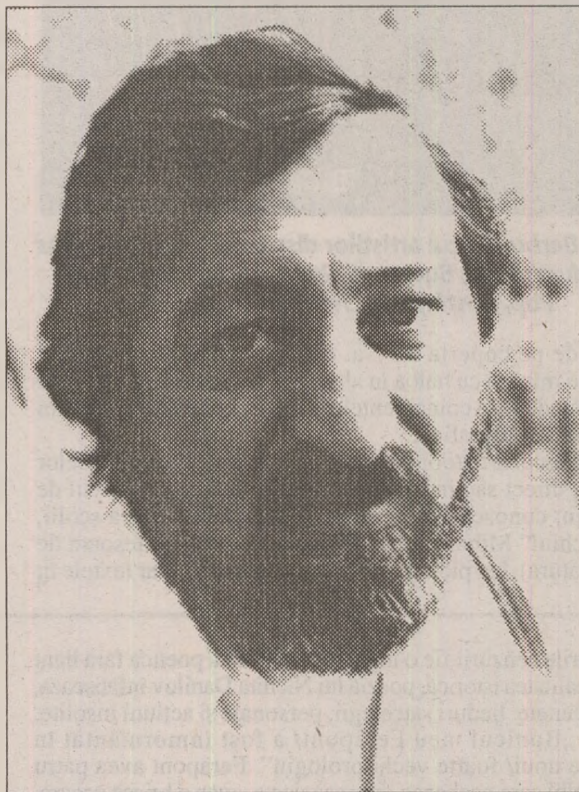
cât de ciudat: ziua s-a spart
polul nord mi-a plesnit în port-hart
pe sub pleoape îmi trec până și lipitori
tâmpile îmi sunt câteodată ninsori

zorii mă-mbracă cu oboesală
oasele luminii se scurg de umezeală
frica-nălțimii a înălbit plopii

gura-mi miroase ca gingiile gropii

printre pereți se-aud scâncete ușe:
neamul meu se descarcă de moși și mătușe –
Doamne, Tu n-ai destule cazane
să-mi fierbi trupul țintuit în icoane

Tu n-ai iad pentru mine nici smoală
timpul tiptil ți se culcă în poală

gheorghe istrate

ritual

(piatra fixă)

fabrica de cuvinte nici n-a existat
cerul tocmai se răcise și era consumat
am destupat litere noi să numim
ârpa îngerului meu anonim

a fost apoi o veste de seară amară
când Morții înseși i se făcuse să moară -
de-atunci stau închis în piatra mea fixă
plutind nebuloasă în ființa-mi prolixă

Între două porți

(în metru popular)

stau smerit în poarta Porții
și miros mireasma morții –
țintirim numai c-o poartă
ce se-nchide peste soartă

țintirim cu două porți
una-n vii și alta-n morți

eu pieziș m-am furișat
în văzduhul fisurat
cu-n crâmpeli de aripioară
adiată-n subțioară
ca să ies din cer afară

aici ziua nu-i nimică
nu e marți nu-i duminică
nu e luni și nu e joi
aici vremea dă-napoi

carnea mea de-acum e-o plută
și vederea mi se-astupă
nu e pic de întuneric
stau în Dumnezeu sferic

aici nu-i nici dor nici frunze
toate vorbele sunt prunze
dragostea de-o zi infer-o
aici numerele-s zero
vorba nu-mi mai este rudă
talpa mea nu mai asudă

aici am iluminări
un sobor de lumânări
tot în totul este bine:
niște carne cu suspine

mă dau Doamne la străbuni
s-adun viermele din pruni
că decând sunt părăsiți
stau cu mugurii plesniți
supti de îngeri viermiiți

stau în praf și stau în nor
doar aici sunt roditor:
am și plâns și am și geană
fața mea e o icoană
eu spun crude – și sunt coapte
eu spun ziuă - și e noapte
nu mai pot măcar să sufăr
spun nomol și este nufăr

de când bolțile mă-nghit
Te-am cătat și Te-am găsit
nu-ți cer frunză nici mireasă
Îți cer Doamne-aici o casă
Îți cer casă mititică
unde umbra se usucă -
am plecat din umbra mea
stau în cer și ling o stea
îngerare îngerare
steaua mea e în lucrare

am noroc că e cerneală
cerul tot e-o albăstreală
scot din aripă o geană
și-mi scriu slava toată-n mamă

aici vremea nu se fură
stau cu moartea gură-n gură
c-am mai fost în cer odată
dar m-a luat apa uscată

aici crucile n-au cuie
sunt înfipite în gurguie
când ți-e setea grea în noapte
sugi la crucea ta de lapte...

stau smerit în poarta Porții
și miros mirosna morții ■

(mai, 200

L i t e r a t u r ă

Mihai Zamfir

PLECÂND DE LA CĂRȚI

↑ întrebare retorică: am intuit dintotdeauna răspunsul pozitiv, iar, de zece ani încoace, de când un cunoscut critic i-a pus culegerii sale de „teme” titlul peremptoriu *Cărțile au suflet*, răspunsul pozitiv posedă un argument palpabil.

De acord, ele au suflet, dar în ce raport se află respectivul suflet cu sufletul autorului lor?

Atingem cu asta problema eternă și spinoasă a semnificației (auto)biografice ultime prezente într-un text, de obicei literar. Întrucât discuțiile pe temă durează de câteva secole bune fără speranța formulării unei concluzii înșănșante, ar fi poate mai interesant să căutăm răspunsul în opere non-literare, dar a căror redactare să fi implicat evidente însușiri stilistice. Și care scriere întrunește mai vizibil decât scrierea filozofică statutul literarității implicate, statutul non-literaturii gândite în spațiu literar?

Dacă alegem cu tot dinadinsul opere în paginile cărora autorul s-a auto-dezvăluit complet, demascându-se fără reticente și pînă la ultima fibră, atunci exemplele nu sînt foarte numeroase. Să ne oprim la cîrticica pe care Ludwig Wittgenstein o publica în 1921 cu titlu inșipid și academic, dar care avea să devină celebră sub numele variantei engleze, adică *Tractatus Logico-*

Philosophicus. Și apoi să ne oprim la o altă cîrticică, apărută un sfert de secol mai tîrziu și purtînd titlul provocator *Precis de décomposition*, cîrticică prin care E. M. Cioran își făcea intrarea în lumea literelor franceze.

Originalitatea teoretică stupefiantă, limbajul criptic și vastitatea cunoștințelor de logică și de matematică obligatorii pentru a pricepe textul făceau de la început din... *Tractatus*... o scriere destinată unui public redus la cîteva zeci de persoane: și totuși Wittgenstein dorise să se adreseze lumii întregi! Prin violența mesajului și prin contrazicerea tuturor normelor etice curente. Cioran dorise ca opera să-i fie citită de milioane de oameni și ea să schimbe viața tuturor la cinci ani de la apariție, din carte se vînduseră mai puțin de 200 de exemplare, iar editorul (apropiat totuși filozofului) îi mărturisea lui Cioran că niciodată nu făcuse o afacere mai proastă ca editarea lui *Precis de décomposition*. Că atît Wittgenstein, cît și Cioran, se transpun integral în cele două cărți – nu încapă îndoială că „sufletul” autorilor a trecut complet în paginile tipărite – o putem constata astăzi cu mai multe argumente decît în momentul apariției cărților. Ce s-a întîmplat însă cu autorii după epuizarea acestor confesiuni totale?

În anii următori apariției lui *Tractatus*..., filozoful austriac intră într-o criză depresivă adîncă: de acum încolo, toată viața lui nu va mai fi decît lungă încercare de a-și depăși criza. *Precis de décomposition* nu numai că a înșelat crunt așteptările autorului, dar a consacrat în plus statutul unui Cioran-filozof suspect, propovăduitor al unei sinucideri pe care nu va îndrăzni niciodată s-o practice. „Sufletele” lui Wittgenstein și Cioran, sintetizate într-o sută de pagini de supraumană densitate, s-au pulverizat aparent în neant, fără a atrage atenția nimănui. Prin urmare – eșec pe toată linia...

Numai că „sufletul cărților” este, probabil, complet diferit de cel al autorilor lor și infinit mai rezistent. Se vede că el participă la un soi de suflet universal, la care biata ființă umană, limitată în timp, nu are decît acces redus. Fără succes imediat, spectaculos și recunoscut, cele două cărți de filozofie scrise de cei doi mari stilisti ai secolului XX și-au început, lent, opera de pătrundere în conștiința publică: au săpat metodic și adînc. Peste doar două decenii de la apariție, același *Tractatus*... ajungea referință filozofică obligatorie pentru oricare gînditor serios, iar *Precis de décomposition*, cîrticica de scandal, își începea o carieră triumfală: dacă din prima ediție se vînduseră, cu chiu cu vai, 200 de exemplare,

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Sînt chelnerițe blonde printre șprițe

Sînt chelnerițe blonde printre șprițe.
„Doriți ceva?”, ne-ntreabă. Noi dorim
Să se desfac-aprinse la bluzițe
Și sîinii lor cu bumbeleu infim

Și iz de leuștean și romanite
Să ni-i cedeze dulce să-i iubim.
Sînt chelnerițe blonde printre șprițe.
„Doriți ceva?”, ne-ntreabă. Noi dorim!

Și discutînd cu ele gogorițe
Și bazaconii, după kilul prim,
Le-aplaudăm cînd fac din șolduri fițe
Și cu delicatețe le ciupim

Pe chelnerițele de printre șprițe...

edițiile de peste douăzeci de ani încep să se succedă în ritm aiuritor. Ajunsă în colecția „Livre de poche” de la Gallimard, cartea lui Cioran se va vinde în sute de mii de exemplare și va fi tradusă, am spune furibund, în toate limbile de mare circulație. Putem jura că sufletul cărților, detașat complet de sufletul autorilor, își desfășura viața sa proprie, indiferentă la timp și spațiu, o viață ale cărei dimensiuni nu le mai poate prevedea nimeni.

Și iată cum, la întrebarea modestă („Au, oare, cărțile suflet?”), răspunsul apare terifiant: neajutoratele cărți de la început, ființe fragile abia ieșite de sub teascuri, cărora voiam să le oferim de milă puțin suflet se dovedesc uniori vietăți independente, înzestrate cu forța monstruoasă, capabile să arunce în uitare pînă și numele autorilor lor. ■

www.polirom.ro

■ Paul Cernat,
Andrei Ungureanu
Războiul fluturilor

■ E.A. Poe
**Misterul lui Marie Rogêt
și alte povestiri**

■ Henry de Montherlant
Micuța infantă de Castilia

■ Georges Simenon
Maigret și ucigașul

Suplimentul
CULTURA

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Zisul de Iași

critică literară

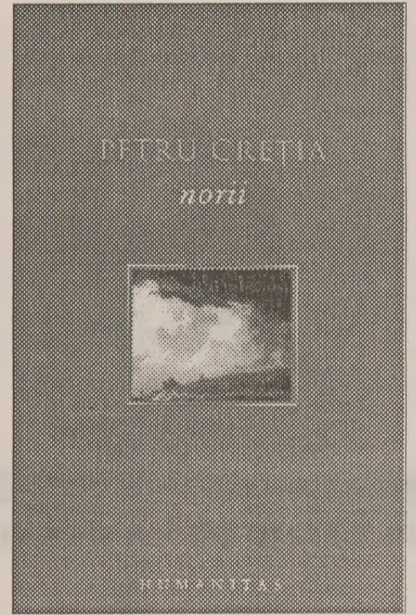

Simona Vasilache

LECTURI LA ZI

Ca apa pentru ceai

Sînt cărți care par făcute din rotocoale pufnite de samovar. Scrise anume ca să aburească felioarele de sticlă prinse în rama unui pince-nez. Ori lucrute, precum picturile sfumato, de partea cealaltă a ceșii. Iar impresia asta nici măcar nu ține de lectură. Ți-o dă, aș spune, felul lor de politețe puțin desuetă, însă îmbietoare, cînd încă nu le cunoști, ca aroma dintr-o ceașcă de Earl Gray la orele amiezii.

Petru Creția, *Norii*, Humanitas, 2005, 198 pag.

mica mărturisire pe care mi-a stîrnit-o o (re)apariție de care nu se lipsesc, nicidecum, cuvintele *nou* sau *vechi*. Unul din acele caiete fără vîrstă, din care rupi, pe alese, și *billets doux*, și zăloage, și foi prin care, dacă le faci sul, vezi cerul în cercuri, bănuț lîngă bănuț. Vorbesc de *Norii* lui Petru Creția, ediția publicată la Humanitas,

după mai bine de un sfert de veac de cînd „ieșea”, prima dată, la Cartea Românească. Aproape de sfîrșit (fiindcă nu e, nicidecum, cartea pe care s-o citești, obligat, la rînd) dau peste niște cuvinte așezate așa: „vine un ceas al unei vieți cînd îți mai rămîne, printr-o singură fereastră, o singură priveliște, oricare ar fi ea. Citește atunci cîte ai văzut cîndva, sau măcar amintește-ți, și ai să crezi că vei fi fost cîndva o pasăre sau însuși vîntul.” Este, făcînd un ocol înapoi, concluzia spre care, cînd nu te-ai apucat să treci peste pagini, te ademeneste coperta. O coală albastră, în care abia-și taie loc o lucarnă, cu cer spumos, de Barbizon.

Soarele, pe care-l ghicești, în poza redusă la scară, ca-n toată cartea, doar din strălucirea pe care o dă, dindărăt, unor nori, lucește, zice-s-ar, tuturor. Nu la fel de ușor se deschid, oricui își ridică privirea, tainele pufarinelor călătoare. E, eseul (buna etichetă acoperitoare...) lui Petru Creția, un fel de lornietă, de privit o scenă, nu cînd e spectacol, lumină, ci tocmai cînd se schimbă decorul, sau cînd se face curat. Cînd se adună zdrențele, cînd se spală, cînd trec pe pasarele oboșale și singurătatea. O piesă cu puzderie de acte și cu actori de vatelînă, pe care toți o știm și care aduce – vai... – așa de-aproape cu viața. Nu asistăm, cu toate astea, de bunăvoie, la ea, decît în vreo două ocazii: în clipele de disperare ascuțită, cînd luăm de la actorul de tragedie tipicul strigării la cer și, dimpotrivă, în unele zile molcuțe, într-o pasă de calm trăgînd a plictiseală. Nu-s de găsit, în cartea de care vorbesc, nici una, nici alta. Nici messa tristă și gravă, sub un cer fie încordîndu-se de furtună, fie nedrept de sticlos și senin, nici ocheadele dulcele, vrăjite de pîcle fugare. Atunci?

Jurnalul de *ce se vede* (legătura cu Radu Petrescu și cu însemnările lui din aceiași ani, cu *Meteorologia lecturii*, este mai mult decît neîntîmplătoare...) e, pentru cine-l „întîmpină”, cronicărește, o capcană. Nu-ți poți ierta, prea mult, sacrilegiul (exagerez, se-nțelege, deși...) de-a polei cu parafraze un text pe care se cuvine să-l citezi. Știi, la fel de bine, cînd îți trec prin minte așa gînduri că, dacă intri, nu mai vii înapoi, la concizia seacă a verdictelor de însoțire. Adică pe lîngă acele *morceaux* de poveste nu mai încap mare lucru de spus. Cu toate riscurile, o să încep să aleg. Bunăoară, paragrafele de-o frază, notații care țin loc de-o ora, de-o zi, de mai mulți ani, poate –

nu dăm, decît ici și colo, de corsetul vreunei cronologii, lucrute ori ca strofă scandată, ori ca o trenă. Așa fel ca greutatea lor, adunată din margini, să cadă bine: „Nici o urmă a ochilor noștri nu rămîne pe nimic din ce vedem, iar umbra noastră trece peste lucruri fără să le schimbe, iar lumea este plină de veștedul ecou al mult prea multor încercări pierdute, peste țărîna unor istovite veșnicii”. Sau: „Mărturiseste, suflet îndărătnic, că între sfintele culori îți plac vreo două trei îndeosebi, crezînd că a rămas în ele pentru totdeauna, mai mult ascuns, ceva din întunericul aștor nopți și-o amintire stînsă din lumina multor asfințituri.” După ce ai suflat într-o luminare te mai uiți, o minută, să vezi ce arabescuri face, picînd, fiecare bobîță de ceară. La fel, în *Norii*, orice grăunte de ploaie e dus, din priviri, înapoi, spre munții albi și înalți, striviți imediat, și ușor, de tot mai lungile umbre.

Pomeneam, mai-nainte, de *poveste*. Harta cerească se face, e firesc așa, din descrieri. Dacă auzi asta, nu mai deschizi cartea. Fiindcă *peisajul*, însălat din cuvinte cît de frumoase, are faima, nedorită, nemeritată, de multe ori, a unui gen lînced, plicticos. Ei bine, nu. Știe pe dinafară, oricine a fost elev, formulele de rigoare prin care i se făcea, în comentariul vreunei „bucăți”, dreptate sărmanei *still*

life: natura nu este un simplu cadru, ea participă etc. Să le scriu, acum, din nou, ar însemna să stîrnesc amintiri care n-au, cu textul lui Petru Creția, nici o legătură. Nici nu e vorba, măcar, despre vreun șevalet împroșcat cu cerneală. Sau despre nori migăliți în peniță și pe urmă lăsați să plutească pe cerul altui Delft. Este, în schimb, o istorisire acolo. Povestea unor *Wege – nicht Werke*, unor cărări pe care se scurge zeama zaharisită, trasă în fire de vată, a împlinirilor de pe pămînt: „Un cer nemaivăzut, mai mare, mai înalt: din zări pînă-n zenit gemînd de nori și de lumină, de milioane de sclipiri și de tenebre amestecate, de vise înecate, de năluci, de parcă tot ce numim suflete, vieți, ar fi acolo să viseze, să viseze fără istov, zvîrcolindu-se în așternutul cerului.”

Un cer uimitor ca o dramă, nicidecum ca un pastel, spus și gîndit, nu descris. Doar cîteodată pripit, vara, deși „chiar cînd îl potopesc, cereștii, uriașii grădinari de abur doar *stropesc* pămîntul”, cîteodată gol, sau prăfuit, umplut de pămînt, iarna și în rest abia mișcător, bolborosind, în toamnele lungi, în primăverile verzei, parșive. Cînd gurgui parfumat de chiparoasă, ispititor, și alb, și plin, cînd chiparos vînturat a bocire. Cînd pîlnie din ibrișin, a cărei borbă cine știe unde duce, cînd ilustrată de carton, dincolo de care crezi că nu mai e nimic. Cerul, cu norii lui, face, precum degetele unei mîini, în întuneric, pe-un perete, toate astea. Și pare o copilărie să-l privești, nu ca să cauți în stele, ci prins de sprintăreața șomoioagelor de albituri proaspete, june: „În cercul cerului, străvechi, nici chiar pămîntul nu-i mai tînăr decît norii”. Din joaca asta, Petru Creția scrie o carte de vreme a fiecărei stări, de poeme într-un vers, însemnări statornicite și fugare, precum spumele cerului.

Ca rufele zvîntate pe o sfoară, așa miros, pesemne, norii. Sau ca cele lăsate să înghețe, iarna, la vînt. Ori a rouă picată pe țesături. A brume de toamnă, smicurate, violete. Verțile lor țin direle anotimpurilor. Dacă vrei să le urmărești, cu simțul sau cu mintea, „tu, cititorule, sa nu te uiți la cer decît atît cît se cuvine, după nevoi sau după vreun îndemn venit, mai rar, mai des, din tine ori de sus. Iar pe acela care-a scris aici să-l ierți, gîndindu-te un ceas la cer și la cuvînt, gîndindu-te la soartă.” Vorbele lui, după ce le-ai citit, abătîndu-ți o privire prin susul ferestrei, și se amestecă în păreri, de nu le mai despart, ca o bucăică de zahăr sau de chinină în apa călîie, de ceai. Închizi cartea, făcînd drum cu lingurița în licoare, și-ți fagăduiești s-o mai deschizi, s-o alipești, de fapt, la lista ta de, cîte mai sînt, tabieturi. Între timp, viața ei, de obiect mititel și albastru, pîlpîie mai departe în clar-obscur, ca luminile înorate în arcele cerului, „stăpîna peste timpi și roabă nimănu”... ■

reviste primite

● *Luceafărul copiilor*. Revistă editată de Uniunea Scriitorilor. Redactor-șef: Iuliu Rațiu. Publică în nr. 14: Silviu Dumitrescu (un fragment din romanul „Legenda lui Enescu”), Iuliu Rațiu (un reportaj de la Marele zid chinezesc), Marina Debattista (corespondență din SUA), Ion Hobana (despre OZN-uri). Revista prezintă Muzeul Militar Central și continuă serialul „Din istoria poștei române”

● *Filarmonia*. Anul I, nr. 3. Revista artelor și profesiunilor liberale. Apare la Cluj-Napoca. În acest număr Mircea Popa îl evocă pe Petre Țuțea. Tot Mircea Popa, sub titlul „De la erotomanie la pornografie”, recenzează volume de Ioana Baetica și Mihail Galățanu. Ion Cristofor îl prezintă pe poetul belgian francofon Philippe Jonea. Interviu revistei: cu compozitorul Tudor Jarda.

critică literară

Dan Lungu a debutat editorial în 1999, cu un volum de povestiri grupate sub un titlu respingător: *Cheta la flegmă*. Taxându-l ca atare, mai mulți critici l-au întâmpinat totuși favorabil pe tânărul prozator, al cărui talent narativ a atras atenția. El constituia – cel puțin pentru mine – și o bună ilustrare a noului realism postrevoluționar, un realism uneori dur, cu secvențe atroce, pe care Dan Lungu îl înfășura în plasa unei descriții minuțioase, microscopice a lumii în care trăim. Inconfundabila lume autohtonă, cu personajele, culorile și aromele ei. Ca o recunoaștere a erorii inițiale și o confirmare a hiperrealismului practicat, volumul de debut a fost reeditat în 2003 cu un titlu sugestiv modificat: *Proză cu amănuntul*. Inconvenientul artistic o dată depășit, autorul ieșean avea de rezolvat o alta problemă, nu mai puțin spinoasă, ținând însă nu de creația propriu-zisă, ci de vizibilitatea ei. E un fapt că destule cărți stau într-un con de umbră nemeritat prin aceea că au apărut la edituri fără rezonanță și fără impact. Oricât de merituos ar fi tânărul scriitor, el nu poate suplini absența unor circuite de promovare și rețele de difuzare de care adevărații editori au a se îngriji. Cu *Raiul găinilor*, în fine, Dan Lungu a ieșit din purgatoriul periferiei editoriale, intrând în campania literaturii tinere inițiată de Polirom și beneficiind de întreaga desfășurare mediatică, publicitară asigurată de aceasta. O prefață măgulitoare semnată de Mircea Iorgulescu, condiții grafice deosebite, marketing profesionist și o promovare agresivă: iată tot atâtea elemente din chimia succesului la care visează orice scriitor. S-a adăugat, recent, șansa traducerii și apariției cărții la o editură notabilă din Franța. Ce-i mai lipsește, atunci, lui Dan Lungu pentru a înregistra o victorie pe toată linia, o victorie răsunătoare?...

...Lipsește, din păcate, romanul însuși. Am început lectura acestei cărți cu o lovinesciană „receptivitate complice”, ba chiar cu un reflex de bucurie gustativă condiționat de povestirile mai vechi. Curiozitatea era de a vedea cum trece Dan Lungu de la rigorile prozei scurte la cele ale unei construcții mai ample; și, aproape sigur pe reușita lui, rămânea să înregistrez datele acesteia, turnanta compozițională urmată și acreditată de autor. Așteptări contrariate. *Raiul găinilor* e un eșec în toată regula, deși bine drapat după faldurile unei strategii justificatoare. Aceasta se vede încă din subtitlu, jucăuș-asigurator: „fals roman de zvonuri și mistere” poate însemna totul și nimic, o structură spartă, convenabila deopotrivă autorului și personajelor sale. În genere vorbind, în fața prozatorilor se deschid două mari posibilități, două benzi late de circulație epică, divergente sau convergente. Un conflict bine pregătit și susținut, întărit în articulațiile lui, segmentat în mod savant, pentru ca abia finalul să întregască, la propriu și la figurat, romanul. Cărți atât de diferite precum *Răscoala* lui Rebreanu și *Patul lui Procust* a lui Camil Petrescu, ori, venind către perioada postbelică, *Groapa* lui Eugen Barbu și *Lumea în două zile* a lui George Bălăiță sunt compuse pe această linie creativă, larg-integratoare, dând senzația unei umanități și a unor vieți comprimate în pagina de hârtie. Complementară acestei modalități prozastice este cea care, lăsând deoparte realitatea exterioară, societatea, participarea protagonistului în cuprinsul lor, își recompune personajele la nivelul discursului, prin captarea și dirijarea unui flux verbal caracterizant. De la schițele lui Caragiale la cele ale „optzeciștilor” (Ioan Lăcustă, Cristian Teodorescu) și de la volumele biografice ale lui Radu Cosășu la povestirile tinerilor Bogdan Popescu și Sorin Stoica, există atâtea mostre de proză *auditivă*, prinzând ca pe banda reportofonului, o dată cu modulațiile unei voci, întregul univers lăuntric al unui ins care se aude (și pe care îl vedem) vorbind.

În „romanul” lui Dan Lungu nu avem nici una, nici alta. Zvonurile substituie faptele, bârfa amestecă zvonurile până le șterge conturul, discursul înghite fabula iar vorbăria seacă, inexpresivă compromite totul. Inteligent, autorul și-a oferit un alibi: el deschide larg gura străzii, a României în mic, invitându-ne să ne aplecăm și să studiem lichidul tulbure ce clipește acolo, substanța

secretată de nostalgiile ceaușiste și resentimentul față de învățării tranziției. Strada Salcânilor apare astfel ca o rețea de fire invizibile trase din ghemul mentalului colectiv în toate direcțiile, sub steaua eternă a invidiei omenești și a ranchiunei românești. Dar a înlocui o galerie de personaje cu un stup forfotitor de zvonistică și cazuistică de mahala nu este un lucru atât de simplu

Romanul peltea

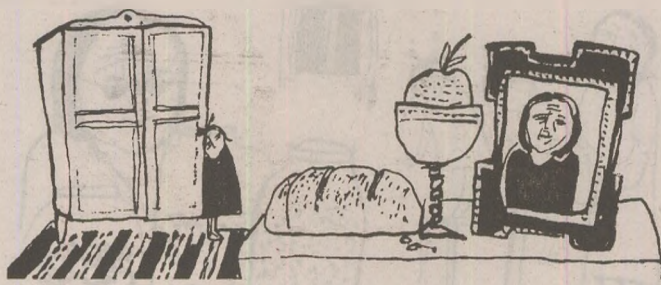

Dan Lungu, Raiul găinilor. Fals roman de zvonuri și mistere, prefață de Mircea Iorgulescu, Editura Polirom, Iași, 2004, 200 p.

pe cât pare. Scăpând de obligația portretisticii și a psihologiei, sub pretextul unei definiții supra-individuale, Dan Lungu calcă pe terenul și mai alunecos al subconștientului colectiv, relativ ușor de intuit, însă greu de figurat în roman. Să vedem ce fel de conversații imaginează și „rulează” autorul: „N-avea dreptate Ceaușcă să le dea, laăștia nervoșii, câte un hârleț în dotare și să-i trimită la Canal? Să se calmeze băieții, nu de alta!» «Că bine zici! Așta, Ceaușcă, a fost finuț încă. Eu aș fi făcut canal Botoșani-Timișoara și i-aș fi pus să-l umple cu apă până stă Titanicu’ ca pluta la undiță.» «Bă, da’ fioros

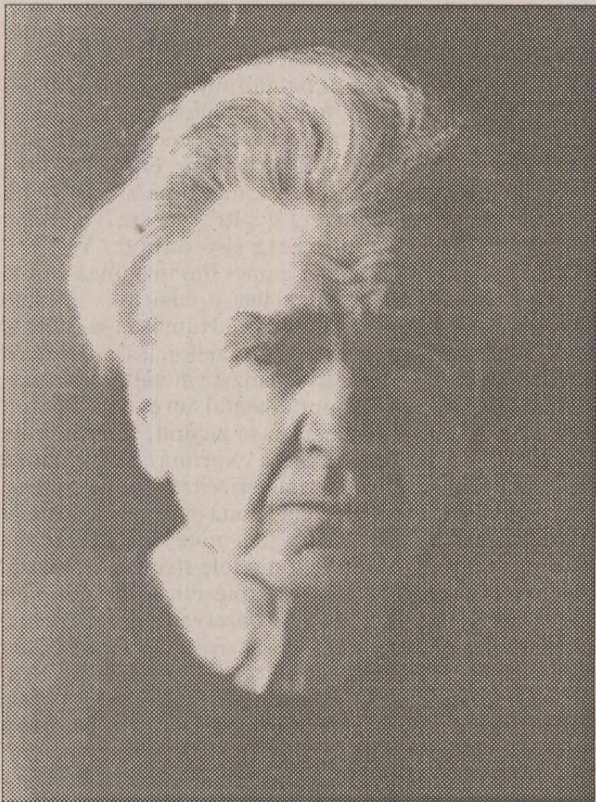
mai ești! Ca mama lu’ Ștefan cel Mare.» «Ar face pipi în pat dacă te-ar auzi.» «Cine sa mă audă?» «Foștii deținuți politici, cum cine? Doar nu turcii.» «Las’ că m-am lămurit eu și cu ei, niște pușlamale. După ce-au mâncat și au băut pe banii statului, la răcorică, să nu-i bată soarele și să le strice tenul, au poluat Cișmigiul cu zaruri. Șase-patru, poartă-n casă, numa’ așa-i auzelai.» «Hai, nu esagera, ce-au mâncat, mă rog? Au mâncat bătaie, asta da. Că de mâncarea aia nici Țonțonel al meu, purcelul nu s-ar atinge de ea.» (...) «Băii, da’ mai lăsați-o baltă cu ce era înainte! N-are chip să bea liniștit omu’ un rachiu că, hop!, comunismu’ vine și el la masă. Mie unuia mi s-a acrit, toată ziua hâra-hâra pe chestia cu comunismu’». Ba că umbla câinii cu servicii și apartamente în coadă, ba că coada nu era de la câine, era de la pâine, eu m-am săturat. Gata!» «Bă, mai bine zi careva un banc.» «Pe-ăla cu chiuveta îl știți?» «Care?» «Care-i diferența dintre o chiuvetă și o oală de W.C.?» «Habar n-am, ia zi!» «Păi, atunci îmi imaginez ce-i la tine acasă...» «Ha! Ha! Ha! Ai luat-o, cumetre!» «Poante de căcat!» (pp. 175-176). Rezon. Numai că se poate și mai rău. Dacă intervențiile personajelor, lăsând de dorit sub mai multe aspecte (particularizare moral-psihologică, reliefaarea unui cod comportamental, un eventual umor, cât de firav) se desfășoară, așa zicând, sub umbrela lor (atâta le duce capul, atâta exprimă), fragmentele aparținând naratorului îl caracterizează, *volens-nolens*, pe autor. Fără a confunda cele două instanțe, ar fi totuși o indulgență excesivă să ștergem orice responsabilitate din dreptul prozatorului cu numele trecut pe copertă. Am notat resursele de umor și expresivitate ale oratorilor de pe strada Salcânilor. Să fie observatorul-narator mai dăruit în această privință? Nu s-ar zice: „Doamna Spătaru se așeza în fața ferestrei ca în fața televizorului. Sau, mai corect, în fața televizorului ca în fața ferestrei, pentru că în această ordine se întâmplaseră lucrurile. Fereastra fusese înaintea televizorului, nu există dubii că în cazul oului și al găinii. Cu toate că achiziționaseră televizor alb-negru încă din al cincilea an al căsniciei lor, durata și varietatea emisiunilor fuseseră atât de restrânse, încât mulți ani după aceea principala distracție rămasese privitul pe fereastră. (...) Abia după revoluție televizorul începuse să o captiveze pe doamna Spătaru în detrimentul ferestrei, în timp ce bărbatul ei se lăsase atras mai curând de «Tractorul șifonat». Așadar, abia pentru ultimii ani ar fi mai potrivit să se spună că doamna Spătaru privea pe fereastră ca la televizor, urmărind întâmplările străzii cu aceleași emoții pe care le împărtășea în momentul vizionării unui film, exclamând și comentând de parcă înșiși viața ei ar fi fost prinsă în joc. Aceste reacții spontane, altminteri inofensive, îl enervau în așa măsură pe domnul Spătaru, încât acesta își înșuruba arătătorul în aer, în dreptul tâmpiei, în semn de insanitate mintală, gest la adresa soției, chiar și atunci când, stând singur în casă, doar își amintea de ele.” (pp. 163-164). Citatul se poate prelungi oricât; nu vom vedea o fărâma de haz sub această plată, indigestă ironie. Lui Petru Cimpoșu îi reușește de minune, în *Simion liftnicul*, contrastul umoristic între contondența verbală și gesticulantă a personajelor și, de cealaltă parte a textului, limbajul elevat, prețios al transcrierii scenelor respective. În *Raiul găinilor*, tehnica aceasta, insuficient controlată, devine previzibilă și anostă, autorul obținând efecte contrare. O peltea de vorbe fără miez și savoare se întinde de la un capăt la celălalt al cărții – din care se rețin, cu greutate, doar portretul unei femei nebune anunțând sfârșitul lumii și descrierea pe care un mitoman o face „întâlnirii” lui cu Ceaușescu.

Mult prea puțin pentru un întreg roman, fie el și de „zvonuri și mistere”. E destul de curios regresul lui Dan Lungu față de nivelul fixat la debut. Nu era atât de *vizibil*, în urmă cu șase ani, tânărul prozator ieșean, dar îi ieșiseră, în mod cert, niște povestiri remarcabile. Talentul lui este dispărent ca în eminescianul *La steaua*: era pe când nu s-a zărit, azi îl vedem, și nu e. ■

10 de ani de la moarte

Însemnări despre Cioran (VI)

A

itudinea antimetodă a lui Cioran continuă într-un fel vechea polemică a scepticilor împotriva stoicilor, cei din urmă aflându-se la originea unor pedanterii ale epocii noastre. Ei se preocupau cu asiduitate de subtilitatea formală, studiind logica, gramatica, retorica, filosofia limbii. Acele *lekta* formulate de ei prefigurează semiotica.

Asemenea poetilor, Cioran s-a instalat într-un prezent vidat, însă al cărui vid *sui generis* e colcăitor de germenii tuturor latențelor, precum Neantul mallarméan: „Cum să cinți prezența, cînd *posibilul*, el însuși este atins de o umbra de vulgaritate? Între poezie și speranță, incompatibilitatea este completă. Deoarece poezia nu exprimă decît ceea ce s-a pierdut sau ceea ce nu este – nici măcar ceea ce ar putea să fie. Semnificația sa finală: *imposibilitatea oricărei actualități*“. Sînt cuvinte referitoare la Eminescu, dar ele nu oglindesc și figura lui Cioran însuși?

„Mi-am spus că Mozart este, poate, omul cel mai deplin, cel mai frivol și cel mai profund, care a știut să exceleze în delicatețe ca și în tenebre, și care a rămas la fel de pur în veselie ca și în cea mai neagră deznădejde“. Altfel zis, o puritate a demoniei. Substitutul sfînteniei a fost, la Cioran, această puritate a demoniei.

Principala armă pe care, în chip obiectiv, Cioran a îndreptat-o împotriva regimurilor totalitare este autentificarea, cultivarea asiduă a „omului concret“, preconizat de Nietzsche, asumîndu-și gama integrală a contradicțiilor, slăbiciunilor, limitelor acestuia. Or procesul de (re)stabilire a veridicității umanului este coincident unui act de libertate. Iar libertatea reprezintă în sine o contraponderare a nonsemnificației, o invalidare a absurdului, întrucît revela esența vieții. „Datorită libertății, existența ajunge la propria ei substanță, se sustrage risipirii, aparenței și lipsei de sens... Libertatea este deci mișcarea cu care existența se întoarce la ființa ei originară, cu ajutorul căreia recunoaște această ființă și o realizează“ (N. Abbagnano).

Care ar putea fi explicațiile interesului extrem de larg ce se îndreaptă, la ora actuală, precum un reflector, asupra lui Cioran? Voga sa nu e întîmplătoare. Cioran e un autor „selectat de epocă“, spre a ne folosi de o sintagmă datorată lui Ibrăileanu. De ce? Negreșit, grație, mai întîi, scepticismului său dizolvant, eliberator. Postură critică ce corespunde relativizării, șubrezirii, surpării sistemelor de valori tradiționale, fenomen ce descoperă, după cum afirmă Camus, „un univers fără punct central și fără o determinare clară a spiritului“. Nici o teorie nu izbuteste a monopoliza explicația existenței omului, care se simte „un străin“, suportînd efectele unei „sciziuni între sine și viața lui“, pentru a-l cita iarăși pe autorul *Mitului lui Sisif*. Într-un timp stăpînit de psihanaliză și de marxism, doctrine cu apetențele unei explicații exhaustive, definitive a tuturor înfățișărilor vieții umane, ca și de un pandant al lor precum structuralismul, Cioran își îngăduie a le neglija, dacă nu a le blama. O opinie a Marthei Robert îl stupefiază: „Marthe Robert scrie că Freud a găsit adevărul, «un adevăr universal, cel mai simplu și mai bogat în consecințe din cîte a ascuns istoria spiritului». Această afirmație monstruos de exagerată, aproape delirantă, încheie studiul «Freud la Viena» care figurează în cartea ei *Sur le papier*. Este ultima frază a cărții. Deci autoarea a considerat-o foarte importantă“. Evident, nici dogma singeroasă a marxismului nu-i trezește vreo simpatie. Este la mijloc o idolatrizare a rațiunii instrumentale, cu rădăcini în iluminism, ducînd, prin intermediul nefastelor totalitarisme, la un sistem al dominației prin forță. „S-au inventat sisteme de dominație extrem de raționale“, arată Michel Foucault, din care face parte „un întreg ansamblu de scopuri, tehnici și strategii“. Îngrozit, Cioran își reneagă năzuințele „de-a dreptul demente“ pe care le-a nutrit în anii '30. Conștient de deturnarea rațiunii care a provocat totalitarismele, o „rațiune“ cinică, lipsită de complexul de criterii ale umanului, protestează neobosit împotriva „sistemelor“, a „metodelor“ ce adesea ajung a încorseta, a sărăci, a falsifica omul. „Metodele“ atît de autoritare în context îi apar drept un prefabricat oneros, drept un refugiu al lipsei de har: „Ce mă frapează cel mai mult la critica de astăzi (critici literari, plastici, ai filosofiei etc.) este insistența, voința de metodă și de sistem ce le permite să-și ascundă

lipsa de talent și care face să li se ierte plictiseala nesfîrșită ce se degajă din producțiile lor. De îndată ce un făcător de literatură se deghizează în filosof poți fi sigur c-o face pentru a-și camufla defectele, lipsa de talent, lipsa de inspirație“. Filipica sa antimetodă e la antipodul raționalismului hegelian (Hegel: metoda e „forța absolută, unică, supremă, infinită, căreia nu-i poate rezista nici un obiect“), apropiindu-se de perspectiva ce-o avea asupra conceptului un poet, Mallarmé, care socotea metoda drept „o ficțiune“ între altele. În repetate rînduri, revine la comentariul închinat literaturii, ce ar fi adoptat un „limbaj exterior, străin literaturii“. Ţelul exegeților ar fi acela de-a nu vorbi „ca scriitorii, ci ca filosofi și sociologii: „Întreaga critică de azi se face fie în numele lui Marx, Freud, sau Heidegger, fie în numele vreunei noi discipline a cărei terminologie a fost adoptată“. Așadar un scepticism robust („punctul central al interogațiilor mele“), ce reprezintă un apel la raporturile firești ale ființei umane cu sine și cu producțiile sale, la o reîntoarcere a omului la facticitatea sa. O repliere spre regiunile originarului ce include valorile religioase. O năzuință, nu o dată patetică, a restabilirii autenticității ființei. Dar nu fără ocoluri prin feluritele experiențe ale culturii, care se cuvin cunoscute înainte de a fi rejectate, a căror analiză justifică rejectia. O asumare ce precede refuzul. Nu e o înțelepciune dată dintru început, ci una cîștigată prin efortul spiritului ce se impregnează cu și se dezice de o pluralitate a „tentațiilor“: „Te naști înțelept – sau devii după ce ai iubit și apoi ai trădat toate cauzele“. Totul pe fondul unui misticism originar, sfișiat de mari îndoieli. Manifestînd tangențe cu absurdul, cu lumea acestuia ce „se sparge și se prăbușește“, într-o „infinite de cioburi scînteietoare“, care „se oferă cunoașterii“ (Camus), discursul cioranian se poate încadra în perspectiva postmodernismului, atît de comprehensivă față de relativizare, fluiditate, irealizare, față de un „pluralism radical“, alexandrin (Jean Baudrillard), frizînd însă „un uriaș proces de pierdere a sensului“ (J.-F. Lyotard). Cu atît mai prețioasă e o astfel de filosofie la noi, unde ruinele dogmei comuniste mai fumegă încă, unde jărăticul lor ne mai arde tălpile.

Gheorghe GRIGURCU

În efortul lor de a transforma satul lui Goga și Cioran într-o localitate culturală, oficialitățile au plantat panouri precum cel din fotografie. Citatul din Cioran a fost probabil luat din *Jurnalul de la Păltiniș*, cunoscuta carte a lui Gabriel Liiceanu, și transcris într-o franceză inexactă și comică. „*A quoi bonne quitter Coasta Boacii?*“ vrea să spună: „*A quoi bon quitter Coasta Boacii?*“ Traducerea românească, din fericire corectă, o puteți citi pe panou.

istorie literară

Familia Cantemireștilor constituie un capitol senzațional de istorie, în primul rând pentru Moldova anilor 1680-1711, dar și pentru Rusia lui Petru I. Piese importante din acest dosar al familiei Cantemir, extrem de complicat și de voluminos, sunt revalorizate periodic.

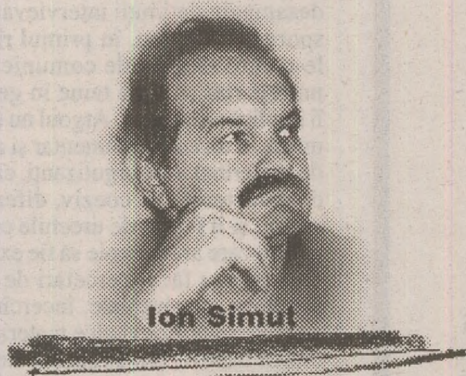
Bibliografia română și rusă pe tema Cantemireștilor e impresionantă. O sinteză recentă a acestei problematice am citit în capitolul *Vremea Cantemireștilor*, redactat de Paul Cernovodeanu, în tratatul *Istoria Românilor*, patronat de Academia Română, volumul V, Editura Enciclopedică, 2003, p. 296-340 (împreună cu o bibliografie actualizată a domeniului). Amintesc câteva repere, îndeobște cunoscute. Cazul domnitorului Constantin Cantemir (domn al Moldovei în 1685-1693) este suficient de glosat, după cronică lui Neculce și după biografia redactată de fiul său Dimitrie. Situații politice elucidate constituie biografia fiilor săi Antioh (de două ori domn al Moldovei, în 1695-1700 și 1705-1707), filoturc, și Dimitrie (și el de două ori domn, însă de fiecare dată pentru foarte scurtă vreme, în 1693 și în 1710-1711), filorus. Căsătorit în 1699 cu fiica lui Șerban Cantacuzino, Casandra, Dimitrie Cantemir nutrea în secret și gândul de domn al Țării Românești, ca succesor legitim, într-o adversitate veche și înverșunată a Cantemireștilor cu Constantin Brâncoveanu. Dar cea mai mare ambiție politică a sa era aceea de a instaura dreptul ereditar la tronul Moldovei, în favoarea dinastiei Cantemireștilor, ambiție dezvăluită în decembrie 1710, la a doua înscăunare. Țarul Petru I i-a dat garanții (printr-o diplomă) și speranțe pentru realizarea acestui vis, cu înțelegerea secretă că va trece, la timpul potrivit, de partea rușilor. Format la Constantinopol, Dimitrie Cantemir a obținut tronul Moldovei, în condițiile acutizării conflictului ruso-turc, ca reprezentant de încredere al intereselor Porții. Întoarcerea lui Dimitrie Cantemir împotriva Porții s-a soldat cu un eșec, iar alianța lui cu Petru cel Mare s-a dovedit „un faliment diplomatic” (după expresia lui Eugen Lozovan). După înfrângerea de la Stănilești, din iulie 1711, familia Cantemir se retrage în Rusia, într-un exil fără întoarcere. Dimitrie va rămâne aici, pe moșiile dăruite de țar sau la Moscova, până la sfârșitul vieții sale, datorat diabetului, în 1723 când nu împlinise 50 de ani. Țarul Petru I va muri și el în 1725, dar Cantemireștii vor rămâne în permanență protejații Imperiului Rus.

Dimitrie Cantemir a avut o foarte bogată viață de familie, umbrită atât de marile evenimente politice, cât și de preocupările intelectuale ale marelui cărturar. Din căsătoria cu Casandra avea șase copii: primele născute sunt două fete, Maria (1700-1754) și Smaranda (1701-1720), cărora le urmează patru băieți – Matei (1703-1771), Constantin (1705-1747), Șerban sau Serghei (1706-1780) și Antioh (1708-1744). Era pregătit și biologic pentru o domnie ereditară! Primii trei băieți vor deveni ofițeri în garda imperială rusă, iar Antioh, scriitor și diplomat la Londra și Paris. Numai Maria e născută la Iași, toți ceilalți copii sunt născuți la Constantinopol. Soția Casandra moare în 1713 la Moscova, lăsând cei șase copii la vârste mici. Dimitrie Cantemir se va recăsători în 1720 cu Anastasia Ivanovna Trubetkoi, cu care are o fiică, Smaragda Ecaterina (1720-1761), născută în același an în care murise Smaranda, cea de-a doua fiică din prima căsătorie. (Am selectat aceste date din arborele genealogic al familiei Cantemir, alcătuit de Paul Cernovodeanu și publicat în anexele volumului V din *Istoria Românilor*, 2003.) Cu o familie atât de numeroasă era normal să apară complicații, mai ales conflicte de moștenire după moartea atât de timpurie a tatălui. Rolul de liant al familiei l-a preluat prințesa Maria, prima născută, femeie inteligentă și activă, preocupată să-și aranjeze frații cât mai convenabil social.

Până acum, documente privitoare la prințesa Maria Cantemir și la relațiile ei cu frații existau numai în rusă. Editura Universității „Al. I. Cuza” din Iași, prin Leonte Ivanov, Ștefan Lemny și Marina Vraciu, a avut de curând inspirată inițiativa de a le publica și în românește. Volumul *Prințesa Maria* transpune din rusă două tipuri de texte. Unul este un studiu special redactat pe această temă (p. 13-162) de istoricul rus Leonid Nikolaevici Maikov, publicat în 1897 (deci acum peste o sută de ani) într-o revistă. O altă parte este rezervată corespondenței dintre Antioh și Maria Cantemir din anii 1732-1744 (p.

163-238), preluată din anexele unui studiu din 1891 (deci la fel de vechi ca primul menționat) aparținând lui Ivan Ivanovici Șimko. Nu e vorba deci de documente inedite, dar ele, circulând mai mult între cercetătorii ruși, sunt o adevărată revelație pentru noi. Reînvie o epocă, aceea de la curtea lui Petru I și a succesorilor lui, primesc viață personaje misterioase ca prințesa Maria și fratele său diplomat Antioh, apar ca figuranți turbulenți prinții Constantin (ceva mai așezat și pus pe căpătuială), Matei și Serioja (Serghei), ultimii doi, cam cheflui, fustangii și scandalagii.

Faptul senzațional din biografia răvășită a prințesei Maria Cantemir, dat ca sigur de Leonid Maikov (p. 37),

Amanta lui Petru I

Prințesa Cantemir. Portret de epocă și corespondență inedită. Ediție îngrijită de Leonte Ivanov, cuvânt înainte de Ștefan Lemny, traduceri și studii critice de Marina Vraciu și Leonte Ivanov, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2005, 280 p.

e că ar fi fost, pentru scurtă vreme, în iarna 1721-1722, amanta țarului Petru I. Dimitrie Cantemir, care a încuviințat legătura, își făcea cele mai năucitoare iluzii, după cum speculează Maikov: „Fostul domn nutrea speranța că pasiunea țarului față de prințesă ar fi putut duce la desfacerea căsătoriei de Ekaterina și la un nou mariaj, care să-l lege pe țar de vlăstarul cezarilor Bizanțului. În primăvara lui 1722, s-a aflat că prințesa este însărcinată; dacă ar fi dat naștere unui băiat, planurile îndrăznețe ale tatălui ar fi ajuns, poate, foarte aproape de împlinire: apariția pe lume a unui fiu l-ar fi determinat pe Petru să facă acel pas hotărâtor de la care îl rețineau deocamdată cele două fete născute de Ekaterina. De aceste lucruri se teme, conform mărturiilor contemporanilor, țarina însăși” (p. 38). Uneltirile

țarinei înlătură însă pericolul: Maria este constrânsă în secret să avorteze, sub supravegherea medicului Curții (p. 40). Aceasta este trauma care o va determina să nu se căsătorească niciodată, deși avusese pretendenți. Pasiunea țarului Petru I pentru prințesa Maria s-a redeșteptat în 1724, ca replică la afacerile dubioase ale țarinei, care îl avea ca favorit pe șambelanul Curții. Însă țarul moare subit în 1725 și povestea sentimentală a prințesei Maria se stinge definitiv (p. 50). Ea se va consacra de acum încolo familiei, adică fraților, și problemei foarte disputate a moștenirii tatălui.

Scrisorile arată marea dragoste frățească dintre Maria și Antioh. Fuseseră despărțiți (și nu se vor mai vedea niciodată) din 1732, când lui Antioh i se încredințează misiunea de ministru plenipotențiar al Rusiei la Londra, calitate păstrată până în 1738, când este transferat la Paris ca ambasador, unde rămâne până la moartea sa, survenită prematur în 1744, când nu avea decât 36 de ani. Maria îl informează ritmic despre schimbările de la curtea imperială, chiar dacă nu știe cu precizie care dintre înalții demnitari au mai multă influență (p. 223). Plutind în incertitudini, Antioh cere deslușiri: „De aceea vă rog cu stăruință să aflați de la domniile miniștrilor ce presupuneri se fac și să mi le comunicați cât mai amănunțit” (p. 217). Maria fuge frecvent de la Moscova la Petersburg, în funcție de locul unde se afla reședința suveranului, pentru a se interesa ce se spune despre Antioh, dacă nu îi e periclitat postul de ambasador, de ce nu i se mărește leafa, când i se trimit banii necesari pentru a acoperi cheltuielile ambasadei, de ce nu i se acordă „panglica albastră”, adică Ordinul „Sfântul Andrei”, pe care l-ar merita pe deplin etc. O altă problemă urmărită tot prin administrația curții era completarea numărului de gospodării cuvenite (adică 1030, ceea ce însemna mai multe sate), acordate prințului Antioh și rudelor sale de către împărăteasa Anna Ioannovna, în 1730, ca recompensă pentru sprijinul oferit la dobândirea puterii absolute. Neobosită, prințesa Maria depune petiții peste petiții și caută influența favorabilă intereselor sale. Alte griji sunt legate de solicitările lui Antioh de bunuri pentru un comerț profitabil: blănuri de hermină, tapet și pânzeturi chinezești. La rândul ei, Maria cere tutun (pentru ea și pentru alții, cadou aflat la mare trecere), cuțite de desert, ceas pentru un prieten de familie, stufe, cărți. Prințesa era o mare cititoare. Maikov glosează pe larg despre lecturile prințesei (p. 94-110), considerând-o „cea mai cultivată femeie din Rusia timpului respectiv” (p. 110).

Multă cerneală curge în scrisorile dintre Maria și Antioh pe tema posibilei căsătorii a tânărului diplomat cu Varvara Alekseevna Cerkasski, numită cifrat „tiroaica”, pentru că era greu de prins și de înlănțuit, fiica ministrului de cabinet Cerkasski, ulterior cancelar, numit de asemenea ieroglific „țestoasa”, pentru lentoarea reacțiilor sale. Maria spionează pe toate căile posibile dacă nu cumva „tiroaica” dorește să se mărite și-i transmite fratelui cu satisfacție preferința Varvarei pentru el. Caută prilejuri de a deschide vorba despre delicatul subiect, trimite emisari în preajma ei, ba se gândește chiar la pețitori. Așteptarea uzează și sora devotată transmite starea de spirit: „Tiroaica susține că îmbătrânește de la o zi la alta și e hotărâtă să-și schimbe planurile. Aud de la alții că nu-i logodită cu nimeni și trag nădejdea că va fi a noastră. Nu mă hotărâsc să mă informez în legătură cu acest lucru, din teamă că maică-sa va începe să se laude cu noi dinainte, dar voi face tot ce-mi stă în puteri pentru a vă fi de folos” (p. 189). Interesul reciproc scade cu timpul și Antioh renunță la însăși ideea de căsătorie: „La tiroaică am încetat să mă gândesc” (p. 201), „Tiroaica nu mă mai interesează deloc” (p. 222), notează el plictisit în 1740 și în 1742, după opt sau după zece ani de absență de acasă. Pe măsură ce boala (pleurezia) îl apasă din ce în ce mai mult, dorința revenirii e tot mai acută. Opțiunea pentru singurătate, într-o casă la moșia lui, apare ca o retragere salvatoare (p. 218, 232). Printre ultimele mesaje, în 1744, Antioh formulează această reverie a sfârșitului, adresându-se surorii sale: „Aș dori ca, la întoarcerea mea în patrie, să vă trăiți viața alături de mine și să fiți în casa mea stăpână (...) rămân al dvs, stăpâna și sora mea, supus servitor și frate credincios, Antioh Cantemir” (p. 233).

Prințesa Maria Cantemir e un personaj fabulos, rivalizând cu tatăl ei, Dimitrie Cantemir, și cu mezinul Antioh. ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Bufnița, fata brutarului

Răzbușarea se mănâncă rece. Vorbă despre care nu mai țin minte dacă este tradusă din franceză: *La vengeance se mange froid*, ori din engleză: *Revenge is the dish better cold!*...

Deși înclin să cred că Parisul ar spune-o mai de grabă, ținând cont de prioritățile bucătăriei franceze...

Se pare că bufnița... (înainte ca spunerea să fi fost pusă în gura Ofeliei cuprinsă de nebulie) *este fată de brutar* – a fost mai întâi unul din versurile surrealiste ale lui Shakespeare, devansând curentele literare și, totodată, înfruntând timpul, smălțându-l cu un *pumn* de stele nesolidificate încă, aruncate peste el în flăcările Facerii.

Nebunia, modernă, ca dereglare a minții, bine, cu mult efect condusă...

Nici nu s-ar fi putut găsi o consecință mai potrivită ca pasărea nopții concepută de meseriașul asistând la coacerea Pâinii. Ar putea fi parola unei literaturi noi, cu totul și cu totul extravagantă.

Una însoțită de puzderia secundară de rămășițe de *spanuri* de meteoriți în cădere, - jocuri de artificii...

Gen: ... *Zeu nătâng, de ce adormi proștii?*

Falstaff, măscăriciul corpolent, viveur, petrecăreț, devastat de insomnii, gelos pe somnul greu al gloatelor...

Sau constatarea, tot a lui: *Nimic nu iese din aști copii smeriți...*

Sau: *Tu pari cinstit, nu tocmai prea deștept* – Timon din Atena, (observație bună și pentru uniunile de creatori moralști)...

Sau: *Neîncredere, sora sărăciei...*

Un dram de rău strică plămădeala... – cum se vede în fiecare zi... *Ticăloșia (la fel) se arată chiar de-o acoperă țărâna toată* - Hamlet.

*Now let it work. Mischievous, thou art afoot,
Take you what course thou wilt!*

Acționează, tu, urgie, te-ai pomit,
Apucă orice cale vrei!...

Cele două versuri din *Iuliu Cezar* pe care Churchill le repeta des sub bombardamentele Londrei.

Sau sfaturile pe care Hamlet le dă actorilor invitați în scena, să-l demaște pe unchiul ucigaș, în piesa improvizată - traduc pe sărite în felul meu, în proză:

Curatul aur, scânteetor să-l faceți... alte vopseli curcubeului să dați... Podoabe mai frumoase sorealui chipș... Cu gluma și risipa să vă-ntreceți...

Recomandări folositoare în fond și astăzi la intrarea oricărui debutant în orice uniune... ■

P.S. (Excepție făcând modesta mea contribuție, de numele celorlalți traducători nu dispun, din păcate, în carnetul meu vechi de note luate la repezeală.)

D

incolo de miza ei umană și literară, e limpede că recenta carte a lui Eugen Istodor – *Viețășii de pe Rahova* (Polirom, 2005) – are toate șansele să trezească interes și printre lingviști. Volumul, în care sînt transcrise în formă fragmentar-monologică replicile formulate oral ale unor interviuri cu deținuți, condamnați la închisoare pe viață, cuprinde material autentic, cules dintr-un mediu puțin cercetat, specific argoului. Cine se așteaptă însă la un pitoresc lingvistic masiv, în genul memorialisticii voit argotice, va fi dezamăgit: deținuții intervievați nu recurg decît sporadic la argou, în primul rînd pentru că nu le-o cere situația de comunicare: dialogul cu un reporter cult, pe teme în genere grave, care îi implică existențial. Argoul nu e o limbă maternă unică, ci un cod suplimentar și alternativ, utilizat de preferință între argotizanți, care sînt conștienți de caracterul său coeziv, diferențiator și chiar secret, și îl feresc de urechile celor din exterior, pentru care ar fi nevoie să fie explicat și decodat. Cei care au făcut cercetări de teren în mediile interlope și marginale, încercînd să adune prin anchete sociolingvistice material argotic, știu cît este de mare rezistența interlocutorilor la încercările de a li se extrage informații și cît de puțin demne de încredere sînt glosările furnizate la cerere. În plus, interlocutorii lui Istodor sînt oameni care au nevoie de autostimă și de confirmări exterioare, și care încearcă de multe ori să-și construiască prin limbaj o identitate mai bună: e deci firesc faptul că recurg pe cît pot la limba standard, la neologisme, chiar la formule pretențioase, grefate uneori surprinzător pe un registru popular dominant. Cartea furnizează așadar, chiar prin absențe, chiar prin relativă sărăcie a lexicului propriu-zis argotic, informații importante despre funcționarea limbajelor periferice. Ea este o sursă de informații mult mai sigure decît textele în care pitorescul lingvistic este exploatat cu intenție, în care termenii argotici sînt acumulați pe pagină și sînt explicați mai mult sau mai puțin fantezist în note sau glosare. Aici cuvintele argotice apar rar (majoritatea sînt cele percepute de vorbitori ca termeni standard sau tehnici), dar tocmai acest lucru le garantează autenticitatea.

Pentru cercetătorul argoului, sînt foarte utile explicațiile prezente în text. Termenul de bază *mesevist* – folosit curent în limbajul închisorii, deopotrivă de deținuți și de oficialități, în situații informale dar și formale (o cerere începe cu cuvintele: „Subsemnatul *mesevist*, născut la...”, p. 53) este explicat ca derivat de la o siglă: „le spunem *meseviști*, de la «muncă silnică pe viață»”, p. 17. În *Dicționarul de argou al limbii române*, ediția a II-a, 2003, al Ninei Croitoru Bobârnice (DALR), este înregistrată forma *mesevist* „condamnat pe viață, viețăș”. Se știe cît de ușor se modifică un cuvînt de circulație orală, care pierde rapid legătura cu sursa și este reinterpretat, devenind obscur. În *Viețășii de pe Rahova* apare și sigla, adaptată ca substantiv comun: „Pe *meseveu* nu se face rachiu” (p. 42).

O explicație credibilă este oferită pentru termenul *sabena*: înregistrat în dicționarele de argou mai recente (DALR; Anca și George Volceanov, *Dicționar de argou și expresii familiare ale limbii române*, DAEF, 1998) cu un sens particularizat – „pachet cu alimente trimis deținuților de familie”. În memoriile unui fost deținut (Mihai Avasilcăi, *Fanfan, rechinul pușcăriilor*, 1994), *sabena* este duba, vehiculul care transportă deținuții: „Pe mine mă luase *sabena*-n bot de la Iași împreună cu alți rechini” (p. 5). Am crezut inițial că explicația termenului este o extindere metaforică și metonimică: numele Companiei aeriene *Sabena* trecînd asupra avioanelor acesteia și apoi asupra altor mijloace

de transport. Mult mai normală este soluția pe care o furnizează Eugen Istodor, pornind de la contextul: „Luam sacul, că doar nu te duci pregătit cu *Sabena* după tine” – „Primele genți de la o companie aeriană străină au fost cele de la «Sabena»” (p. 181). Trecerea de la sensul de „geantă” la cel de „pachet” și apoi la cel de „duba” (care transportă un fel de „pachete” umane) este absolut coerentă cu legile evoluțiilor semantice. Foarte frecvent în text este și substantivul *mandat*, cu sensul „perioadă de detenție; durată a unei condamnări”: „Știam eu ceva, dar pot spune că nu știam nimic în comparație cu *mandatu* ăsta” (p. 58); cuvîntul apare des și la Avasilcăi – „Le-au prelungit *mandatele*: lui Panaite și lui

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

Limbajul de pe Rahova

Baboi le-au dat cîte trei ani în plus” (p. 60). „Te pomenești că atunci cînd o să-ți expire *mandatul* nu o să te dai plecatului în libertate, și o să rămîi de plăcere la Poarta Aibă!” (id. 62). Chiar dacă pare un eufemism ironic, *mandatul* deținuților provine mai curînd din sensul juridic-administrativ al termenului („ordin scris oficial”), frecvent în sintagme ca *mandat de arestare*, *mandat de aducere*. *Caleașca* – definită în aceleași dicționare (DALR și DAEF) ca un instrument format de obicei dintr-o sfoară, o greutate și o pungă, prin care deținuții trimit, prin vizeta sau pe fereastră, mesaje sau obiecte este însă un exemplu de transfer metaforic, pe baza semnificației de „mijloc de transport”; prezența cuvîntului este destul de mare în text: „între ferestre, «pe *caleașca*»”; „Tot la geam e *caleașca*, mai cînd pleacă și cadrele, din ce vrei tu, batistă, o cămașă, coșuleț, legate cu sfoară” (p. 32).

Mi se pare foarte interesant faptul că *Viețășii de pe Rahova* confirmă extinderea prepoziției pe în limbajul argotic; exemplele sînt numeroase: *pe Rahova*, *pe Jilava* – „Am avut *pe Jilava* paduchi”, p. 29 – *pe spital* – „am fost *pe spitalul* Jilava” (p. 38) – *pe secție* – „a fost urmărit de el pă secție” (p. 54) –; *pe cameră* – „le era frică să stea *pe cameră* cu alții”, „stai *pe cameră* în fiecare zi” (p. 28) și chiar *pe munci*: „sînt întorși aia micii *de pe munci*” (p. 32)

O discuție limitată la extragerea argotismelor nedreptățeste totuși textul, neglijînd meritele sale stilistice cele mai relevante din punct de vedere literar: tonul sec, autoironic, ba chiar auto-sarcastic, asocierile imprevizibile, juxtapunerile vocilor, producînd, fără duioșii și sentimentalisme, un efect imbatabil de autenticitate și emoție. ■

in memoriam

Paula Diaconescu (1929-2005)

A mai dispărut o parte componentă din ceea ce însemna mai de mult Catedra de istorie a limbii române, clădită de marele profesor Alexandru Rosetti: de vineri 29 iulie, a trecut în lumea umbrelor draga noastră colegă Paula Diaconescu. Născută la 14 martie 1929 în com. Dragănești-Vlașca, jud. Teleorman, Paula a fost remarcată ca studentă și, imediat după terminarea Facultății, luată ca preparator la catedra „noastră”, unde neuitatul A. Rosetti intronase drept unic criteriu de selectare valoarea, din care Paula avea cu asupră de măsură. Astfel, din 1953, Paula Diaconescu a trecut prin diversele grade ale învățământului universitar devenind asistent, lector și conferențiar. Prea normal era, date fiind rarele ei calități didactice și științifice, să ajungă și profesoară, dar momentul politic nefast de atunci nu a permis așa ceva – ca și în alte cazuri răsunătoare la Facultatea de Filologie: Matilda Caragiu-Marioțeanu, Nicolae Manolescu, Mihai Zamfir. Important era că Paula, făcându-se abstracție de „titluri”, era apreciată drept una dintre cele mai serioase și mai devotate cadre didactice ale facultății. Împrejurarea că, auzind de dispariția ei, foști studenți mi-au telefonat exprimându-și sentimentele de grațitudine față de buna lor profesoară mi-a umplut inima de bucurie în aceste zile triste...

Paula Diaconescu a fost o profesoară excelentă și cărțile rămase de la ea, ivite din experiența ei didactică, sînt o dovadă. A fost preocupată de *Structura și evoluția în morfologia substantivului românesc* (1970), pentru care a luat – în 1974 – un binemeritat premiu al Academiei. Această lucrare reprezenta, în acei ani, o inovație, fiind printre primele în care erau aplicate metodele moderne de cercetare ale limbii, structuralismul, în primul rînd. Mai apoi studiile Paulei s-au concentrat în jurul limbii literare românești. În cărțile ei (ieșite tot din practica didactică, dar mult îmbogățite, față de faza lor primară, de „predare”) s-a ocupat în special de sec. al XIX-lea, primul cu adevărat „literar”: *Elemente de istorie a limbii literare moderne. Probleme de normare a limbii literare*

moderne (1830-1880) (1974) și *Evoluția stilului artistic în sec. al XIX-lea* (1975). Dar, Paula ne-a rămas datoare cu strîngerea într-un volum a studiilor ei ulterioare consacrate limbii literare din sec. al XX-lea: analizele asupra prozei lui Marin Preda, asupra poeziei lui Nichita Stănescu etc. (totdeauna și-a ales cu exigență autorii pe care-i supunea studiului) sînt nu numai de o mare subtilitate și eleganță, ci, mai ales, profunde. Ele, în special pentru că pun accentul pe valoarea culturală a limbii, pot servi drept model de cercetare pentru oricine își încearcă puterile în domeniul poeziei. Din păcate, publicarea unora în reviste mai puțin cunoscute fac ca bogăția de idei risipită în ele să fie prea puțin sau aproape deloc accesibilă. De aceea, de cite ori vorbeam cu Paula îi aminteam că are obligația de onoare de a-și aduna articolele într-un volum. Dar, din modestie (mereu mă contrazicea: „pe cine crezi că mai interesează?”) nu a făcut-o...

În viața de toate zilele Paula era discreția întruchipată, departe de toate micimile cotidiene. Am locuit în același bloc șase ani, ne petreceam mult timp împreună folosind-ne una de biblioteca celeilalte. În acea perioadă eram adjuncta lui Al. Rosetti la vol. la IV-lea al unei mari *Istorie a limbii române* (dispărute în neant după 1989...). De faptul că formam o familie învățasem cu toții cei care, în îndepărtații ani '50, alcătuiau Catedra de istorie a limbii române. De multe ori ne petreceam concediile (la Bușteni sau la mare) și sărbătorile împreună, ne bucuram toți de succesele celorlalți, nimic din viața colegilor noștri nu ne era indiferent. Rosetti – singur sau împreună cu neuitații Iorgu Jordan și/sau Jacques Byck – ne vizita acasă de ex., cînd unul dintre noi avea un eveniment mai deosebit, decernarea unui premiu, nașterea unui copil. Chiar și după ce acest tip de catedră – nucleu-cocon – a dispărut prin pensionarea nedorită a coagulantului ei, Alexandru Rosetti, spiritul catedrei „noastre” a rămas celor puțini de atunci, așa încît și în anii '80 și '90 tot împreună ne adunam, măcar unii dintre noi, de Crăciun, de Anul Nou etc. în locuințele noastre din București – la Tili Caragiu, la Vali Guțu, la Tudor Hristea, la noi – sau, dacă eram în străinătate, la noi la Padova ori la Paris sau la Paul și Marcus în oaza de liniște de la Gif sur Yvette. Probabil că și pe lumea cealaltă ne vom revedea în aceeași formație bine sudată... Dar deocamdată cred că singurul mod de a cinsti memoria iubitei noastre prieten ar fi întocmirea unui volum de *poetica* cu numele Paulei pe copertă.

La revedere, Paula dragă, poate și Sus este nevoie de puțină „poetică”...

Florica DIMITRESCU

Sanda Stolojan (1919-2005)

A încetat din viață la Paris Sanda Stolojan, scriitoare și personalitate proeminentă a exilului românesc.

Nepoata scriitorului Duiliu Zamfirescu, Sanda Stolojan s-a născut la București într-o familie de diplomați. Licențiată în Litere a Universității din București. În 1962 s-a stabilit în Franța, ca refugiat politic. A fost interpreta oficială în relațiile cu România a președinților Franței, de la Charles de Gaulle la François Mitterrand. Fondatoare a revistei literare *Les Cahiers de l'Est*, consacrată în special scriitorilor din Răsăritul Europei, cenzurați în țările lor din motive politice. Între 1984 și 1991, Sanda Stolojan a fost președintele Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România, cu sediul la Paris. În 1989 a fost distinsă de American Romanian Academy cu Diploma de Onoare, pentru activitatea sa închinată apărării drepturilor omului.

În exil, Sanda Stolojan a publicat poezie și proză în reviste românești din Occident: *Limite, Ethos, Ființa românească, Revista scriitorilor români*. A scris, de asemenea, cronici literare și eseuri în *Journal de Geneve, Esprit, Les Cahiers de l'Est, Le Monde, L'Alternative, Lettre Internationale, ARA Journal* etc. Poezii în franceză publicate în revistele: *Revue de Belles-lettres* (Geneva), *Creation și Polyphonies* (Paris). Volume de versuri apărute la Editions Rougerie: *Dans les Brisures* (1982), *Sur les abîmes verts* (1985), *Bruine de nulle part* (1993). Volum de amintiri: *Avec de Gaulle en Roumanie* (Editions de l'Herne, 1991). În 1996 îi apare la Editura Humanitas, volumul *Nori peste balcoane, Jurnal din exilul parizian*. În limba engleză a publicat o monografie *Duiliu Zamfirescu* în colecția Twaine World Authors (Boston, 1980). A tradus în franceză *Lacrimi și sfinți* de Emil Cioran (*Des larmes et des saints*, Editions de l'Herne, 1986) și poezii de Lucian Blaga cuprinse în antologia *L'étoile la plus triste* (Editions de la Différence, 1992).

Sanda Stolojan a fost colaboratoare a **României literare** și ne-a vizitat la redacție în mai multe rânduri. Îi vom păstra o frumoasă amintire. (R. lit.)

MICROSOFT ROMANIA

Fundația „A TREIA EUROPA” • Revista „ORIZONT”

prezintă

Conferințele Microsoft

Comunitate și diversitate

Acest proiect își propune crearea unui cadru în care mai multe discipline converg pentru a instila diversitatea și solidaritatea ca principale condiții ale comunității în spațiul grăbit și superficial al lumii de azi.

Diversitatea de opinii și mișcări pe valurile confirmate pot genera veritabile modele și spectaculoase evoluții. Ne adresăm, în primul rând, tinerilor, oferindu-le șansa întâlnirii directe cu mari personalități culturale, științifice și academice din țară și străinătate. Dar ne adresăm și uleiului care curge în pluralitatea viziunilor și în multitudinea punctelor de vedere.

Conferențieri, oameni de știință, filozofi, politicieni, esești, oameni ai cuvântului și ai ideii, propun teme de dezbatere, dialog și polemică, încredințati că argumentarea directă și participarea la o comunitate de valori simbolice pot fi modalități de armonizare a contrariilor și de afirmare a adevărurilor de care avem cu toții nevoie.

Următoarea întâlnire din programul Conferințele Microsoft îl va avea ca invitat pe

Mario Vargas Llosa.

Marti 20 septembrie, ora 17
București,
Sala Nicolae Titulescu,
Complex ROMENPO

Microsoft
Your potential. Our passion™

www.microsoft.com/romania

Când am publicat acum mai bine de un an **textul Niște bunici** (scris în străinătate, la îndemnul Valentinei, căreia îi mulțumesc din nou), chiar mă întrebam câți mai poartă amintiri atât de puternice cu bunicii lor. Am aflat mult mai repede decât mă așteptam. Am primit nenumărate telefoane, sms-uri, mailuri și scrisori de la prieteni sau de la cititori necunoscuți de toate vârstele, unii spunându-mi doar că textul i-a emoționat, alții trimițându-mi chiar povești despre proprii bunici. Unele texte erau idilice, pline de candoare, altele dimpotrivă. Așa mi-am dat seama că există un fel de „instituție a buniciilor”, cum minunat a spus Adriana Mocca, o prietenă de-a mea cu care plănuiam la un moment dat un anume proiect pentru care nu e încă târziu. Până atunci, m-am gândit că merită să public câteva dintre cele mai emoționante texte primite. Și pentru că am fost rugat să reiau textul meu, am scris altul. Pe cel vechi îl puteți (re)citi pe internet, în nr. /2004. (M.C.)

Cu bunicii, ca-ntre bărbați

Fiind căruțașul C.A.P.-ului, bunicul Victor avea voie să-și ia propriul cal acasă. Cezara, o iapă pe care noi o alintam Cezărica și căreia bunicul îi spunea Cezar când se supăra pe ea. Nu o făcea prea des; Cezărica îl aducea singură acasă când se îmbăta seara în sat. Cezărica și cu mine ne născusem în același an și pot spune că am crescut împreună. Nu-mi pot imagina copilăria fără cai, fără să o calăresc pe Cezărica pe izlaz încolăcindu-mi speriat brațele după gîtul ei cald sau fără să o mîngîi între nări, locul cu cea mai fină piele din lume. După '89, am putut s-o luăm pe Cezara acasă definitiv. Într-un an, când a făcut un mînz mort, bunicul Victor l-a aruncat în heleșteul din grădină. Toată iarna am observat cum mînzul născut mort dispărea puțin cîte puțin de pe fundul lacului sub țesătura de viermișori care dispăreau la rîndul lor în gurile abia ieșite din mîl ale peștilor aduși de la crescătorie. Cezărica a murit de bătrînețe la 24 de ani, în toamna lui 2002, când eu tocmai începusem cursurile de masterat la facultate. Când bunicul Victor mi-a povestit cum a fost, a început să plîngă ca un copil. N-a plîns însă singur. Mă gîndesc deseori la Cezărica; am o fotografie cu ea cînd amîndoi eram mici... Nu știu dacă puteți înțelege asta.

Bunicul Toma nu m-a bătut cînd am spart toate ouăle puse la clocit sub o cloșcă, fiindu-mi mie dintr-odată poftă de un ou fiert. Bunica era la biserică și pînă s-a întors am îngropat în mușuroaiele din grădină toți pușorii ăia vineți (care ar fi ieșit singuri din găoace cam într-o săptămînă).

Bunicul Victor a omorît un cîine, calcîndu-l cu picioarele și lovindu-l în cap cu coada securii. Cîinele nu mușcase de

față. Îmi vîrîsem capul în cușca lui să văd de aproape cum roade un os. Aveam 8 ani și port și acum un semn între sprîncene unde i s-a înfipt unul dintre dinți.

Bunicul Toma, care era tîmplar, mi-a făcut o minunăție de sanie de lemn pe care m-a învățat cum să o dau cu parafină pe tălpi. În acea iarnă, într-o noapte, ninsese și viscolise atât de mult încît dimineața ferestrele casei se deschideau sub nămeți. Bunicul a trebuit să sape un fel de galerie pînă la fîntîna prin curtea transformată într-o peșteră cu pereți pufoși de zăpadă. Nici eu nu mai cred această amintire. Parcă ar fi din Sadoveanu. Sau din Cărtărescu.

Bunicul Victor m-a învățat cum se prinde peștele de rîu, noaptea, cu felinarul și cu furculița. Cauți peștele care doarme lîngă o piatră mai mare, te apropii ușor și îi înfigi furculița în spate. După care îl arunci în gălețușa de pe mal. Și tot el m-a învățat cum se face salata de raci. Smulgi partea din mijloc a cozii care iese afară cu tot cu singurul max al racului, îl arunci pe soba încinsă și îl întorci pînă se face roșu pe tot corpul, apoi îl rupi în bucăți de la încheieturile „armurii” lui și îl pui într-un castron cu apă, sare, oțet și usturoi. Carnea e albă, moale, dulce și puțină, dar mustul pe care îl lasă în castron este ambrozie curată. „Te scoală după boală”, cum zicea bunicu.

Cu bunicul Toma am cea mai frumoasă amintire din toată copilăria mea. Era o toamnă bogată în care crengile merilor trebuiseră sprijinite cu proptele pentru a nu se prăbuși sub greutatea merelor. Am cules o săptămînă întreagă la merele alea. Cînd s-a adunat în mijlocul curții o grămadă cît casa, am ales merele nebătute și le-am depozitat în lădițele din beci, pentru iarnă, iar pe celelalte le-am zdrobit cu maiul în niște troci uriașe de lemn și am umplut o butjie cu ele pentru a face țuică în primăvară. La sfârșitul zilei, în troci rămăsese o găleată de suc de mere și cîțiva pumni de semințe aromate. „Bea cît poți, că după-ăia tumăm și zeama în butie”, a spus bunicul. Am îngenucheat amîndoi în fața trocilor și ne-am adăpat din sucul merelor pînă n-am mai putut. Se făcuse seară și bunica tocmai turna mămăliga, dar eu aveam în burtă un lac din suc de mere care mă legăna cu totul.

Bunicii mei erau din aceeași comună, dar din sate diferite. Bunicul Toma își construise o casă frumoasă împreună cu bunica Margareta, pe un deal sub pădure, și asta îi scăpase de colectivizare; prin urmare își muneau singuri pămîntul, el făcea tîmplărie în atelierul propriu, se îmbrăcau elegant (bunicul purta tot timpul pălărie și își dădea cu ulei pe păr), erau plini de dragoste. Bunicul Victor se mutase cu bunica Elena în casa străbunicii lîngă un izlaz comunal, prin urmare CAP-ul le luase pămîntul și animalele, muneau la colectiv, mînceau numai fasole, se îmbrăcau în zdrențe și erau oameni reci. Bunicul Toma avea o hipertrofie a mușchilor gambei de la o paralizie din tinerete, nu putea sta în picioare pentru că nu avea echilibru și nici nu putea merge pe jos distanțe lungi. Bunicul Victor avea un picior mai scurt de cînd îi căzuse peste șold în copilărie o poartă și mergea schiop. Unul se deplasa cu bicicleta, celălalt cu căruța. Casele lor se aflau la 1 km distanță. Mi-am petrecut toate vacanțele „și la deal și la vale”...

Marius CHIVU

Străbunicii mei

Nu i-am cunoscut. Multă vreme le-am știut doar numele pe care îl silabiseam pe crucile din cimitir. Erau cruci deosebite nu pentru că ar fi fost mai mari decît cele din jur sau pentru că ar fi fost cioplite în marmură, ci pentru că se aflau într-un loc privilegiat față de toate celelalte: mai aproape de biserică decît de cimitir. Pentru că sînt ctitori, îmi șoptea bunica. Pentru că sînt cititori, colportam eu cu mîndrie cînd ajungeam la București și le spuneam colegelor de la primară ce am făcut în vacanță. Ele aveau bunici funcționari sau tîmplari, străbunicii mei erau, iată, ctitori și, cum știam deja ce greu este atât să citești, cît, mai ales, să înțelegi, mă simteam onorată să fiu urmașa unor oameni cu o asemenea nobilă meserie. Apoi, i-am și văzut.

Istoria începea să se limpezească, așa încît casa noastră redevenea iar casă. Vremea în care ne înghesuim toți într-o singură cameră, lăsîndu-le pe celelalte să se numească fie școală, fie miliție, fie dispensar, vremea, mai exact, vremurile acelea se retrăgeau spre trecut. Bunica, tata, mama dereticau de zor și din pod erau aduse zilnic tot felul de obiecte care mai de care mai inutile. Inutile, dar frumoase. Le așteptam cu emoție, o emoție zăgăzuită ani de zile, cînd accesul spre

a m

Elogiul

Locul de sub acoperiș îmi fusese drastic interzis. Pentru acolo sînt pitici care se sperie de oameni era explicația, singura explicație care mi se repeta. Acum, în sfîrșit, aflasem că poc era plin nu de pitici, era plin de rămășițele zilelor unei famii din care făceam parte. Farfurii disparate, un lampadar de forma nemaivăzută, cu abajurul definitiv pierdut, acte demult caligrafiate elegant în cerneluri de culori incredibile, lingurițe pentru înghețată, fotografii înfățișînd necunoscuți onorabili din vechime, carafe pîntecoase, cu irizații uluitoare rame de tablouri, tablouri chiar, cu scene istorice și scene de vînațoare. În sfîrșit, cei doi străbunici, adică portretele lor. Doar bunica îi auzise vorbind. Nouă ne rămînea șansa de a ne uita la ei. Reveniseră printre oameni după ce multe decese trăiseră printre pitici.

Îi privesc fără încetare căci acum se află chiar în camera mea. O stranie amnezie a decis să nu-mi mai revină amintiri nici una dintre poveștile (legende) susurate de bunici. Îi văd doar pe ei. De altfel, nu mai am nevoie de nimic. Sînt imaginea ideală, puternică și convingătoare, a felului în care aș fi vrut să fiu în trecut și a celei care aș vrea să fiu în viitor. Sînt frumoși, demni și hotărîți. Nu par a se pleca în fața nimănui. Gospodari neclintîți în mica lume de dimensiunea micii lor proprietăți. Au făcut ca biserica să fie pictată, iar pictorul i-a pictat și pe ei. Pictorul Nicolae Zugravul. Strabunica poartă la gît patru galbeni aur (doi mari și doi mici), ia, ilicul și fota au lucrături armonioase iar fusta roșie plisată există încă în dulapul de lîngă mine pe care scriu aceste cuvinte. Străbunicul se sprijină într-un baston lustruit, cămașa de suc surtucul închis pînă la gît, de un alb amețitor, la fel și patalonii nu foarte strînși pe picioare. Pe măsură ce anii trec semănă tot mai mult cu ei, ia.

nicilor

...e la gură, altădată la încruntătura privirii, nici fruntea
ie lăsată la o parte, cît despre forma feței ce să mai
Nu cred că aş mai putea trăi fără să îi văd, fără să
. Căci așa stau lucrurile: ei mă privesc și, din ochi,
umă zilele. Sînt ceea ce vor ei să fiu. Din fericire,
puțin, așa sper.

Antoaneta TĂNĂSESCU

i bunici

...entru că între cuvîntul *naștere* și cuvîntul *moarte*,
ca într-o poveste, există un singur cuvînt. Și
ceasta e *nefericire*. Pentru că în aceeași poveste,
sînd împăratul a refuzat să creadă și a mai cerut
un cuvînt care să le cuprindă pe toate celelalte, i
s-a răspuns: *poate*.

...u că atunci cînd l-a născut pe tata, bunica Sabina
credea că soțul ei trăiește pentru că încă mai primea
le la el de pe front. Scrisori întîrziate cu lunile. Și
nd n-a mai primit nimic n-a vrut nici să creadă și a
-l caute prin Basarabia trei luni de zile. Și i-a găsit
rintre alte cîteva sute, pe crucea unei gropi comune.
i că l-a crescut pe tata fără să o vadă vreodată plîngînd.
ătat să cînte la pian dumnezeiește. Pentru că bunicul
ascultat mereu pe tata cîntînd. Dintre nori l-a asculta
întrerupt niciodată.

...că bunica Florica nu știe tabla înmulțirii și vorbește
e, dar odată l-a citit pe Joyce. Pentru că bunicul

Lucian își pierduse aproape de tot vederea și mă punea să-i
citesc pînă noaptea tîrziu din cărți de istorie. Niciodată a
Romîniei, aceea era o minciună. Doar istorii ale unor popoare
de demult și de foarte departe.

Pentru că bunica Sabina, cînd i-au dărîmat casa și a trebuit
să se mute într-un meschin apartament de bloc, a văzut-o
pe mama ei ultima oară, urcînd scările în podul vechii case,
fără să spună nimănui de ce. S-a spînzurat în liniște
deplină. Pe ea n-au scos-o comuniștii din casă.

Pentru că bunicul Ștefan *știe*.

Pentru că bunica Florica merge la biserică în fiecare
dimineață și se roagă pentru mine să fiu mai fericită decît
au fost ei. Și-mi spune mereu că trebuie să fiu curată și simplă.

Pentru că hainele bunicii Sabina, de triplu voal, comandate
acum o sută de ani la Paris, mi se potrivesc doar mie și le
îmbrac de anul nou mereu, deși sînt mîncate de molii.

Pentru că bunicul Lucian a trebuit să proiecteze monumente
toată viața și aceste monumente erau cu Lenin, care-l împușcase
în război, așa încît toată viața bunicul a fost o rană deschisă
și toți din familie l-am pansat pe rînd, cum am putut mai bine,
niciodată atît de bine încît să-l facem să uite.

Pentru că bunica Sabina m-a învățat franceza dintr-o carte
cu bunele maniere din secolul al XVIII-lea. Și acum știu că
ușile nu se trîntesc, de oriunde ai pleca.

Pentru că bunicul Ștefan *știe*.

Pentru că bunica Sabina a purtat aceeași pereche de pantofi
cu toc înalt, de antilopă, și aceleași rochii cu dantele fine pînă
a murit. N-a vrut altceva. Și mi-a zis că cel mai mare păcat
pe care-l poate face omul este să uite.

Pentru că bunicul Lucian a scos într-o zi televizorul din
casă și l-a lăsat în mijlocul curții să ningă și să plouă peste
el. Ca să-l pedepsească. Veneau gugustiucii să se odihnească
pe cutia lui, pînă cînd i-a venit ideea să pună o găină la clocit
înauntru.

Pentru că bunica Florica se îmbracă totdeauna cu
ciorapi fără ochiuri duse pentru că se așteaptă să moară dintr-o
clipă în alta și vrea să fie frumoasă. Oricum este.

Pentru că bunica Sabina mi-a pus pe cap cînd aveam șase
ani dicționarul limbii romîne și m-a pus să dau ture prin casă
fără să-l scap. Ca să învăț să merg demnă.

Pentru că bunica Florica a plantat un gutui și un nuc în
fața porții, ca să aibă copiii străzii ce să mînce toamna.

Pentru că bunicul Ștefan *știe*.

Pentru că bunica Sabina, înainte să moară, ne-a zis că e
fericită și a zîmbit undeva departe, dincolo de noi. Urma
să-l înlînească în sfîrșit pe bunicul Ștefan.

Pentru că într-o altă poveste, în *Mahabharata*, rîul întreabă
ce este inevitabil în om. Și i se răspunde singurul adevăr de
care bunicii mei nu s-au îndoit niciodată: *fericirea*.

Ioana BAETICA

Antibunicii

Pentru că nu au fost ca ceilalți bunici. Pentru că
nu au avut aproape nimic din bunicii arhetipali,
despre care să pot povesti istorii trandafirii. Pentru
că sunt scindată între dragoste și ură.

Pentru că mamaia Frusica a urât-o toată viața
pe mama, iar pe mine m-a privit întotdeauna doar ca pe copilul
nurorii sale și nu ca pe fiica fiului ei. Pentru că pe mama nu
o văzuse însărcinată, multă vreme s-a îndoit că aş fi copilul
lor cu adevărat; nu s-a convîns nici cînd a văzut-o alăptându-
mă, ci mult mai tîrziu, cînd am început să cresc și să
semăn tot mai mult cu tata.

Pentru că tataia Ionică venea tîrziu de la muncă și îl trezea
pe tata din somn ca să-l bată pentru ce făcuse sau nu făcuse
peste zi. Pentru că tata, năucit pesemne de atunci și pînă acum
și pentru căt o trăi, i-a urmat cu sîrguință exemplul în ceea
ce mă privește.

Pentru că bunica Mimi nu a trăit decît pentru ea,
pentru că era tîfnoasă și egoistă. Pentru că nu a crescut-o
pe mama, ci și-a văzut liniștită de viața ei. Pentru că atunci
cînd eram mică și trebuia să stea cu mine afară se văita cumplit
că a înțepenit pe bancă și că s-a plictisit. Pentru că a refuzat
să aibă grijă de mine, drept pentru care mama a trebuit să-
și lase serviciul pentru a mă putea crește, neavînd cu cine mă
lăsa. Pentru că gestul acesta a dus la ruina ei fizică și morală,
transformînd-o dintr-o femeie superbă și inteligentă într-o
femeie casnică și fără nici un orizont, veșnic nemulțumită.

Pentru că pe bunicul Pif l-am iubit cel mai mult pe
lume și-i simțeam pașii pe hol cînd venea de la servici. Pentru

că îmi spunea Albișoara sau Pufulici și eram topiți unul după
celălalt. Pentru că a murit cînd abia împlinisem cinci ani, dar
în prima noapte după aceasta a venit la mine în vis și mi-a
spus să fiu cuminte, să nu-mi fie teamă, că el va pleca un timp
și eu să nu mă sperii, că acum e foarte obosit și mă roagă
să-l las să se odihnească, iar eu nu am înțeles visul acesta
decît tîrziu, după ani și ani. Pentru că amintirea aceasta
este cea mai puternică din toată copilăria mea. Pentru că
am făcut un șoc atunci cînd aveam zece ani și am aflat că
nu a fost bunicul meu adevărat. Și că pentru mama a fost
un tată vitreg dur și rău.

Pentru că atunci cînd aveam cinsprezece ani l-am
căutat și l-am găsit pe bunicul cel adevărat. Locuia la doar
trei stații de tramvai de noi. Pentru că mi-am auzit în cuvintele
lui propriul meu discurs. Pentru că l-am căutat ca să-l iubesc,
dar nu l-a interesat. Pentru că i-am mai telefonat un timp,
apoi am renunțat. Surzise.

Pentru că mamaia Frusică pare să fi prins drag de mine
abia acum, cînd nepoatele din partea fică-sii, pe care le-a
crescut de mici, nici nu-i mai calcă prin curte. Pentru că îi
plătesc cu bani, pînă la ultima picătură, mierea pe care mi-
o trimite, dar, e drept, îmi mai dă bonus cîteva ouă, din
cînd în cînd.

Pentru că pe tataia Ionică îl durea rău de tot o mîsea și
s-a apucat să și-o scoată singur cu menghina. A izbutit, dar
nu a scos-o pe cea care trebuia.

Pentru că bunica Mimi ne ruga pe tata și pe mine să-i
cumpărăm țigări pe ascuns, atunci cînd era foarte bolnavă și
nu mai avea voie să fumeze. Noi nu știam că ne avea pe
amîndoi complici, așa că ea fuma de fapt de două ori mai
mult decît credeam. Pentru că nu-mi amintesc să mă fi învățat
vreodată ceva deosebit.

Pentru că bunicul Pif a murit la timp, adică atunci cînd
eram destul de mică pentru a nu-i strica imaginea cu o privire
prea lucidă.

Pentru că au crezut că vor trăi veșnic și nu au fost în stare
să cumpere un loc de veci pentru toată familia. Pentru că în
curînd va trebui să-mi strâng toți morții de prin momintele
străinilor, unde se află împrăștiată. În moarte ca și în viață.

Pentru că am vrut să scriu amintiri dulci despre bunici,
iar cînd mi-am dat seama că totul e amar m-a cuprins o
furie fără margini pe oamenii aceștia cărora, indirect, le datorez
existența mea. Pentru că îi respect așa cum sunt. Așa cum
au fost. Pentru că am scris aceste rînduri în speranța că voi
mai uita. Că revolta mi se va mai domoli. Că am izbutit să
găsesc și cristale de zahăr în paharul cu fiere.

Daniela CHIRION

istorie literară

Și viața și opera lui C. Rădulescu-Motru au făcut obiectul unui număr apreciabil de ecouri în presa vremii, dar și al unor cărți, precum cele semnate de Vasile Băncilă, *Doctrina personalismului energetic a d-lui C. Rădulescu-Motru* (1927), Corina Hrișcă, *C. Rădulescu-Motru, filosof al culturii* (1987), D. Otovescu, *Cultură, personalitate, vocație în concepția lui C. Rădulescu-Motru* (1990), Viorel Cernica, *C. Rădulescu-Motru și proiectul antropologic kantian* (2000), la care se adaugă *Bibliografia* (2000) semnată de Marin Diaconu. Cea mai recentă contribuție în domeniu este semnată de sociologul Constantin Schifirneț, *C. Rădulescu-Motru. Viața și faptele sale* (Editura Albatros, 2004, I, 782 p., II, 844 p.). Cartea este rezultatul unei îndelungi cercetări, autorul ei vădind că a aprofundat opera filosofului și psihologului Motru, documentele din arhive, corespondența, a recitit revistele pe care acesta le-a condus, a parcurs memorialistica mai veche (jurnalul lui T. Maiorescu), a îngrijit o reeditare din opera lui Motru, *Psihologia poporului român* (Albatros, 1999), a beneficiat de tipărirea postuma a esențialei lucrări a lui Motru, *Revizuire și adăugiri 1943-1952* (I-VIII, 1996-2001). Ca o pregătire pentru monografia despre Motru, pot fi socotite și edițiile pe care le-a semnat din opera unui mare număr de filosofi, sociologi și scriitori din secolul al XIX-lea și din cel următor: M. Eminescu, T. Maiorescu, A. D. Xenopol, Aurel C. Popovici, George Sofronie, Romulus Seišanu, Nichifor Crainic, Octavian Goga, Mihai Ralea, G. Calinescu, D. Stăniloae, Al. Claudiu, S. Mehedinți, Tr. Brăileanu, M. Manoilescu, toate în colecția „Ethnos” a Editurii Albatros.

Caracteristica cea mai generală a cărții este factura ei documentară, recunoscută chiar de C. Schifirneț în volumul I, unde declară că „vocea exegetului” este mai slabă și promite o mai pregnantă prezență a sa în volumul următor, care, în opinia noastră, cu toate adaosurile, rămâne precumpănitor biografic. Cartea ne oferă o amplă reconstituire, bazată pe o informație luxuriantă, a studiilor lui Motru, în țară și în străinătate, a activității în învățământul universitar, a editorului de reviste, a relațiilor cu T. Maiorescu, I. L. Caragiale, Nae Ionescu ș. a., a ctitorului de societăți, a academicianului și omului politic.

Din această bogăție de aspecte ne oprim la câteva. Prima surpriză a biografiei este portretul tatălui, Radu Popescu (fiul, Constantin, se va numi Rădulescu pentru că, în timpul școlărității la Craiova, un profesor, excedat că avea prea mulți Popești în clasă, pe cel de la Butoiești l-a botezat Rădulescu, de la numele mic al tatălui), unul dintre cele mai vibrante elogii, făcut de Motru și implicit de cartea lui Schifirneț, tatălui, din câte cunoaște literatura română. La început țaran mijlocas, apoi arendaș, Radu Popescu este departe de figura cunoscută a lui Tănase Scatiu. A fost secretar al lui Eufrosin Poteca (unii spun chiar că a fost fiul lui) și a învățat de la el limbile greacă și franceză. Egumenul de la Gura Motrului i-a lăsat, prin testament, o bursă de studii în străinătate, de care n-a beneficiat, fiindcă Eforia Școalelor îl obliga să facă studii muzicale, iar nu de filosofie, cum dorea el. Arendașul acesta, activ, întreprinzător, om cu calități intelectuale, morale și spirituale, persoană publică apreciată, despre care autorul biografiei scrie că „cu certitudine citea, sistematic, lucrări istorice și filosofice de proveniență conservatoare”, și-a îndrumat sistematic fiul, i-a plătit studiile, în țară și în străinătate, la Paris, München, Leipzig, Heidelberg, cerându-i doar să fie conștient că sfaturile părintești sunt «legi nemuritoare». Autoritarul părinte nu și-a slăbit fiul nici un moment, încât acesta avea să-și amintească, profund recunoscător: „N-a fost moment, chiar când mă aflam la studii în străinătate, în care să nu-l simt îndreptat asupra-mi”. Arendașul acesta luminat a scris versuri și cugetări, a scris în presa vremii, iar odată l-a pus la punct pe un publicist care îndrăznește să critice filosofia lui Motru. A publicat câteva pagini traduse din opera lui Fénelon. Mama lui Motru murind la nașterea sa și lăsându-i moștenire 120 hectare de teren, tatăl copilului îi va administra moșia până la maturitatea acestuia.

Îndrumarea de care s-a bucurat din partea tatălui nu s-a rezumat la susținerea permanentă, pe perioada studiilor în străinătate (corespondența dintre ei capătă, în anumite momente, alura unei „polemici bănești”), ci a fost, totodată, una de comunicare de cunoștințe, nu sistematizate, ci

sub formă de aplicații practice. Cunoștințe pe care filosoful avea să le utilizeze în lucrările sale, cum avea să mărturisească: „multe din caracterizările pe care le-am dat mai târziu despre sufletul țaranului român și pe care le-am publicat în *Personalismul energetic*, în *Țărănism*, în *Românism*, precum și în scrierea ce pregătesc acum despre *Psihologia etnicului românesc* își au baza de documentare în experiențele făcute împreună cu tatăl meu.” Autorul monografiei observă chiar că în altă privință filosoful și-a urmat tatăl, adică a folosit unele convingeri ale lui, și anume în critica politicianismului epocii, arendașul de la Butoiești fiind un acerb critic al lui.

Viața și opera unui filosof

Prin studiile sale în străinătate, prin opera sa, prin convingerile sale politice, Motru a fost un european, un occidental. Europeanismul operei sale, al orientărilor sale a fost recunoscut de o serie de filosofi și scriitori. Lucian Blaga pune, în 1923, orientarea culturală în stil european a generației tinere și în seama contribuției profesorului Motru. Mihai Ralea, în 1924, scria că Motru, prin „pasiunea ideilor pentru idei”, prin absența „îndărătni-

ciei osificate” și a „dezorientării lipsită de credințe”, este un „gânditor occidental într-o țară de politică, de afaceri și arivism”. D. D. Roșca vedea în el „un exponent al culturii române în cadrul european”, iar Nichifor Crainic îl lauda pe „exemplarul academic de o distincție occidentală”. Vasile Băncilă, referindu-se la una dintre lucrările reprezentative ale filosofului, scria că „personalismul energetic ne apare ca o adevărată filosofie a culturii europene”. G. Bogdan-Duică aprecia, în 1923, că lucrările de psihologie ale lui Motru „sunt la înălțimea cercetărilor din universitățile apusene”, iar C. Georgiade opina că psihologul român se clasează în aceeași familie de psihologi alături de Main de Biran, Lachelier, Bergson, Delacroix, Lips etc., întemeietorii psihologiei introspective. D. Drăghicescu era convins că activitatea filosofică a lui Motru este „nutrită și la înălțimea cugetării filosofice contemporane din apusul civilizată”. În fine, Emil Cioran, în 1932, remarcă figura aparte pe care o făcea Motru în cultura epocii: „Într-o cultură de diletanți, nu poți să nu ai respect pentru un om a cărui operă prin seriozitatea ei este într-adevăr o excepție. Și acesta este cel mai mare omagiu”.

Formația occidentală a filosofului și psihologului explică orientarea sa raționalistă, liberală, lucidă împotriva naționalismului galăgios, împotriva antisemitismului. „Pentru mine – scria în 1910 – străinul de orice naționalitate ar fi el, este înainte de toate un om pe care trebuie să-l respect, fiindcă respectul persoanei este prima dator. pe care mi-o impune cultura timpului meu. Calitatea de român, oricât de scumpă mi-ar fi ea, nu-mi întunecă deloc conștiința acestei datorii. Prin naționalism eu înțeleg un mijloc de întărire a iubirii dintre oameni și nicidecum un mijloc de vrajbă și de ură.” A denunțat naționalismul care dădea numai drepturi, naționalismul care dădea onoare „dreptul să te dispensezi de orice muncă serioasă fiindcă ai talismanul făcător de minuni”. E ușor de înțeles ce șocantă a fost pentru cei amintiți mai sus o declarație ca aceasta: „Am crezut și voi crede totdeauna că în loc de zece trântori români mai bine o albină streină. De aceea pentru mine acei streini care arată cum nu se arată atâți români prețuiesc mai mult și merită stimă fără rezerve.” N-a făcut doar declarații de acest fel, ci s-a exprimat asupra unor cazuri concrete de antisemitism, ca atunci când și-a spus apăsător convingerea că trebuie să fie împământeni Eugen Porn, un tânăr evreu, asistent universitar, născut în România și cu studii făcute aici. Pentru atitudinea sa răsădită în astfel de probleme, a fost adesea taxat ca filosof „evreo-takist”.

C. Schifirneț a alcătuit o monografie admirabil documentată despre cel pe care-l apreciază a fi „primul filosof român, atât prin formație cât și prin acțiunea de construire a unei culturi filosofice și a unui mediu filosofic”, despre filosoful pe care l-a prezentat în toată amploarea demersului său științific și în toate relațiile sale umane: sociale. În grija de a nu omite nimic, monografistul tratează prea detaliat unele capitole, cum este acela, însumând 50 de pagini, despre o catedră universitară aprig disputată, la care însă nu Motru a candidat, ci au candidat D. C. Nădejde și D. Gusti, cum sunt, de asemenea, capitolele despre un incident în centrul căruia s-a aflat Mihail Drăgomișescu și cel despre un presupus plagiat al lui A. Popescu.

Citatele, de toate felurile, abundă. Abundă citatele de corespondență dintre tată și fiu. În reproducerea lor, autorul monografiei menționează că a „păstrat forme de exprimare și ortografia timpului”. Numai că ia drept forme de limbă unele simple grafii ale epocii. Dăm câteva exemple și punem între paranteze formele corecte: aproape (aproape), pote (poate), rode (roade), forte (foarte), onore (onoare), măsoară (măsoară), scole (școale), nostre (noastre), te (toată), bolă (boală), fne(mă), acesta (aceasta), se (știa), presintă (prezintă), tesă (teză), știu (știu), cunoas (cunoaște), ve (vă), cunoscința (cunoștință).

Neocolită de drame, în timpul primului război mondial fiind ostatic, timp de un an, la nemți, viața savantului cunoaște, după instaurarea comunismului, toate umilințele fiind tratat, pentru că avuse moșie și conac, că „bestie moșierească”. Dar această etapă din viața sa face obiectul volumului al treilea al monografiei, care îl așteptăm cu deosebit interes.

lordan DATC

istorie literară

Un zelos frecventator al Berlinului din anii '30 a fost Nae Ionescu. La numai câteva luni după ce, în urma asasinării lui I. G. Duca, fusese arestat, eliberat și din nou arestat, la 13 iunie 1934 contele von Schulenburg, ministrul german la București, comunica la Auswärtiges Amt, cu mențiunea „Urgent“⁽¹⁾:

„Cunoscutul om politic român, profesorul Nae Ionescu, sosește la Berlin în jurul datei de 17 iunie, într-o vizită de 14 zile, spre a lua contact cu conducerea Germaniei de astăzi.

Este un apropiat al grupărilor radicale de dreapta, dar în același timp și un om de încredere al regelui fiind, probabil, foarte bine informat asupra stărilor de lucruri locale.

Vă rog ca, în măsura posibilului, să vă ocupați de el, ținând seama că în cazul unei schimbări de sistem aici ar putea dobândi o mare însemnătate“⁽²⁾.

Despre modul cum a decurs atunci sejurul berlinez al lui Nae Ionescu n-am găsit documente în arhiva Ministerului de Externe german. Dar despre opinia pe care a ținut s-o împărtășească după o altă vizită ne putem convinge dintr-o însemnare a lui Const. Argetoianu, din 22 noiembrie 1934:⁽³⁾

„Nae Ionescu, care se întoarce din Germania, povestește că nemții sunt înarmați până în dinți, că au toate contingentele de la război până azi instruite și 42.000 piloți aviatori. Șomajul nu se mai simte, sărăcia nu e mai mare ca aiurea, dimpotrivă. Lumea e mulțumită și plină de încredere în Hitler“.

Încredere împărtășită, de altfel, și de Nae Ionescu care în decursul unei noi vizite în iarna lui 1936 a avut o lungă întrevvedere cu directorul Clodius din Ministerul de Externe berlinez. De astă dată știm ce-au discutat cei doi, mulțumită lui Clodius și anume din raportul său „Confidențial“, datat 5 februarie.

Căci iată ce a consemnat interlocutorul diplomatului nostru⁽⁴⁾:

„Unul dintre conducătorii Gărzii de Fier și confident al șefului acesteia Codreanu, profesorul Ionescu, pe care-l cunoșteam dinainte mi-a făcut astăzi o vizită și mi-a relatat câteva ceva despre situația internă și externă a țării.

Guvernul liberal de la București se mai poate menține doar pentru că nu-i încă rezolvată problema succesiunii lui. Este, însă, mai mult ca sigur că, mai devreme sau mai târziu, regele îl va desemna ca prim-ministru pe Vaida, fost conducător al Partidului Național Român și fost președinte al Consiliului de Miniștri. Vaida se va bucura de sprijinul grupărilor Cuza și Goga, ca și de cel al Frontului Românesc. Garda de Fier n-o să intre în guvern, dar îl va susține pe domnul Vaida. O alta soluție a crizei latente decât chemarea lui Vaida nu poate fi luată în considerare, dat fiind că național-tărăniștii,

În arhivele diplomatice germane

Nae Ionescu - între filosofie și chimie

cel mai mare partid, n-ar putea prezenta un prim-ministru, întrucât Maniu, adversar personal al regelui și Mihălache, din cauza trecutului lui de stânga, n-ar putea fi chemați.

În opinia lui Ionescu, amicala primire făcută la Berlin lui Gheorghe Brătianu a trezit mult interes în România, dar n-a fost privită cu ochi buni de celelalte partide. După câte s-ar părea, nici regele nu vede cu ochi buni că Brătianu, pe care nu-l stimează, e atât de bine tratat peste hotare.

Domnul Ionescu nu crede că domnul Titulescu își va putea croi drum în România cu politica lui amicală față de Rusia. Ea stârmește o mare împotrivire atât din partea regelui, cât și a unor largi cercuri din țară. De altfel, domnul Titulescu nu face această politică din convingere, ci urmărește doar să-și păstreze postul. Titulescu a avut recent o convorbire cu Vaida, încercând să afle dacă acesta l-ar menține ministru de Externe într-un eventual viitor guvern. Iar când Vaida s-a exprimat împotriva continuării politicii de prietenie cu Rusia, domnul Titulescu s-a declarat numaidecât gata să renunțe la ea în caz că ar fi cooptat într-un guvern Vaida“.

Socotind, pesemne, că spusele vizitatorului bucureștean meritau cunoscute și de alți directori din minister, după ce a semnat-o Clodius a recomandat ca nota sa să fie multiplicată în patru exemplare „pentru domnii Ritter, Dieckhof, v. Renthe-Fink, Busse“.

Cu ce se alegea, însă, Nae Ionescu în schimbul informațiilor furnizate care, la drept vorbind, erau mai mult rodul supozițiilor sau al fanteziei sale?

Amintiri ale celor care-l cunoșteau de aproape – oameni politici, colegi de la universitate sau mărturia unui asiduu colaborator la „Cuvântul“ (ziarul lui Nae Ionescu) cum a fost Mihail Sebastian pot oferi un răspuns edificator:

La 4 noiembrie același an, Const. Argetoianu nota, astfel, în „Jurnalul“ lui⁽⁵⁾:

„Începe să se vorbească iar de banii pe care îi ia Nae Ionescu de la nemți. În cursul conversației pe care am avut-o ieri, Nae a protestat energic împotriva acestei acuzații. Mai întâi el pretinde că nemții nu dau bani. N-ar fi dat în România decât la doi oameni: lui Ștefan Tătărescu 1 milion (când farsorul a încercat crearea unui Partid Național-Social în România) și dr-ului Ilie Rădulescu, escrocul de la „Porunca Vremii“, care n-a primit decât 200.000 lei. Nae nu neagă că (sic) câștigă multe parole cunemții, dar nu de la nemți [...]. Nae se mai plânge că (sic) câteodată nemții îl păcălesc; astfel el ar fi acela care a pus la cale descălecarea lui I. G. Farben în România, și după ce a muncit o vară întreagă, puternica Societate din Germania l-a exfolisit și a incredințat reprezentanța sa lui... Tilea!“

Doi ani mai târziu, însă, chiar la el acasă, în eleganta-i locuință din șoseaua Jianu, Nae Ionescu i se confesa, împăunându-se, lui Mihail Sebastian⁽⁶⁾:

„Totmai le ziceam la Berlin... Vorbeam cu

un ministru al lor. I-am explicat cu de-amănuntul care sunt caracterele regimului hitlerist. M-a ascultat omul în tăcere și la urmă s-a ridicat în picioare și mi-a spus: domnule profesor, mă duc chiar astăzi la Führer să-i comunic că am stat de vorbă cu singurul om care a înțeles revoluția național-socialistă“.

Pentru ca după câteva luni, Constantin Giurescu să-i facă lui Nae Ionescu acest memorabil portret⁽⁷⁾:

„Unul din canalele prin care se transmiteau aceste fonduri (naziste – n.n.) era – după cât se pare – reprezentanța din țară a faimoasei „I. G. Farben Industrie“, marele concern chimic și farmaceutic de la Leverkusen am Rhein. Omul de legătură era conferențiarul de logică de la Universitatea din București, Nae Ionescu. Am aflat-o, fără să vreau, chiar de la el însuși. Mă întorceam pe jos, într-o zi de toamnă, în septembrie 1938, de la Lacuri și mergeam pe șoseaua care răspunde la monumentul aviatorilor. La un moment dat simt că se oprește lângă mine, la marginea trotuarului, o mașină și o voce cunoscută mă întreabă: „Unde mergi, domnule profesor?“ Mă uit: era Nae Ionescu; la răspunsul meu că mă duc în oraș, mă poștește în mașină. Era un Mercedes, o splendoare de mașină sport, deschisă, de două locuri, căptușită cu piele roșie, strălucind de frumusețe. «Frumoasă mașină – îi spun eu – e a dumitale? Da, e a mea, e un cadou pe care mi l-a făcut „I. G. Farben“ ale cărei interese le reprezintă aici...». N-am mai insistat, era clar și am schimbat subiectul, vorbind despre viitorul său curs de la Facultate.

Curios acest om, Nae Ionescu, un amestec de inteligență satanică, de filozofie compozită, jumătate raționalistă, jumătate mistică, de talent real de vorbitor, fascinând tineretul, cu apetituri mari politice și de «jouisneur“.

Și, într-adevăr, o știm bine astăzi – și prin prisma modului cum își construia discursul filozofic, reproducând uneori cuvânt cu cuvânt, fără însă a o mărturisi, textele din care se inspira, polivalentul profesor a fost unul din cele mai deconcertante personaje ale epocii.

Este, însă, un aspect care transgresează obiectul acestor articole ce-și propun, mai ales, să evocă pelerinii sau aspirații la pelerinajul berlinez descoperite între scoarțele dosarelor din arhivele diplomatice germane.

Pentru că au fost și inși care nu trezeau încrederea oficialităților naziste, ce le respingeau avansurile. Cum i s-a întâmplat, bunăoară, lui Tiberiu Rebreanu, devenit obiectul unui referat al lui Renthe-Fink – pomenit de Clodius – care, la 31 martie 1935, a semnalat⁽⁸⁾:

„Dintr-o sursă specială, la Ministerul de Externe au parvenit informații despre o nouă mișcare politică în România condusă de Tiberiu Rebreanu, fratele scriitorului cu același nume, ai cărui partizani își spun «Noiști» și-și au sediul principal la Cluj.

Întrebată de aici asupra importanței noii mișcări, Legația din București a prezentat alăturatul raport al Consulatului din Brașov cuprinzând această informație a unei bine cunoscute personalități.

Din câte spune aceasta, pare a reieși că orice tentative ale noii mișcări de a avea relații politice cu Germania trebuie întâmpinate cu rezerve. Din informații provenite dintr-un izvor foarte important, d. Tiberiu Rebreanu, conducătorul «Noiștilor», ar avea intenția de a stabili relații cu foruri de partid din Germania, hrănind speranța că în felul acesta ar putea beneficia de un suport financiar. Așa stând lucrurile, trebuie avută în vedere informarea respectivelor foruri de partid“.

În general, însă, puțini din cei mulți veniți nu erau și primiți...

Dumitru HÎNCU

⁽¹⁾ Polit. Archiv des A. A. II Balk, Tgb. Nr. 2266/34. I. A. – 3.

⁽²⁾ Const. Argetoianu, *Însemnări zilnice*, Editura Machiavelli, vol. I, 1998, p. 172.

⁽³⁾ Polit. Archiv des A. A. II, Balk, 339 R.

⁽⁴⁾ Const. Argetoianu, *Însemnări zilnice*, Editura Machiavelli, vol. 7, p. 315.

⁽⁵⁾ Mihail Sebastian, *Jurnal 1935-1944*, Editura Humanitas 2005, p. 245.

⁽⁶⁾ Constantin Giurescu, *Amintiri*, Editura All, 2000, p. 265.

⁽⁷⁾ Polit. Archiv des A. A. II Balk, 756 R., Tgb. Nr. 2266/34.

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

la 85 de ani,
Acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga
este invitat în emisiunea

etică - Estetică

Din 17 august 2005, ora 15.00
să ne vorbească, alături de

**IPS Bartolomeu Anania, Dan Hăulică și
Dan Grigorescu**

Despre spiritul umanist și
valorile moralei creștine

Realizator: Teodora Stanciu

fm

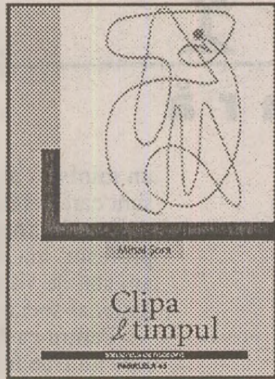
Arad 106,8	Craiova 101,1	Ploiești 104,1
București 101,3	Deva 105	Rm. Vâlcea 102,5
Bacău 101,8	Galați 101,6	Satu Mare 96,1
Baia Mare 100,1	Iasi 103,1	Sibiu 103,7
Brașov 105	Oradea 96,1	Suceava 101,6
Buzău 103,7	P. Neamț 100,3	Tg. Jiu 89,5

Solomon Marcus
Întâlnirea extremelor

format 15 x 23, 308 p.,
150.000 / 15.0 lei

Mihai Șora
Clipa și timpul

format 14 x 20, 116 p.,
90.000 / 9.0 lei

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparelela45.ro

Editura AULA

Colecția „CANON”

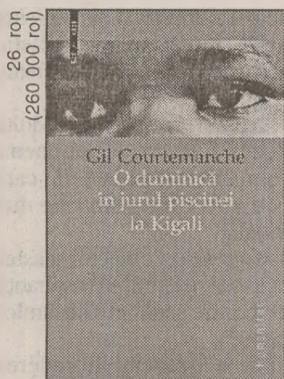
George Coșbuc de <i>Andrei Bodi</i>	6,90 lei
Titu Maiorescu de <i>Cornel Moraru</i>	6,90 lei
Liviu Rebreanu de <i>Ion Simuț</i>	6,90 lei
Ioan Slavici de <i>Cornel Ungureanu</i>	6,90 lei
Urmuz de <i>Adrian Lăcătuș</i>	6,90 lei
Ștefan Agopian de <i>Ruxandra Ivănescu</i>	6,90 lei
Ana Blandiana de <i>Iulian Boldea</i>	6,90 lei
Emil Brumar de <i>Rodica Ilie</i>	6,90 lei
Nicolae Breban de <i>Liviu Malița</i>	6,90 lei
Mircea Cărtărescu de <i>Andrei Bodi</i>	6,90 lei
Leonid Dimov de <i>T. Ștef și V. Mureșan</i>	6,90 lei
Ioan Groșan de <i>Nicoleta Cliveț</i>	6,90 lei
Mircea Ivănescu de <i>Al. Cistelean</i>	6,90 lei
Nicolae Manolescu de <i>Mihai Vakulovski</i>	6,90 lei
Adrian Marino de <i>Constantin M. Popa</i>	6,90 lei
Virgil Mazilescu de <i>Ion Buzera</i>	6,90 lei
Fănuș Neagu de <i>Andrei Grigor</i>	6,90 lei
Mircea Nedelciu de <i>Al. Th. Ionescu</i>	6,90 lei
Constantin Noica de <i>Cornel Moraru</i>	6,90 lei
Cristian Popescu de <i>Horea Poenar</i>	6,90 lei
Marin Preda de <i>Rodica Zane</i>	6,90 lei
Nichita Stănescu de <i>Vasile Spiridon</i>	6,90 lei
Nicolae Steinhardt de <i>Gheorghe Ardelean</i>	6,90 lei
Mihai Eminescu de <i>Caius Dobrescu</i>	10,90 lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

HUMANITAS

citim de 15 ani împreună

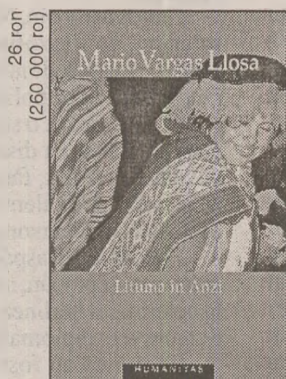
Colecția
Raftul întâi

GIL COURTEMANCHE
O duminică în jurul piscinei
la Kigali

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

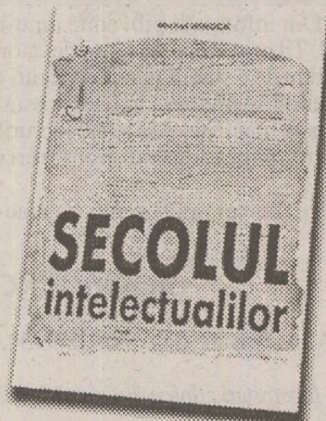
Seria
Mario Vargas Llosa

MARIO VARGAS LLOSA
Lituma în Anzi

<http://autori.humanitas.ro>
www.humanitasrights.ro

CARTIER *incepe de la caracter*

SECOLUL
INTELECTUALILOR

de Michel WINOCK

Traducere din franceză
de Gheorghe CHIRIȚĂ

724 pag. Cartonat, legat

În colecția CARTIER istoric au mai apărut:

Vocile libertății de Michel WINOCK

Mituri și simboluri politice în Europa centrală de Chantal DELSOL,
Michel MASLOWSKI, Joanna NOWICKI

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@go.ro

Banca ta de încredere

Să auzim de bine

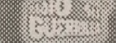
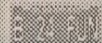

ANONIMUL

Festivalul Internațional
de Film Independent

foto: Mihaela Marin

Delta Dunării - Sfântu Gheorghe
ediția a II-a
1 august - 4 septembrie 2005

FUNDAȚIA ANONIMUL

cu sprijinul MINISTERULUI CULTURII ȘI CULTELOR

literatură

(urmare din pag. 1)

Sinaia, „Perla Carpaților”

ieșirea de la linii spre Gara Sinaia se face numai printr-un pasaj subteran. E îngust, necuviincios ornat cu excremente, inundabil (ceea ce-l mai spala), cu pereții mânjiți. Mirosuri suspecte te fac să grăbești pasul. Remarc, în trecăt, că în sala de bilete a Gării Sinaia nu există nici un punct de informații, nici o hartă, nici un chioșc, măcar cu apă minerală, nici o bancă, nici o casă de schimb – nimic din ce găsești chiar în cele mai modeste gări europene. Mă gândesc că fiind vorba de o stațiune turistică, probabil cea mai cunoscută din România, străinii trebuie să fie destul de derutați când ajung aici. Mă duc la hotelul *Internațional* și-mi țin conferința. Auditoriul e străin și sper pentru el că n-a sosit cu trenul, ci cu autocarul. Seara, bine dispusă, întrucât scăpată de griji, mă întorc la faimoasa gară, cu arhitectură impunătoare, unde cândva au coborât Carol I și Elisabeta, Alecsandri, Maiorescu sau Eminescu. Desigur, în alte vremuri, cu alți impiegați și cu alți miniștri.

Vreau să prind trenul de 20.36 spre Brașov. În toată gara, „trăiește” o singură casă de bilete. Îndărătul geamului cu oribile gratii, mai potrivite pentru o închisoare sau pentru secția de „agitați” a unui anumit tip de spitale decât pentru o sală de bilete, o individă cu aspect puțin îngrijit vorbește la telefon. Stau și stau, dar femeia nu se intimidează și nu ridică măcar din întâmplare capul. Mă gândesc fără rost că aș fi apreciat un zâmbet sau un cuvânt simplu, de pildă „Imediat”. După vreo cinci minute, telefonul e trântit în furcă și casiera începe să blesteme, n-am înțeles pe cine și de ce, oricum nu pe mine, pentru că se mișcă tot în jos. Cer biletul, iau biletul. Fără incidente, ceea ce mi se pare o victorie personală. Mă uit pe mica tablă cu orarul de afară și văd că trenul urmează să vină la linia 3. Nu există nicăieri obișnuitul panou cu ordinea vagoanelor și, logic, nici obișnuitele sectoare în care se împarte peronul ca să știi unde să aștepti. Am de străbătut subterana, numai că acum, fiind seară, constat că jos, acolo, e deja bezna. Calc cu mare prudență, încercând să ocolesc zonele care transmit semnale olfactive puternice. Ajung pe peron, obosită de parcă aș fi făcut o excursie în Bucegi. Dau să mă așez, dar scaunele au pe ele un strat de un deget de mizerie. Gasesc unul șters de vreun turist gospodăruț, dar, ghinion, tocmai acesta are spătarul stricat. Mă uit în jur. Începe așteptarea.

Viața la linia 3

Suntem, de partea asta a Styxului – căci nimeni nu s-ar mai aventura prin coridorul negru, spre gară – 5 inși: o bunică din Satu Mare și nepoata ei care „merge pe-a V-a”, un cuplu de juni englezi și cu mine. Trece bine de ora la care ar fi trebuit să sosească trenul, dar nici un anunț nu ne lămurește de ce. Poate că e ca la cinema, pentru 5 inși nu se mai pune în funcțiune microfonul. Se întunecă tot mai tare și observ că gara și eroanele sunt cufundate în bezna. Nici un bec, de parcă ar fi camuflaj. Bunica satmăreanca e îngrijorată, nu știe unde va opri vagonul lor și are bagaje grele. S-ar duce să întrebe, dar n-are curaj. Încearcă să intre în pasaj, dar acesta e scufundat atât de absolut în bezna, încât fără o lanternă sau măcar o brichetă n-ai cum să-l treci. Strigă la un băiețel de pe peronul de la linia 1, îl roagă pe el să întrebe, dar băiatul, om al locului, pleacă fără o vorbă. „De ce-o mai stat să asculte?” se miră buna doamnă. Junii englezi sunt și ei îngrijorați: toate anunțurile se dau numai în frumoasa limbă românească. Dacă se face vreo schimbare de peron, n-au cum să știe, așa că stau cu ochii fixați pe noi, care părem să înțelegem câte ceva din vorbele de la microfon. Deși Sinaia e stațiune turistică internațională, deși vara trenurile sunt pline cu turiști străini, nimănui nu i-a dat prin cap să dea nunțuri măcar într-o limbă de circulație. La rândul meu, încep să devin neliniștită: a trecut o jumătate de ora de când ar fi trebuit să vină *Euro-Night*-ul și a venit oaptea, într-adevăr, dar fără tren. *Nimeni n-a anunțat nimic*. M-aș duce să întreb, în numele micului nostru grup

Ioana Pârvolescu

CRONICA PESIMISTEI

Gara rușinii, Sinaia

defavorizat de soartă, dar mi-e silă de pasaj. Între timp o ceată măricică de turiști străini, ies din tunelul subteran ca dintr-o mină. *Keep going*, spune liderul. Cară după ei bagaje imense și se grupează toți la linia 2. Dar anunțul unui rapid spre București se făcuse pentru linia 1. Trenul vine și pleacă sub privirile neîncrezătoare ale turiștilor. Își târăsc triști îndărăt bagajele pe roți și reintră, ca niște condamnați, în pasajul negru. Au pierdut trenul.

Între timp, englezii mei au observat că vine ceva și la linia noastră și au sărit în picioare, pregătindu-se. După ei se iau și satmăreancele. Alarmă falsă: e un marfar, neanunțat, fără vreun „feriți linia” sau alte asemenea precauții inutile. Ne reasezăm blazați. Se anunță un personal la linia 3. Oamenii mei sar iar în picioare, pentru că nici englezii și nici bunica din Satu Mare nu înțeleg ce s-a spus. Mă simt răspunzătoare pentru ei, ca pentru niște coechipieri, și nu-i las să urce. O controloare drăguță din personal ne

spune că „Rapidul e pe urmele noastre”. Tot comunicarea de la om la om e mai sigură. Așadar sunt speranțe, deși începusem să cred că, în această gară uitată de lume, nu vine niciodată trenul pe care îl aștepti. Timpul zboară. „Parc-or bolânzit” spune bunica, iar englezii rostesc un „Incredible...” de-a dreptul visător. Se vede pe chipurile lor că de-acum încolo se așteaptă la orice. Cvintetul nostru e tot mai unitar și, învinsă de sentimente patriotice, ma hotărâsc să mă sacrific, să trec totuși *dincolo* și să mă interesez ce se întâmplă. Bezna din subterană e deplină, iar ochii mei nu sunt prea ageri nici ziua, darămite pe întuneric. Pipăi pereții jegosi în căutarea unui sprijin și, după lungi secunde de băjbâială prin tenebre, văd lumina cenușie de la capătul tunelului. Ajung în sala de bilete unde același unic ghișeu luminat, cu aceeași unică individă, transmite semne de viață. O întreb, n-o interesează. Ea e casieră, n-are alte atribuții. Buna mea dispoziție s-a făcut praf de mult, mă enervez, înșir la rezezeală defectele gării, lipsa de curent pe peron și-n pasaj (mă informează, calm, ba chiar victorios, că nu e de multe luni), anunțurile care nu se dau decât în română (doar știți românește, replică ea) și aspectul sinistru al gării. Mă întorc, învinsă, după o nouă pipăire a pereților, la oamenii mei care mă așteaptă plini de speranțe. Nu le pot spune decât că voi scrie un articol și, ca să ne treacă timpul, li-l schitez. „Do that!”, spun englezii din toată inima. Nu le mai spun și că e inutil, de ce să-i descurajez și eu? Între timp, iată că se anunță și trenul nostru, din fericire, tot la linia la care ne aflăm. Cum avem vagoane diferite, ne luăm un rămas-bun grăbit. Apuc să-i văd pe englezi, care merg la Budapesta, că se suie într-un vagon-lit și pe satmăreance cum aleargă strivite de bagaje spre începutul trenului. Fac și eu un sprint în sens invers prin bezna care ascunde acum tot peronul și dau numai de vagoane încuiate. Îmi depășesc recordul personal la 100 de m plat și mă bucur că nu port cu mine decât o sacoșă relativ ușoară. Apuc să urc totuși în *Euro-Night* întrebându-mă, zadarnic, de ce a întârziat o oră de la București la Sinaia. Îmi amintesc de Caragiale „Trenul sosește la Sinaia regulat”. Alte vremuri!

Mi-i închipui pe cei doi tineri englezi spunându-și, ca Alice după ceaiul de pomină, „I'll never go there again!” Ceea ce îmi zic și eu. ■

* În ce privește călătoria cu acceleratul, a se vedea *Trenul 1642 din Comedii la Porțile Orientului* de Andrei Pleșu (Humanitas, 2005). Deși e scris în 1996, deși s-au schimbat câțiva miniștri de atunci, situația a rămas strict aceeași. ■

Concurs de debut la Editura Cartea Românească

Editura Cartea Românească anunță organizarea concursului anual de debut, ediția 2005, cuprinzând următoarele secțiuni:

- poezie
- proză
- teatru
- eseu/ critică și istorie literară

Lucrările declarate câștigătoare vor fi publicate. Sînt acceptate în concurs și manuscrise ale autorilor care au fost incluși anterior în antologii sau au publicat în volume colective. Manuscrisele vor fi expediate prin poștă pe adresa Calea Victoriei nr. 115, sector 1, Bucureștii, cod 010071, în

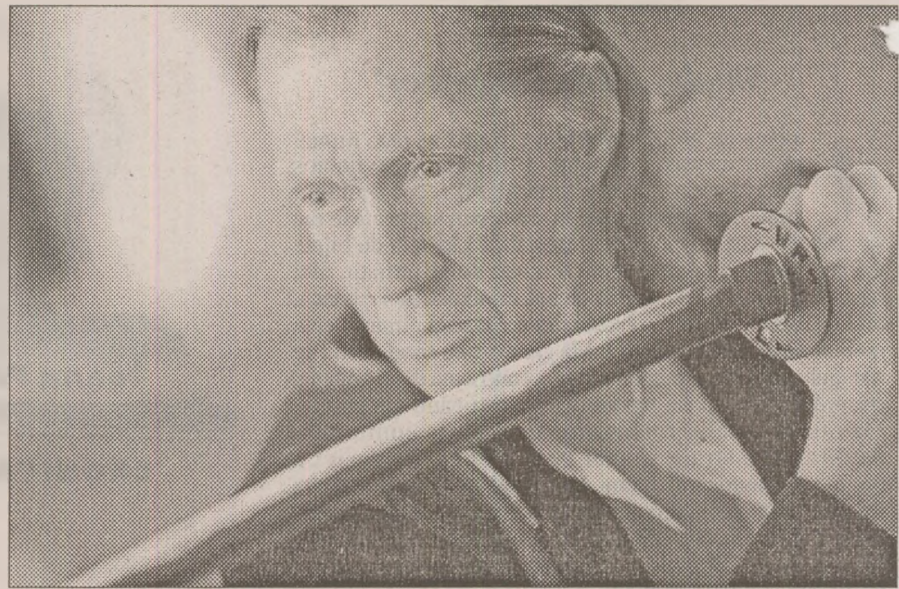
format electronic și printat (ambele obligatorii), sau vor fi depuse direct la sediul editurii pînă la data de 31 decembrie 2005.

Plicul va purta mențiunea „Pentru concursul de debut al Editurii Cartea Românească”. Pe plic, nu va fi înscris numele expeditorului, în locul acestuia se va scrie un moto. În interior, se va introduce un al doilea plic sigilat conținînd același moto și CV-ul autorului. Manuscrisele primite nu se înapoiază.

Relații suplimentare pot fi obținute la telefon 021/ 319.65.99 sau prin email la adresa ecr@cartearomaneasca.ro.

arte

De la o vreme constat că, din momentul în care cineva află că mă ocup de filme, prima întrebare e „Cum ți s-a părut *Kill Bill*?”. Pentru că acest incident a devenit suficient de redundant, petrecându-se de minimum vreo cinsprezece ori, m-am decis nu doar să scriu despre film (ceea ce, admit, e redundant la puterea a doua), ci și să scot de la naftalină polemica dintre Andrei Gorzo și Alex. Leo Șerban. Parțial tehnicilor, sunt de acord cu amândoi.

Sa încep cu ultimul, al cărui discurs mi-e cel mai familiar. De acord, nici un critic – de orice – n-ar trebui să caute în capul autorului/regizorului, pentru că, dicit Barthes, trebuie să îl considerăm mort odată ce analizăm opul în cauză. Intențiile lui bune nu pot furniza nici scuze, nici acuze. Alex. Leo Șerban vorbește limba postmodernismului, în care e un fapt general acceptat că fiecare replică (a oricui, personalitate sau personaj) e un amalgam de citări, deoarece nu există nimic în afara textului, mulțumim, Derrida, pentru informație. De aici rezultă că amalgamarea unor citate e și ea un gest creativ, cu toate că Gorzo nu pare să îl vadă în această lumină, multe exemple literare demonstrând deja asta – Imre Toth e doar una într-o pădure de pilde. Desigur, tipul de discurs practicat de Alex. Leo Șerban nu e doar unul hermeneutic, ci și unul – necesar – de recontextualizare a creației lui Tarantino. Clișeele integrate de el nu sunt întâmplătoare, ci sar în ochi, cer să fie recunoscute ca atare. În plus, sunt adevărate cărje pentru spectator, facilitându-i sutura. În plusul plusului, funcționează și ca motorase narative care duc filmul înainte. Aici intervine pragul în care Alex. Leo Șerban ar fi putut greși, iar Gorzo – avea dreptate: dacă stereotipurile erau aruncate de-a valma, fără să intervină nici un frâu, Tarantino ar fi putut fi etichetat drept „înfașurat în bandă din cap până-n picioare”, „inexpresiv”, și „cinema-ul îndrăgostit de cinema” nu ar fi putut spăla blamul. Dar stereotipurile se combină la fel de „după regulă”, ca într-un joc de domino, neapărând nici o falie a poveștii și nici o inconsecvență logică.

Același critic atrage atenția asupra rolurilor excelente, ignorate de Gorzo. Conform unui interviu de-al Vivicăi Fox, ea e încântată de Tarantino, pentru că „lasă actorii să joace”. Se vede că i-a convins de acest fapt, ceea ce-mi amintește de o anecdotă cu John Ford – pe care Alex. Leo Șerban are dreptate să îl invoce – și cu un alt John, Wayne de data aceasta. Toată lumea se mira cum că acesta din urmă juca un rol mega-negativ, contrar palmaresului său de până atunci. Până când l-au întrebat pe John Ford (regizorul peliculei respective), care a replicat cu candoare că Wayne nici nu și-a dat seama că joacă un personaj rău. Așa și actorii din *Kill Bill*, minus Uma Thurman. Joacă, desigur, dar nu știu exact ce joacă. Să o luăm pe Lucy Liu, care bate apa-n piua, tot într-un interviu, despre „valorile emoționale” din film. Oops, dar acestea sunt secundare, dacă e să ne gândim doar la personajul acestei redutabile actrițe: O-Ren Ishii. Evenimentele cu „valoare emoțională”, care explică toată traiectoria ei, nici nu implică prestația actricească a lui Lucy Liu, deoarece sunt...desene animate. Acum îi dau dreptate lui Gorzo, căci *Kill Bill* e departe de a fi o tragedie shakespeariană,

Alexandra Olivotto

CRONICA FILMULUI

Omorâți-l pe Bill, dar cruțați-l pe Tarantino

fie numai și din cauza inserției secvenței manga: o tragedie tradusă în desene animate, mai ales atunci când restul e lungmetraj „normal”, se auto-subminează, producând zero catharsis. Cam aici intervine momentul în care sunt de ridicat în slăvi rolurile. Adică: numeroase filme au făcut din asasini super-eroi (vezi dizertația lui Bill despre paralela dintre Beatrix și Superman). Prin intermediul umorului, Tarantino îi coboară printre noi – și, din nou, discursul postmodernist al lui Alex. Leo Șerban se justifică. Să înșiruiesc câteva exemple: scena de adio dintre doi asasini de top, foști amanți. Ce-și spun ei? Ea: „Sunt o persoană rea”. El: „Ești o persoană minunată, ești favorita mea”. Bătăi aseasonate cu scene de telenovelă, așa se numește acest tip de colaj. Cât realism descoperiți în situația următoare, tot din *Kill Bill 2*, mami și tati, ambii ucigași – cum să le spun? „plătiți în serie” sună potrivit – se joacă de-a împușcatul cu fiica lor careia, după ce o bagă în pat, îi pun, ca să viseze frumos, filmul *Asasinii Shogun* care începe cu povestea decapitării a o sută și ceva de oameni? Provocarea – pe care actorii o depășesc cu succes – era tocmai de a da coerență unor personaje în același timp în care le și demitologizează.

Rămânând la subiectul „tragedie”, trec acum la dezacordul cu Alex. Leo Șerban. În acest sens, se poate spune

că filmul este și „cool as ice”, și „rece”, cum pare să creadă Gorzo. S-o luăm pe mireasă/ Beatrix Kiddo/d-na Tommy Plympton. De ce să ne pese de ea? E greu de argumentat că *Kill Bill 2* e o psihanaliză, tot oferă prea puține date despre personaj, fiind mai degrabă explicativ privind talentele ei de luptătoare și dobândirea lor, nu și în ceea ce privește psihologia personajului. Aceasta e relativ simplă: găsește omul și răzbună-te, dar n-o fa fără o doză de onoare. Să nu uităm că protagonistă era o asasină cu sânge rece, până când i s-a încălzit odată cu aflarea faptului că e însărcinată (asta ca să reiau metafora sângelui pe care Gorzo a rodat-o bine) și n-are atunci nu pare să se căiască în vreun fel pentru crimele comise. Date personale despre eroină pe care – nota bene! – le aflăm abia la final, odată cu replicile telenovelistice care, din nou, subminează aceste revelații. Oricum ai lua-o, se găsesc numeroase personaje ceva mai tridimensionale decât cel al Umei Thurman... Pe această parte a interpretării da, Tarantino e un păpușar rece care își pune actorii să interpreteze personaje de care nu știu cât de conștienți sunt.

Dar răceala se oprește aici. Revin la mânușa aruncată actorilor – să-și submineze personajele (ceea ce, poate, nu știu că fac), dar să rămână și „în carne și oase”, nu caricaturi. Ceea ce face să existe și durere, și grație tocmai cânc suferința e cauzată. Iar Gorzo privește din nou în capul regizorului când spune ce a vrut Tarantino și ce îl îmbată pe el. Dacă doar sângele era necesar, de ce și-a bătut atât capul cu coregrafia din *Kill Bill 1* (că și l-a bătut e sigur din materialele bonus de pe DVD și din colaborare: cu Yuen Woo Ping)? Acea cantitate enormă de sânge se impune pentru scopul pe care îl menționam înainte: aducere-asasinilor printre noi. Să spunem că am viziona un film despre un bancher: v-ar mira faptul că personajul în cauză manipulează enorme sume de bani neacordându-le o atenție specială? În ambele cazuri, e vorba de rutină (nu cred că Mireasa a devenit asasin profesionist stând cu mâinile încrucișate și oripilând-se la vederea sângelui) și de detașare care se poate privi ca deformare profesională: dacă stai să te gândești la durerea pe care i-o produce adversarulul și-o produce el ție. Așa că ucigașul de meserie ajunge să omoare cu aceeași dexteritate și detașare cu care uși puști împușcă „inamicii” dintr-un joc pe calculator. Cantitate consistentă de sânge e necesară pentru a de-sensibiliza spectatorul la fel de mult pe cât e mireasa de-sensibilizată. Așa se face sutura, așa ajungem să ne pese de personaj fiind trași noi înspre ea, nu vice-versa. Cum s-ar fi întâmplat dacă filmul ne povestea întâmplări de copilărie ei, extorcându-ne ceva compasiune.

Să închei tot cu un dezacord, acum metodologic, cu Alex. Leo Șerban. Eu una cred că menirea criticului e a ajuta spectatorul să privească. Nu arbitrar, la modul „uită-te încolo, c-așa zic eu”, ci arătându-i cum și unde să se uite, cu argumente. Nu e vorba de a substitui atenția exersată a criticului cu cea a spectatorului, ci de a scoate în evidență niște detalii. E nevoie ca ele să fie percepute, chit că, după „înregistrarea lor”, spectatorul avizat va subscrie sau nu la interpretarea oferită de critic. ■

a r t e

Pre-Apocalipse now

tehnologii spațiale și nanotehnologice) care transmit senzualitatea orală a unor minore de 12 ani, direct prin satelit. Am plecat de la o constatare: instrumentele informatice și tehnobiologice transformă percepția corpului, propunând concepții inedite, un nou antropomorfism. Este vorba despre prezența sau teleprezența umană în inima virtualului digital și a imaginii mediatizate în rețeaua numerică. Asta am și primit: un concurs de felație on-line și în timp real.

Am dat telefon unor amici quebechezi care au o fiică adolescentă, de 14 ani. I-am întrebat dacă fata lor cea chic are telefon mobil cu captare de imagini, adică poate fotografia digital. Mama a răspuns imediat: «Bineînțeles că are, fiica mea a insistat foarte mult». Probabil de când avea 12 ani... Birth of Cool!

Florian LIBER

Un mic comentariu în loc de P.S.

Migrată din spațiul său inițial, acela romantic și generos al unui neoalexandrinism ceva mai implicat social, postmodernitatea a luat înfățișări vehemente o dată cu identificarea sa exclusivă în câmpul noilor tehnologii, al virtualului și al consecințelor imediate ale acestora în cotidian și în socialul brut. Confundând, prin suspendarea judecății și prin abuzul de sofisme, modificările de percepție a realității cu modificarea nemijlocită a realității înseși,

Artist plastic resident în Montreal, Florian Liber este o prezență extrem de alertă în spațiul occidental, nord american și european deopotrivă, și este interesat în aceeași măsură de limbajele consacrate și de noile medii și tehnologii. Pornind de la premisa, aproape o profesiune de credință, că arta facilitează comunicarea după cum și comunicarea încarcă și determină expresia artistică sau, mai ferm exprimat, că arta și comunicarea sînt același lucru, Liber îmbină exprimarea artistică propriu-zisă, de la pictură și pînă la tehnicile digitale, cu toate consecințele lor în definirea spațiului simbolic și virtual, cu analiza teoretică și cu investigarea directă a multiplelor înfățișări ale lumii contemporane. Inițiind un proiect de cercetare asupra disoluției corpului uman, așa cum este el proiectat în procesul de virtualizare prin procedee numerice și prin practici mediatice, Florian Liber (artist plastic, Universitatea din Montreal) a avut sprijinul nesperat al unui material didactic cu totul excepțional și anume concursul de felație pentru fetițele de doisprezece ani, organizat după triumful paradei homosexualilor din Montreal. Iată relatarea lui Florian Liber, preluată de pe internet și publicată cu avizul și consimțămîntul autorului (P. Șușară)

apostolii virtualului generalizat, strecurîndu-se prin nenumăratele breșe pe care abuzurile corectitudinii politice le-au provocat în blindajul ordinii morale general acceptate, au extins agresiv ideea democrației și a egalității șanselor pînă la limita libertății de a face orice și pînă la punctul în care toate diferențele individuale se suspendă. În felul acesta s-a ajuns la discriminarea pozitivă a agresorului în raport cu victima, la dreptul cuplurilor de homosexuali de a înfia copii și de a substitui, astfel, capacitatea de reproducere biologică posibilitatea de reproducere, prin inducție culturală, a practicii homosexuale, și la ideea hilară, dacă n-ar fi de-a dreptul sinucigașă pentru specie, că oricine, indiferent de datele ireproductibile ale personalității, de gradul de educație și de validitatea mintală, poate accede cu șanse nediferențiate la creația simbolică.

Această asimilare deliberată, abuzivă și stupidă a realului cu virtualul, în care mediile vizuale au un rol fundamental, nu numai că nu îmbogățește și nu resemnifică realitatea umană în toate dimensiunile ei, ci, din contra, ficționalizează viața, suspendă orice criteriu moral și transferă în imaginarul pur reperatele noastre fundamentale: viață, moarte, dragoste, prietenie, suferință, credință, cunoaștere etc. etc. Sacerdoții gureși ai virtualului, în esență niște monștri autiști și bigoți, incapabili să trăiască pe cont propriu și cu toate funcțiile vitale active, incapabili de schimburi senzoriale și simbolice cu lumea din jur, își creează cu orice preț condiții optime pentru o masturbare amplă și incontinentă, virtuală și ea, însă folosind un material concret, din viață, ficționalizat prin nenumăratele procedee tehnologice, din simplă lașitate și pentru atenuarea oricărei suspiciuni de culpă, adică folosind copiii, suferința, războiul, moartea și iubirea ca spectacole pure, ca pe niște filme derizorii de Sergiu Nicolaescu.

Concursul de felație pentru fetițele de doisprezece ani, pe care Florian Liber îl descrie și îl analizează succint, nu este decît un biet episod, e adevărat, de un dramatism inacceptabil, din lungul scenariu al sodomizării globale și, din păcate, ireversibile, pe care omenirea îl trăiește acum ca pe o certă experiență preapocaliptică.

Pavel Șușară

Birth of Cool sau nașterea noii mode pe Net

Se întâmpla la Parada Homosexualilor, în Montreal, la câteva săptămâni după ce au cîștigat dreptul de a se căsători. Participantele la concursul de felație sunt fete de 12 ani, iar obiectele sunt organele genitale ale băieților sub 18 ani – pentru a nu putea fi arestați, fiind minori. Se poate viziona sau vizualiza numeric în rețeaua Net o parte din desfășurarea concursului, imaginile sunt captate digital pe telefonul mobil. Televiziunea națională quebequeză (RDI.CA, TQS.CA) a hotărît să «facă reclamă» indirectă concursurilor prin intermediul știrilor. Deci suntem cu toții invitați la un performance sintetic, hiperreal, urmărind o felație virtuală cu minori. Cîștigătoarele (erecția cea mai rapidă) primesc bani buni, americani.

Scopul: producția și difuziunea de plăcere și nu alterarea afecțiunii umane în societatea occidentală.

Mi-am început proiectul de cercetare în domeniul dezmembrării corpului uman cultivat de sistemele numerice și mediatice în sinul procesului de virtualizare numerică. Proiectul este legat de practicile artistice și mediatice actuale și de transformările recente ale corpului uman (de câteva zile, în timpul, felației minorilor), și este finanțat de o universitate de renume nord-americană.

Mi se părea interesant să analizez reprezentările corpului uman (corporeitate și imagine DE SINTEZĂ), să-i reconstruiesc tipologiile, via artele numerice și digitale, și asta pînă acum câteva zile. Am abordat tema transexualității, observând dezangajat viața unor transsexuali (artefacte ale tehnologiei și ale dopajului) și am aflat că sunt depășit de operatorii din tufișuri (telefon mobil, via noi

calendar

9.08.1907 - s-a născut Virgil Fulicea (m. 1979)	13.08.1864 - s-a născut Spiridon Popescu (m. 1933)
9.08.1921 - s-a născut Claudiu Moldovan (m. 1996)	13.08.1917 - s-a născut Ovidiu Bârlea (m. 1990)
9.08.1934 - s-a născut Romulus Cojocaru	13.08.1917 - a murit Al. Mateevici (n. 1888)
9.08.1947 - s-a născut Marcel C-tin Runcanu (m. 1987)	13.08.1928 - s-a născut Ion Lăncrăjan (m. 1991)
9.08.1948 - s-a născut Radu Anton Roman	13.08.1943 - s-a născut Florin Muscalu (m. 2001)
9.08.1977 - a murit Ion Marin Iovescu (n. 1912)	13.08.1956 - a murit Victor Papilian (n. 1888)
9.08.1991 - a murit Cella Delavrancea (n. 1887)	
10.08.1910 - s-a născut Vladimir Cavarnali (m. 1966)	14.08.1869 - s-a născut N. Burlănescu-Alin (m. 1912)
10.08.1921 - s-a născut Ion Negoșescu (m. 1993)	14.08.1870 - s-a născut I.Al.Rădulescu-Pogoneanu (m. 1945)
10.08.1925 - s-a născut Petre Stoienescu	14.08.1905 - s-a născut Ștefan Țita (m. 1977)
10.08.1927 - s-a născut Barbu Cioculescu	14.08.1914 - s-a născut Mihail Novicov (m. 1992)
10.08.1937 - s-a născut Dan Laurențiu (m. 1998)	14.08.1921 - s-a născut Ion Manișiu
10.08.1942 - s-a născut Nicolae Prelipceanu	14.08.1925 - s-a născut Cezar Drăgoi (m. 1962)
10.08.1943 - s-a născut Ivo Muncian	
10.08.1968 - a murit Eugen Schileru (n. 1916)	15.08.1837 - s-a născut Neculai Schelitti (m. 1872)
10.08.1980 - a murit I. Peltz (n. 1899)	15.08.1883 - s-a născut Corneliu Moldovanu (m. 1952)
11.08.1884 - s-a născut Panait Istrati (m. 1935)	15.08.1894 - s-a născut Ion Chinezu (m. 1966)
11.08.1900 - s-a născut Ștefan Lupășcu (m. 1988)	15.08.1908 - s-a născut Constantin Miu-Lerca (m. 1985)
11.08.1929 - s-a născut Modest Morariu (m. 1988)	15.08.1936 - s-a născut Adrian Munțiu
11.08.1930 - s-a născut Teodor Mazilu (m. 1980)	15.08.1937 - s-a născut Marcel Mihalas (m. 1987)
11.08.1961 - a murit Ion Barbu (n. 1895)	15.08.1937 - s-a născut Constantin Novac
12.08.1816 - s-a născut Ion Ghica (m. 1897)	15.08.1942 - s-a născut Horst Fassel
12.08.1912 - s-a născut Ion Olteanu	15.08.1948 - s-a născut Lucian Avramescu
12.08.1924 - s-a născut Nicuță Tănase (m. 1986)	15.08.1954 - a murit A. Toma (n. 1875)
12.08.1937 - a murit Al. Sahia (n. 1908)	
12.08.1993 - a murit Vasile Spoială (n. 1935)	16.08.1903 - s-a născut Pan Vizirescu (m. 2000)
	16.08.1920 - s-a născut Virgil Ierunca
	16.08.1921 - s-a născut Ov.S.Crohmălniceanu (m. 2000)
	16.08.1931 - s-a născut Ileana Berlogea (m. 2002)
	16.08.1931 - s-a născut Natalia Cantemir
	16.08.1935 - s-a născut Ion Gheorghe
	16.08.1936 - s-a născut Constantin Ioncică (m. 1985)
	16.08.1940 - s-a născut George Corbu
	16.08.1941 - s-a născut Gavril Ședran
	16.08.1946 - s-a născut Ioan Adam

meridiane

Fiu al romancierului brazilian – la noi deja cunoscut – Erico Verissimo (1905-1975), Luis Fernando Verissimo, născut în 1936, a debutat târziu sub formă de carte, poate din pudoare față de renumele tatălui său. Într-adevăr, o primă culegere de cronici și povestiri, îi apare abia în 1973. Până atunci – și până astăzi – a scris foiletoane, zilnice sau săptămânale, care, treptat, sunt preluate, împreună cu benzile sale desenate, de majoritatea ziarelor și periodicelor importante din întreaga Brazilie. Astfel i-au apărut, printre altele, culegerile de cronici *Ed Morton și alte povestiri*, 1979, *Soția lui Silva*, 1984, *Comedii din viața privată*, 1994, *Noi comedii din viața privată*, 1996, *Minciunile pe care le spun oamenii*, 2000 etc. A scris însă și romane: *Grădina diavolului*, 1988, *Clubul îngerilor*, 1998, *Borges și urangutanii eterni*, 2000.

Astăzi, Luis Fernando Verissimo este unul dintre cei mai iubiți și citiți autori brazilieni, cu peste 5 milioane de cărți vândute, prezent în permanență printre bestselleruri (depășindu-l, în privința vânzărilor din Brazilia, pe Paulo Coelho) și devenit o veritabilă "pasiune națională", după cum spune criticul Carlos Graieb.

Dintre romanele sale – parodii de tot hazul ale unor povestiri polițiste – vom reda în continuare începutul celui intitulat *Clubul îngerilor*, sub tipar la Curtea Veche, editură care ne pregătește, printre alte surprize, și pe cea a unei întâlniri cu autrul, în toamna acestui an.

"De ce este el un mare scriitor?" Se întreabă marele – la rândul său – prozator brazilian Moacyr Scliar. "Mai întâi, pentru că știe să creeze personaje de neuitat... Apoi, pentru că își stăpânește la perfecție textul, Verissimo scrie așa cum respiră dar respirația lui e mai ales inspirație. Din inteligența și cultura lui răsar neîncetat idei originale, care largesc orizontul cultural al cititorului și, mai ales, pentru că face ca viața noastră să fie mai bună..."

Pe lângă "pofta de viață" în fața hecatombeii ce se consumă în *Clubul îngerilor*, lectura romanului ne poate încânta și cu "pofta de mâncare"... Așteptați să vedeți.

Orice dorință e o dorință de moarte.
Posibilă maximă japoneză

puțin probabil ca el să mă fi inventat pe mine, vinovatul indubitabil este el, de vreme ce a fost bucătarul; iar toți au murit, într-un fel sau altul, din cauza a ceea ce mâncaseră. Dacă l-am inventat, cade toată vina asupra mea. Nici nu pot să afirm că, dacă Lucídio e inventat, este inventată toată povestea și deci nu există crime și nici vinovați. Ficțiunea nu e o circumstanță atenuantă. Imaginația nu e o scuză. Cu toții ajungem să ucidem în gând, dar numai că autorul, monstrul ăsta, își așterne crimele pe hârtie, și le mai și publică. Dacă nu mi-am omorât pe cei nouă confrăți și frați întru obsesie, sunt vinovat de ficțiunea de a-i fi omorât. Trebuie să te conving, cititorule, că nu l-am inventat pe Lucídio ca să arăt că nu sunt vinovat de aceste crime oribile. Trebuie să te conving povestea e adevărată ca să arăt că nu sunt vinovat de ficțiune. O crimă inventată este mai rea decât o crimă reală. Căci, dacă crima reală poate fi accidentală, rod al unei pasiuni de moment, nu s-a pomenit niciodată de vreo crimă fictivă care să nu fi fost premeditată.

Pot să dau ora, ziua, luna și locul primei noastre întâlniri. Dacă vrei martori, caută-i printre salariații întreprinderii importatoare. Mă cunosc, cheltuiesc lunar o mică avere pe vinurile din magazinul lor. Întrebă de domnul doctor Daniel, grăsanul cărui îi plac vinurile Saint-Estèphe. Nu sunt doctor, sunt bogat, de asta mi se spune doctor. Imposibil să fi trecut neobservat contrastul dintre Lucídio și subsemnatul, atunci, în februarie, când el s-a apropiat de mine în sectorul vinurilor de Bordeaux, acum exact două luni. El e slab, scund, cu un cap mare, disproporționat față de corp, și extrem de elegant. E întotdeauna la costum și cravată. Eu sunt înalt și corpulent, port cămăși largi peste pantaloni și am fost văzut și în espadrile la Ducasse de Paris. Vânzătorii trebuie să fi observat și comentat contrastul. Și-ți voi mai spune că magazinul era gol și că am intrat în vorbă în fața vinurilor de Bordeaux și am străbătut apoi magazinul împreună, iar la vinurile chiliene paream deja niște vechi prieteni. Poate și mai amintesc că, la indicația lui, am cumpărat un vin de Cahors, pe care în mod normal nu l-aș fi cumpărat. Și că am ieșit împreună din magazin. Am fost văzuți. Lucídio există. Jur. Întrebă la magazin.

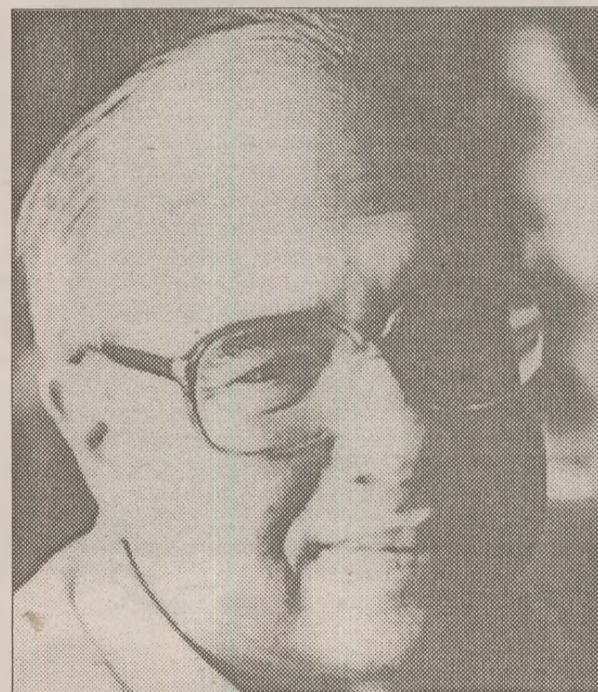
Ce nu știu vânzătorii din magazin e că ne-am dus pe urmă să bem o cafea chiar la shopping mall, și că ne-am așezat să mai stăm puțin de vorbă, de vreme ce interesele noastre coincideau atât de bine. Mâncare și băutură, nu am vorbit de altceva la acea primă întâlnire. El are mișcări discrete și face gesturi puține. Șade cu spațele drept și aproape că nu și urnește capul. Eu nu ajung niciodată, pur și simplu, la un scaun sau la o masă: eu acostez. Un proces dificil, în lipsa remorcherilor. În ziua aceea am răsturnat zaharnița și mai-mai să răstorn și masa, și am lăsat să cadă jos vinul înainte de a-mi găsi poziția pe scaun și a chema chelnerița. Prietena mea, biata Lívia, spune că nu știu niciodată de cât spațiu am nevoie, și că asta mi se trage de la copilăria mea de grăsan răsfățat. Ceva legat de faptul că eram fiu unic și nu mi-am cunoscut niciodată limitele. Biata Lívia e psiholog și nutriționistă, de mulți ani tot încearcă să mă salveze. Nu sunt amantul ei, sunt cauza ei. Am avut până acum trei neveste și toate trei îmi voiau banii. Lívia nu vrea banii mei. Vrea să fie femeia care să mă recupereze, ceea ce eu gădesc foarte interesant și înfricoșător totodată. Poate de asta rezist atâta să mă însor cu ea, când n-am rezistat deloc să mă însor cu celelalte, chiar dacă știam că nu mă iubeau pentru burta mea. Locuim separat, dar ea îmi are grijă de casă și de haine și încearcă, zadarnic, să aibă grijă și de alimentația mea. Sunt sigur că, dacă ar putea, mi-ar limita hrana la lapte de la sânii ei și fibre, multe fibre. Mai vorbesc și prea tare, alt efect al unei copilării fără îngrijiri. Lívia m-a convins că toată tragedia vieții mele se datorează lipsei cuiva care să-mi fi spus vreodată: „Daniel, ajunge!“

Mi-amintesc că am vorbit aproape doar eu la acea primă întâlnire cu Lucídio. Am povestit despre clubul nostru. Am înșirat numele tuturor membrilor, și la fiecare nume Lucídio făcea „Ah“ sau „Mmm“, ca să arate că era impresionat. De altfel, citasem numele a nouă dintre familiile cele mai cunoscute în statul nostru. În final mi-am spus și eu numele, care de-asemenea l-a impresionat. Sau cel puțin a scos alt zgomot de recunoaștere de aceeași jumătate de zâmbet, cu buzele strânse. Cu-

Avanpremieră editorială

Luis Fernando Verissimo

Clubul îngerilor

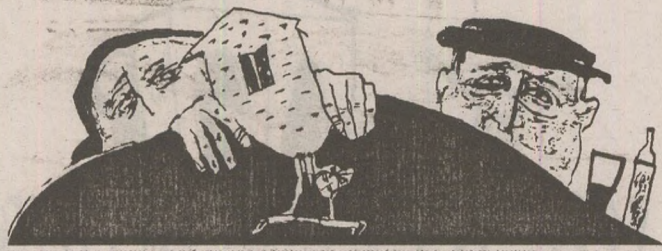
rios e că Lucídio nu-și arată niciodată dinții.

Nu. A spus „Știu“! Acum îmi amintesc. Când mi-am rostit numele întreg, Daniel și cel de familie, a spus „Știu“! Ceea ce dovedea deja, te-i fi gândind, cititorule, că întâlnirea nu fusese întâmplătoare. Dar ar fi putut să mă recunoască și după vreo fotografie. Cu ani în urmă, când ne dirija Ramos viețile, apăreau multe lucruri despre noi în presă. La cronică mondenă sau în reviste specializate pe mâncare și băutură. Putea să ne cunoască din fotografii, să ne cunoască pe toți zece după fotografii și reputație. Continuăm să ne întâlnim o dată pe lună ca să mâncăm împreună. Zece luni pe an, din martie până în decembrie. De fiecare dată în casa câte unuia dintre noi, care răspundea și de dîneu. În acea lună martie, tocmai voiam să începem un nou sezon, iar eu fusem însărcinat cu primul dîneu al anului. Dar s-ar fi putut și ca sezonul să nu mai înceapă. Lucídio a vrut să știe de ce.

- Grupul e pe terminate. S-a terminat și cu pofta.
 - De câți ani vă întâlniți?
 - De douăzeci și unu. Douăzeci și doi, anul asta.
 - Mereu același grup?
 - Da. Nu. Unul a murit și a fost înlocuit. Suntem tot timpul zece.
 - Toți aveți mai mult sau mai puțin aceeași vârstă?
- Dacă Lucídio ar fi luat și notițe pe masa aceea de cafea, n-ar fi fost ceva distonant față de tonul întrebărilor sale. Dar pe moment nu mi-am dat seama de acest ton de interogatoriu. Am povestit tot. Am povestit istoria Clubului Chifteluței. Lucídio își întrerupea zâmbetul lui constant, cu buzele strânse, numai ca să spună „Ah“ sau „Mmm“.

Eram toți, mai mult sau mai puțin, de aceeași vâr-

Lucídio nu este unul dintre cele 117 nume ale Diavolului și nici eu nu l-am invocat cu desulă asiduitate ca să ne pedepsească. Atunci când am pomenit prima dată de el grupului, cineva a spus „Inventezi!“ dar sunt absolut inocent, în măsura în care poate fi inocent un autor. Povestirile polițiste sunt întotdeauna căutări plicticoase ale unui vinovat, când e evident că vinovatul este mereu același. Nu-i nevoie să te uiți la ultima pagină, cititorule, numele lui se află pe copertă: e autorul. În cazul de față, ești îndreptățit să bănuiești că eu sunt mai mult decât autorul moral al crimelor descrise. Că degetele mele nu s-au mulțumit cu dansul fenebru pe tastatura, ci au răspândit otrava și în mâncare, și că am intervenit în intrigă mai mult decât le este permis, de drept, autorilor. Bănuielile se bazează pe logică, de fapt pe logica specială a povestirilor polițiste. Dacă la sfârșit nu rămâne în viață decât unul, asta-i criminalul. Dacă rămân doi în viață, dar unul e inventat, atunci criminalul este celalalt. Eu și Lucídio suntem singurii supraviețuitori ai acestei istorii, iar dacă eu nu l-am inventat, și este prea

meridiane

stă. Toți mai mult sau mai puțin bogați, deși averile noastre cunoscuseră fluxuri și refluxuri în decursul celor douăzeci de ani. Erau averi moștenite, expuse inconstanțelor propriului caracter și pieței. A mea supraviețuise unei serii de trei căsătorii dezastruoase și unei vieți dedicate povestirilor stranii, pe care le colecționez, și trândăviei mele neîndemânatică, dar numai pentru că am un tată care mă plătește ca să nu includ afacerile familiei în perimetrul meu de distrugere. Eram toți de aceeași vârstă, cu excepția lui Ramos, și aparțineam aceleiași clase. Și, cu excepția lui Samuel și a lui Ramos, crescusem împreună. Pedro, Paulo, Saulo, Marcos, Tiago, João, Abel și eu. De la întâlnirile zilnice la barul lui Alberi, în adolescență, și de la chiftelutele cu *farofa*¹ cu ouă și banane prăjite de la Alberi, care ani de zile ne definise gustul culinar, avansaserăm la dineuri săptămânale în diferite restaurante, pe urmă la reuniuni lunare în casa fiecăruia pe rând. Și, cu timpul și cu prelegerile lui Ramos, ajunsese să ne rafinăm gustul. Chiar dacă Samuel insistă că nimic în viață nu se poate compara cu banana prăjită.

— Întotdeauna amfitrionul este cel care gătește?
— Nu neapărat. Poate să gătească, dar poate să și servească felurile preparate de altul. Însă el răspunde de dîneu. Și de vinuri.

— Ce s-a întâmplat? N-am înțeles.
— Ce s-a întâmplat?
— Cu pofta. Ați spus că s-a terminat și cu pofta.
— Ah, da. Așa a fost. Cred că o dată cu moartea lui Ramos... pentru că Ramos e cel care a murit. Era organizatorul nostru. A făcut statutul, a comandat hârtia cu antet, invitațiile, ba a și desenat sigla clubului. Lua totul în serios. După ce a murit...

— De Sida.
— Da. Lucrurile s-au schimbat. Ultimul dîneu de anul trecut a fost o tristețe. Parcă nimeni nu mai suportă să vadă mutra celuilalt. Eram acasă la Chocolate Kid. La Tiago. Mâncarea a fost perfectă, dar dîneul s-a terminat prost. A izbucnit chiar o ceartă între femei. Și era tocmai ultimul dîneu al anului, care-i întotdeauna special. În apropierea Crăciunului. Cred că în ultimii doi ani, după moartea lui Ramos...

— V-ați pierdut motivația.
— Motivația, iluzia, pofta...
— Tot, în afară de foame.
— Tot, în afară de foame.

Începea aglomerația de seară la *shopping mall*. Am mai cerut două cafele. Ca de obicei, mi-am umplut-o pe-a mea cu zahăr, vârsând puțin și în farfurioară. Când am observat povesteam nu numai lentă dezagregare a grupului, ci și biografia foamei noastre. Ce s-a întâmplat cu ea și cu noi în douăzeci și unu de ani.

La început, nu ne unea doar plăcerea să mâncăm, să bem și să fim împreună. Mai era și ostentația, da. După ce am schimbat chiftelutele de la Alberi pe bucate mai fine, dineurile noastre au devenit niște ritualuri de putere, chiar dacă nu știam asta pe-atunci. Ne puteam permite să mâncăm și să bem bine, de-aceea mâncam și beam tot ce era mai bun și ne străduiam să fim văzuți și auziți în exercițiul privilegiului nostru. Dar nu era numai asta. Nu eram doar niște derbedei de bani gata. Eram altfel, și ne celebrăm prietenia și singularitatea în acele cheferi gălăgioase de un gust ordinar. Făceam uz de un discernământ superior cu privire la viață și la savoriile ei, ceea ce ne unea era tocmai certitudinea că foamea noastră aduna laolaltă toate apetiturile care într-o zi aveau să ne aștearnă lumea la picioare. Eram atât de lacomi la început, încât orice ar fi fost mai puțin decât lumea întreagă ar fi egalat cu un *coitus interruptus*. Ne doream lumea, am sfârșit ca niște faliți municipali, fiecare în propriul său rahat. Dar am luat-o prea repede. Oprește-te, Daniel. Suntem încă la cafeneaua din *shopping mall*, și îmi răstorn viața pe masă, în fața lui Lucidio, o dată cu zahărul.

Prezentare și traducere de
Micaela GHÎTESCU

¹ Faină de manioc, friptă, opărită sau fiartă în apă, cu slănină, untură, unt etc., care se mănâncă în chip de garnitură.

2005 – Anul Mondial al Fizicii

„St. Francis Einstein of the Daffodils”

n cursul acestui an, declarat „Anul Mondial al Fizicii” pentru a marca împlinirea a 100 de ani de la descoperirea teoriei relativității, despre Albert Einstein au apărut - și continuă să apară - zeci de articole, studii și lucrări.

Autorul teoriei este invocat într-un număr din „Time” drept „părintele” spiritual al relativismului moral și modernismului în arta secolului XX. Deși la un moment dat nega el însuși orice conexiune între cubism și teoria relativității, totuși personalitatea lui Einstein, atipică omului de geniu și dublată de un proces de „vulgarizare” a teoriei sale (spațiul și timpul sunt concepte relative), a putut deveni un soi de „catalizator” sau chiar exponent al curentelor culturale din prima jumătate a veacului trecut. În 1922, când Einstein câștiga premiul Nobel, James Joyce publica *Ulysses* și T. S. Eliot *The Waste Land*. În mai al celuiiași an avea loc faimoasa petrecere în cinstea primei reprezentări a baletului *Renard*, compus de Stravinsky și pus în scenă de Diaghilev. Pe lângă cei doi, erau prezenți Picasso, care proiectase decorurile, Proust (considerat ulterior un fel de „Einstein al literaturii”) și Joyce.

„Canonizarea” lui Einstein începuse încă din timpul vieții, popularitatea lui depășindu-i cu mult reputația științifică; chiar și astăzi, portrete și postere cu chipul său sunt folosite în scopuri ambientale alături de cele cu Groucho Marx sau Marilyn Monroe, precum în cunoscuta serie a lui Andy Warhol. Încă din anii '20, Einstein devenise subiect de parodii și glume, erou de teatru burlesc, apărea pe copertile unor reviste „fashion” precum *Vanity Fair*. Devenit un erou al „timpurilor moderne” după confirmarea observațională a teoriei relativității, lumea s-a umplut, literalmente, de fani ai celebrului savant. Revistele de toate genurile i-au dedicat numere întregi. Celebra *Scientific American* oferea chiar un premiu de 5.000 de dolari pentru cel care ar fi reușit să ofere cea mai plauzibilă explicație a teoriei relativității. Se povestește că, zâmbind, Einstein a declarat atunci prietenilor că nu a avut curajul să se înscrie la concurs: „Nu cred că pot să o fac”, ar fi spus, cu de-acum cunoscutul său umor.

Se mai poate invoca un element care arată că Einstein

a inaugurat un nou tip de savant, aducând pentru prima oară fizica sub reflectoarele deformante ale mass media. Ziariștii se îngrămădeau tot timpul în jurul său. Fiecare cuvânt, fiecare sentință îi erau imediat talmăcite și, nu rareori, prea puțin înțelese.

Într-un interviu acordat în 1921 unui ziar olandez, Einstein explica entuziasmul multimilor pentru teoriile sale în acești termeni: „Sunt sigur că, în fond, e vorba de misterul pe care îl exercită asupra noastră tot ceea ce nu înțelegem”... Istoria ideilor culturale relevă, de altfel, faptul că tocmai ideile cu cel mai mare conținut contraintuitiv, adică acelea care sfidează schemele mentale istoric consolidate, produc un rapid fenomen de „contagiune” care le asigură uriașa difuziune în afara mediilor academice și științifice.

Se mai poate invoca o explicație pentru șocul produs în mentalul colectiv de gândirea einsteiniană, și ea ține tot de istoria culturală. Deși aparține temporal modernității, teoria relativității anunță lumea postmodernă nu numai prin conținutul său, ci și prin modul în care o știință „tare” (fizica) afirmă trei postulate specifice acesteia din urmă: totul e relativ; nu există o realitate esențială; mijloacele „clasice” ale cunoașterii s-au epuizat.

Fără nici o îndoială, nu numai că Albert Einstein este cel mai popular om de știință din toate timpurile, dar și un simbol cultural universal. „Iconicitatea” simbolului Einstein e dată și de percepția că spiritul său de geniu trăia într-o lume aparte, ca un singuratic al timpurilor moderne. Cum el însuși s-a putut face responsabil pentru această imagine, construită și prin declararea sau publicarea reflecțiilor sale din anii târzii asupra solitudinii, izolării sau creației, gândirea lui Einstein și teoria relativității s-au transformat într-un receptacol al întrebărilor despre ordinea universului și rostul nostru pe pământ. În acest sens, se poate oricând citi și reciti antologia articolelor scrise de autorul teoriei relativității, însoțite de o lucrare de tinerete, pe care editura Humanitas a publicat-o sub titlul *Cum văd eu lumea – Teoria relativității pe înțelesul tuturor*.

În 1979, la Princeton University Press a apărut lucrarea *Albert Einstein: The Human Side. New Glimpses from his Archives*, o remarcabilă selecție a unor mărturii (fragmente de scrisori, pagini de jurnal, scurte documente și interviuri) culese de Helen Dukas, secretara lui Einstein, și Banesh Hoffmann, profesor de matematică care a colaborat la cercetările care au condus la descoperirea teoriei relativității. Cu ocazia Anului Mondial al Fizicii, editura Einaudi din Torino a republicat traducerea italiană a cărții (*Albert Einstein: Il lato umano. Spunti per un ritratto*), însoțită de prefața lui Claudio Bartolucci, *Alle origini del mito di Einstein*.

Din episoadele biografice, din fragmentele de corespondență și amintirile contemporanilor rezultă portretul unui personaj accesibil, spiritual, afectuos, fără manifeste retorsiuni ale spiritului de geniu. Este probabil că editorii au intenționat să pună în evidență latura umană a autorului teoriei relativității, așa cum reiese din titlul antologiei. Regăsim în ea spuse einsteiniene cu valoare sapiențială, unele rămase în folclorul monden sau științific: „Omul a fost înzestrat cu suficientă inteligență pentru a-și da seama de incapacitatea sa de a înțelege lumea reală. Dacă fiecare ființă umană ar avea acest sens al umilinței, lumea nu ar avea decât de câștigat”; „În mijlocul dificultăților se află ocaziile favorabile”; „Vreau să știu gândurile lui Dumnezeu. Restul sunt detalii”; „Religia mea constă în admirația umilă față de Spiritul infinit superior care se revelează în puținul pe care noi, cu gândirea noastră slabă și efemera, putem să îl înțelegem din realitate. Moralitatea are o maximă importanță pentru noi, nu pentru Dumnezeu”; „Cel mai de neînțeles lucru privind Universul este că el poate fi înțeles”.

Cu ocazia aniversării a 50 de ani, Albert Einstein primea de la Sigmund Freud o felicitare în care părintele psihanalizei i se adresa cu formula „norocosul” (*Sie Glücklicher*), cuvânt care nu a încetat să îl uimească pe destinatar. Desigur, teoria relativității poate fi considerată un uriaș pas care a apropiat omenirea de înțelegerea rosturilor sale, iar autorul acestuia – un „norocos” care s-a aflat în preajma marelui Spirit.

Monica JOIȚA

meridiane

David Mc Neil a scris o carte subțire, complexă, deși pare clară, parcă spontană – cu toate că noi știm cât meșteșug trebuie să ai ca să dobândești firescul – plină de candoare și de farmec. Eliptică. Lacunele sunt lăsate cu skepsis. Din discreție. Căci David Mc Neil (care se numește astfel după numele tatălui său vitreg) nu este altcineva decât fiul lui Marc Chagall.

Ți se pare normal și foarte plăcut, atunci când ești copil să desenezi la patru mâini cu Juan Miró, iar ca uriașul care-ți răsucesce niște sărmușițe să fie chiar Calder. Să ai un părinte, care-ți explică, într-o franceză cu accent rusesc – Marc Zaharovici Chagall s-a născut la periferia Witebscului – teoriile lui Einstein, amicul său, care luase Premiul Nobel la 26 de ani și cânta la vioară groaznic. David consideră însă, că e mai bine să scârțâi oribil la scripcă decât să nu scârțâi deloc, fiindcă mirolăind din instrument poți ajunge – ca multe personaje ale pictorului – pe acoperiș.

Dar, uneori, a fi odrasla unui artist de faimă mondială este o povară tragică – să te temi că nu vei ajunge niciodată la altitudinea artei tatălui tău, că ești doar un biet veleitar, de fapt un „nima“. O dovadă: Klaus Mann s-a sinucis, poate, pentru că a avut convingerea că nu va reuși nicicând să creeze un Hans Castorp sau un Gustav Aschenbach. David Mc Neil, însă, nu are, cel puțin așa apare, astfel de complexe: este romancier, compozitor, textier, interpret.

Scriitorul regăsește imediat privirea ingenuă a puerului. Micul David (născut la New York, unde i se refugiasse familia în timpul celui de-al doilea război mondial) are impresia, care se dovedește ulterior greșită că, de fapt, copilăria se petrece numai vara, pe nisipul încins, lângă marea nesfârșită, la Vence, în Provence, în lumina radioasă a pictorilor. Cu șoferul Auguste, care confecționa și ramele tablourilor lui Chagall și servea drept paratrăsnet împotriva paparazzi-lor. Și castanele coapte ce trebuiau îndată duse frumoasei fete a poștaşului. Cu Mariano, grădinarul, care era cel mai bun altoist din regiune, făcea periculoase cuțite din bambus și avea foarte multe tatuaje.

E foarte interesant să faci pe micul spion al lui Picasso, să vezi cu ce pământ anume lucrează el ceramica lui, la fel ca micuța Ramona, care-l spiona pe Chagall. Catalanul și pictorul rus erau amici-inamici. Întrebat într-o zi de o ziaristă dacă-i place Picasso, el a răspuns: „dacă eu îi plac lui Picasso și Picasso îmi place mie“.

Acum am să-i șoptesc cititorului la ureche o curată blasfemie: „mie îmi displace Picasso; vestita „Guernica“ nu mă prea impresionează, taurii lui îmi sunt indiferenți, chipurile sale văzute din profil, cu ochiul privit din față, ca la vechii egipteni, nu îmi spun mare lucru. Asta e – ce să-mi fac?“

Nu același lucru îl pot afirma despre Dali; ceasurile lui moi mi se par superbe; Salvador, deși a jucat toată viața niște farse grotesci, era ținut de-a binelea.

Știați că micul David picta cu sărg fondurile multor tablouri ale tatălui său, pentru că pe pictor îl plictisea să

Marc Chagall, Logodnica Turnului Eiffel

EL

Marc Chagall și fiul lui, David Mc Neil, în 1954

le coloreze? De pildă, vestitul plafon al Operei Garnier, alcătuit din panouri demontabile și pe care scriitorul îl compară, cu un haz ingenuu, cu un uriaș cașcaval de Meaux, sau cu o pizza tăiată în felii. Totuși, atunci când îi cerea părintelui său culori pentru propriile sale picturi, acesta îi dădea tuburi vechi, tari ca piatra sau storcoșite. Dar fiul reușea să taie tuburile, scoatea vopseaua, o amesteca cu ulei și cu ouă furate din bucătărie și confecționa o pastă omogenă tocmai bună de colorat.

Însă un singur pictor în familie era de ajuns; fiul lui Chagall urma să devină arhitect; deși a fost probabil singurul băiețel din lume, căruia îi venea să vomite, atunci când făcea căsuțe din lemn, bune de cocoțat în copaci. Oricum, așa se hotărâse. Aici trece, ușor ca o umbră, fără a insista, ca pe vârful degetelor, un anume resentiment. Altcineva ar fi reacționat poate mai violent.

Mama adevărată a lui David înota ca un pește, a trecut la doctrina teozofului Krishnamurti, a devenit atât de vegetariană încât bucătăreasa a ținut să plece; apoi a fugit, luându-și copiii (care copii?) cu un fotograf belgian, căruia îi plăcea Wagner.

Acum intervine „Ea“. Sora lui David, Ida, o găsește în Anglia, cosând pene la pălăriile de damă, deși era fiica celor trei mari fabrici de zahăr din Stavropol; și mai era și frumoasă, cu ochii negri, caucazieni. Pentru că a fost belă și fiica unor bogățani, Chagall se căsătorise cu ea, vai! vai! Marc Zaharovici, deși era foarte instărit, avea „o problemă“ (noi am zice „complex“) cu zahărul: la orice restaurant se ducea dădea bacșiș chelnerului, onora și orchestra, dar șterpelea toate bucățelele din zaharniță.

Așadar, pictura era o meserie „putredă“. Micului David i se povestește despre viața mizeră a pictorilor, fără a i se pomeni despre Dali, Picasso, Matisse, Buffet, care erau (aproape) niște nababi. I se vorbește mai ales despre sărăcia lucie a minunatului pictor rus, Soutine (cu chipurile sale chinuite, de neuitat), adăpostit într-o mansardă a lui Chagall. De ei este legată o întâmplare semnificativă pentru amândoi. Soutine cumpăraseră o carcasă de vită, cu puțină carne pe ea, pentru vestitul său tablou „Bou jupuit“. Până să-l termine, carnea s-a înverzit, putrezită. Cum nu-și permitea să cumpere alt „model“, și-a luat o căldare de sânge.

A improșcat oasele ca să pară roșii, dar lichidul a îmbibat podeaua și a străbătut până la atelierul lui Chagall. Marc Zaharovici, care, și pe gerul cel mai cumplit lucra gol pușcă (avea doar un singur costum) – deși, har Domnului, era, după cum am spus, un om bogat –, a fășnit nud în stradă strigând cât îl ținea gura: „Săriți, îl omoară pe Soutine!“

„Ea“ începe să se manifeste din ce în ce: era de o răutate ieșită din comun; probabil pentru că avea ochii negri, caucazieni. A mers atât de departe cu malignitatea, încât, sub pretextul că este păgănită, a zidit ferestrele și ușile anexei în care locuia Ida; în timp ce Ida, care, după cum știm, o pețise, își mușca mâinile.

Sosi ziua inaugurării plafonului Operei Garnier; avea să participe însuși generalul De Gaulle. Atunci Ea a hotărât să facă un imens sacrificiu și să-și întoilească de gală familia. În loja stăteau: Chagall, într-un costum nou-nouț (oribil), generalul în uniformă festivă, numai roșu și fireturi de aur, doamna De Gaulle, David, în cămașă cu gulerul rotund și „Ea“, într-o rochie neagră-corb, care, prin discreția sa, era foarte vizibilă. Dar, după festivitate, a restiuit Casei Dior rochia fastuoasă, pe care doar „o imprumutase“ pentru ocazie; deoarece, în afara răutății sale neobișnuite, mai era și foarte calică.

Se construiesc niște blocuri cubice care amenințau intimitatea oamenilor. În consecință, familia dezbinată se mută la Saint-Paul, timp în care „Ea“ se decide să-i îndepărteze pe copii de părintele lor: îl exilează pe David la internat, astfel încât acesta își poate vedea tatăl doar de Crăciun și de Paște. Pensionul-internat, destul de scump, se dovedește a fi un univers concentraționar, aproape nazist. Copilul nu-l mai poate îndura și cere ajutorul mamei sale și fotografului ei belgian, într-o altă țară; apoi pleacă acolo.

Trecut-au anii ca nouri lungi pe șesuri. Fiul – devenit bărbat – se întoarce în S.U.A., unde se născuse; îi place Mozart ca și lui Chagall, Wagner ca fotografului belgian, dar și, pe drept cuvânt, Big-Band-ul lui Duke Ellington și trompeta lui Miles Davis. (Asta îmi amintește de Radu Cosașu, căruia îi plac Bach și Liszt, dar și valsurile lui Johann Strauss, Tolstoi și Hemingway, dar și filmul de cinematecă intitulat *Casablanca*, precum și un fel de napolitană numită „Eugenia“, pe care o socotește „madeleine a sa din adolescență“).

David Mc Neil își vede foarte rar tatăl, care se cam înstrăinase de el: „artiștilor nu le plac bărbații“ îl scuză fiul, dar pe un ton în care răsună, pianissimo, amărăciunea.

Întreg textul este candid, cu un zâmbet abia schițat și o umbră transparentă de nostalgie. Întreaga scriere ascultă, parcă, de vorba bunicii lui Sartre din superba sa carte *Les mots* („Cuvintele“) „glissez, mortels, n-appuyez pas“ (lunecați ușor, muritori, nu apăsați).

Finalul mi se pare încântător, ca, de altfel, întreg textul: „lăsându-mi în memorie blândul său surâs de faun, care, precum cel al pisicii din *Alice în Țara Minunilor*, rămâne mereu vizibil, pe când restul pierce“.

Dina GEORGESCU

David Mc Neil, Pași împletți cu mersul unui inger, traducere de Ioana Ciobanu, Editura Hasefer

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europeii!

88,5 FM - BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

m e r i d i a n e

Una dintre puținele femei asupra căreia toți sîntem de acord că este o mare scriitoare este Marguerite Yourcenar. De o asemenea unanimitate nu știu ce altă scriitoare se mai poate bucura fără rezerve, cum de altfel nu știu dacă cei care au citit-o pe Yourcenar s-au întrebat vreodată în ce anume constă farmecul ei. Citind de curînd *Obolul visului*, apărută în colecția „Cartea de pe noptieră” a Editurii Humanitas, această întrebare mi s-a impus de la sine, cu atît mai mult cu cît acest volum, s-o spunem de la început, nu este cea mai reușită carte a scriitoarei franco-belgiene. Dar poate că tocmai de aceea o carte ca aceasta merită să fie luată în seamă, fiindcă în ea poți găsi, etalată într-o formă directă, natura intimă a autoarei noastre. Sînt cărți în care autorul nu reușește să-și ascundă, în spatele tehnicii scrisului, fondul propriu al ființei sale, și tocmai asemenea cărți sînt porțile cele mai nimerite spre a intra în lumea ascunsă a personalității lui. Iată de ce *Obolul visului* merită toată atenția: departe de a fi o capodoperă, ea este tomul privilegiat din a cărui lectură putem desprinde portretul de scriitor al Margueritei Yourcenar.

Cel dintîi lucru ce te surprinde este că Yourcenar a simțit nevoia, la interval de mai bine de 20 de ani, să rescrie această carte. Atît de mult o nemulțumea prima variantă (publicată în 1934), încît, dornică de a retușa portrete, de a îndrepta unele stîngăcii și de a rotunji dimensiunile precare ale romanului, Yourcenar l-a refăcut integral, scriindu-l de la cap la coadă. Așadar, în loc să fi dat uitării cartea, considerînd-o o încercare neizbutită a tinereții, Yourcenar, urmărită parcă de spectrul neîmplinirii ei, a preferat să se aplece din nou asupra ei restaurînd-o din temelii. Această tendință irepresibilă de a umple fisurile unui roman și de a remedia defectele unei narațiuni — înșușire al cărei nume propriu-zis este perfecționismul *livresc* — este semnul clar al clasicismului lui Yourcenar. Și tocmai de aceea, prin Yourcenar, forma clasică a scrisului francez a supraviețuit pînă în secolul XX.

E o banalitate să spui că proza clasică a lui Yourcenar te izbește prin măsură și echilibru, în schimb mai greu e

Scrisul Margueritei Yourcenar

să spui în ce anume constă acest echilibru. Tot ce poți observa, și încă de la prima vedere, este că în scrisul ei nu sunt de găsit excese sau exuberanțe. Atîta doar că lipsa exceselor nu este rezultatul unei înclinații spontane prin care scriitoarea extirpă excrescența cantitativă sau deraierile de perspectivă psihologică, ci este urmarea unui travaliu crîncen menit a înlătura orice formă de exces. Cu alte cuvinte, lipsa excesului provine dintr-un alt exces, unul grație căruia scriitoarea este principial orientată împotriva excesului în genere.

Yourcenar strînge fraza pînă la forma lapidară a unui șir de propoziții care curg cît mai firesc și cît mai sudate între ele, dar strîngerea pe care o săvîrșește îmbracă mai întotdeauna forma unui rafinament din cale afară de laborios. E multă muncă la Yourcenar, foarte multă. De aici și hotărîrea atît de bizară ca, în loc să scrie o carte nouă, să se apuce să rescrie una mai veche — *Obolul visului*. De aceea, cu greu ți-o poți închipui pe Yourcenar scriind o pagină dintr-o dată, fără nici o revenire asupra rîndurilor ei. Totul este strunjit, lucrat și șlefuit pînă la forma aceea de narațiune ce seamănă atît de bine cu scrisul lapidar, economicos, de-a dreptul zgîrcit pe alocuri.

În plus, nu e nimic patetic sau incandescent în scrisul lui Yourcenar, și chiar și acolo unde se poate vorbi de o tresărire afectivă, ea este împinsă pînă la grația pudică și neostentativă a unor mărturisiri evazive. Cu Yourcenar, pudoarea aluzivă, ca formă ocolită de a insinua nuanțe neîngăduite, devine procedeu curent de exprimare, iar arta de a sugera fără a descrie devine metoda ei de predilecție. Yourcenar filtrează viața, o dezinfectează, ajungînd să pună pe hîrtie scheletul aluziv al unor trăiri cărora li s-a furat în întregime asperitatea. E ca un biolog care, înainte de a descrie structura unui microb, are grijă să-i atenueze pînă la dispariție virulența. Nu e nimic agresiv, trepidant sau fățîș în proza lui Yourcenar. Pînă și dramele capătă, sub bătaia melancolică a privirii sale, o tentă suportabilă și atrăgătoare.

Tocmai de aceea senzația pe care o ai, citindu-i cărțile, este că în ele nu se întîmplă nimic. În cărțile ei nu de acțiune poate fi vorba, ci de atmosferă, dar o atmosferă cel mai adesea nostalgică, străbătută de tonul unei tristeți constante și iremediabile. Nu este nimic consolator sau mobilizant în scrisul lui Yourcenar, și tocmai de aceea cărțile, scrise

parcă de o ființă ce s-a resemnat cu singurătatea ei rafinată, i le citești ca să te simți la rîndul tău mai împăcat cu propria singurătate. Și tocmai acest amănunt este sursa farmecului lui Yourcenar: scriitoarea are ceva din finețea unui spirit care a înțeles că viața, lipsită în ea însăși de sens, nu poate fi trăită decît sub forma transformării ei într-un pretext pentru scris sau pentru lectură.

Și astfel ajung la trăsătura esențială a autoarei noastre: scrisul ca scop în sine. Cu Yourcenar avem de-a face cu o calofilie dusă pînă la forma de incantație discretă a frazei, situație în care fraza se susține prin propriul ei ritm și prin propria ei sonoritate. În acest caz, ceea ce se spune despre un personaj este însuși mai important decît personajul propriu-zis. În acest fel, obiectul scrisului trece cu totul în umbră, fiind complet eclipsat de felul în care a fost descris.

Sînt scriitori pentru care viața are sens numai în măsura în care poate fi trecută în paginile unei cărți. Yourcenar se numără printre ei. În ochii scriitoarei, o întîmplare are însemnătate numai în măsura în care îi poate servi ca punct de plecare în scrierea unei noi pagini. Aproape că mi-o pot închipui cum, aflată de pildă în cursul unei conversații, se ridică brusc, scuzîndu-se politicos, și trece în camera alăturată pentru a nota o idee sau o întorsătură de frază ce tocmai îi venise în minte. Fraza aceea o vom regăsi-o topită în narațiunea *Obolului visului*, fie sub forma unei observații psihologice, fie sub chipul unui portret. Pentru asemenea scriitori, viața este doar un pretext pentru scris, iar fiecare eveniment trăit este judecat prin prisma a ceea ce se poate scrie pe seama lui. Din această perspectivă, orice faptă e bună, chiar și abjecția cea mai revoltătoare, cu condiția să-i poată servi ca punct de plecare în scrierea unei pagini inspirate, în schimb orice lucru e rău, chiar și gingășia genuină a lumii, dacă, plecînd de la ea, nu poate obține forma *livrescă* de calitate.

Și totuși, nu pot înțelege de ce, despre Yourcenar, se spune că este romancieră. Scriitoarea franco-belgiană e orice altceva, dar nu romancieră. E prozatoare, poetă, eseistă, dar nu romancieră. Nu știu nici o carte a ei în care firele narative și ansamblul viziunii să te îndreptățească să vorbești de un roman. Tocmai de aceea nu am înțeles niciodată de ce *Alexis* sau *Obolul visului* sînt considerate romane. Nici măcar în această a doua carte, unde numărul personajelor ar părea să îndreptățescă o asemenea etichetare, nu poate fi vorba de un roman.

Sînt două motive pentru care nu pot vedea în Yourcenar o romancieră. Mai întîi, pentru că nu este o prozatoare de cursă lungă, ea simțindu-se bine pe bucăți literare de întindere mică: elementul ei de predilecție sunt povestirile, eseurile sau fragmentele confesive la persoana întîi. În al doilea rînd, deoarece nu poate empatiza cu personajele cărții — cum este cazul *Obolului visului* —, cititorul trăind tot timpul cu impresia că asistă la un spectacol artificial în care miza nu stă în redarea fidelă a vieții acelor personaje, ci în folosirea lor ca pretexte pentru etalarea unei tehnici scriitoricești de mare clasă. Și de fapt chiar asta se întîmplă în *Obolul visului*, o desfășurare de tehnică narativă ce nu se poate plia pe profilul psihologic al personajelor. E o discrepanță vădită între finețea stilului de care se face uz și insignifianța înmărmuritoare a personajelor despre care se vorbește. E ca și cum ai încerca să descrii mersul unui melc făcînd uz de termeni ce amintesc de cavalcada unei cavalerii. Sau e ca atunci cînd ai vrea să descrii spargerea unui geam cu ajutorul unei linii melodice.

În fine, lipsa unei virtuți de construcție romanească face ca *Obolul visului* să poată fi citit pe fragmente, fără a ține seama de modul cum se înlanțuiesc ele. Cu alte cuvinte, secvențele cărții pot fi citite la întîmplare, deschizînd cartea la începutul unui episod oarecare, și asta pentru că, încă o dată, avem de-a face cu un scris în care modul în care se spune ceva eclipsează în întregime înțelesul a ceea ce se spune. În *Obolul visului*, fiecare bucată își are toată substanța în ea însăși, fără a depinde de secvențele ce au premers-o sau o vor urma. Yourcenar așază secvențele narative juxtapunîndu-le, nu înlanțuindu-le. Totul poate fi așadar degustat în mod izolat și în chip separat, începînd cu moto-ul superb al cărții — „Să-ți dai viața pentru un vis înseamnă s-o prețuiești atîta cît merită” — și terminînd cu ultima scenă din rîndurile ei.

Sorin LAVRIC

44

Marguerite Yourcenar

**OBOLUL
VISULUI**

Humanitas

Marguerite Yourcenar, *Obolul visului*,
traducere de Emanoil Marcu, Editura
Humanitas, București. 168 pag.

meridiane

Supermarket

Cumpăr când pâine, când evenimente.
M-așez la rând pe urmă și, de-acolo,
privirea-mi, lunecând de colo-colo,
vede că muntele de alimente

impune mușteriiilor respect.
Prisosul: pungi, cartoane, celofan,
face din tine marele sau fan,
cu toate că-l privești circumspect.

La cassă, o femeie. Ce-are-n coș e
scos la vedere: pătrunjel, o roșie,
o ceapă, doi-trei morcovi, un ardei.

Mașina nu-ș' ce zice-n limba ei
și calculează fără greș; iar după,
imprimă costul blidului de supă.

Amprentă

În nisiposu-ți suflet, poezia-mi
e numai urma unor pași, la ora
la care, jucăușă, aurora
îmi prelungeste,-n alburii, reveria.

Înoți în lapții zărilor opace,
iar nudul tău dizolvă-ntreg decorul;
trecutului i-ascuți, o vreme, corul
ce zumzăie tot mai confuz și tace.

Reproșurile-mi strică pledoaria;
speranța mea e floare de otravă,
n-am vrut pământul tot servit pe tavă,

ci doar un pic dintr-însul... Baliverne
roștite-n timp ce aurora-mi cerne,-n
tăcere,-n sita-i deasă, reveria.

Poza

Cum să fii sincer când o mască,
ce,-apoi, se-aruncă la gunoi,
mai fiecărui' dintre noi
îi face-o față ca de iască?

Înțepenim încă de mici
în mucavaua ce dezvoltă
pe-ascuns o pseudorevoltă
de gang, – ce n-are, însă, nici

un preț, pe străzi, în preistoric
decor sau în Hotelul Warwick;
pe care-aș,da-o-n dar, căci nu e

nici o nevoie de-o statuie
pe care n-ai cum să pretinzi
s-o schimbi cu alta, nici s-o vinzi.

Al cui pat e trecutul meu?

La întrebări, cui i-am răspuns
prin alte întrebări, cu rost
sau fără? Sacul lui a fost
e gol-goluț, dar nepătruns.

A cui dorință mi-i trecutul,

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

O sumă de sonete

Böszörményi Zoltán s-a născut în 1951 la Arad. Licențiat în filosofie la Universitatea York din Toronto (Canada), unde s-a stabilit în 1984. Din 1999, este rezident al statului monegasc.

A practicat diverse profesii, mai mult sau mai puțin heteroclitice, de la reporter radio (la BBC-ul canadian, secția maghiară) la director de salon auto și, în fine, întreprinzător.

Böszörményi Zoltán este autor a câteva cărți de versuri, – între acestea, *Tramvaiul de aur*, I, II și III (Ed. Jelenkor, Pécs, 1999 și 2001, respectiv Ed. Kalligram, Pozsony, 2004).

Textele traduse provin din ultimul volum.

a cui, revirimentul silnic, –
a voii mele, tari ca scutul
ce se retrage-n sine, zilnic?

Cui, oare, să-i strig, astăzi setea,

cui, oare, aș putea să-i cer
să-mi fie și să-i fiu cișmea?

Cui să-i ling rânile sub cer, –
când spaima-și pune-asupra mea
pecetea...

Ultima călătorie a lui Tolstoi

Gară de-o clipă: trenul n-are nici
o rațiune ca să nu rămână
pe loc. Ci bucuria-mi se îngână
cu panica. Ezit să plec de-aici.

Vezi, către azi nu duce nici un drum.
Oare de ce voi fi rămas în halta
aceasta, mai curând decât într-alta?
În întâmplare nu prea cred, oricum.

Astapovo, iubita mea, e gara,
în care grabnic mi-am depus povara,
sătul de drum în anotimpul ud.

Prea primitor n-a fost nici trenul, care
speram să-mi dea puțină împăcare...
Că mă iubești, e tot ce-am vrut s-aud.

Silogismul contradicției

Tristețea-i că Aceasta și Acea
nu pot fi simultan adevărate.
De s-ar putea un adevăr în rate,
ne-ar fi mai confortabilă aleea?

Dacă și vântul iernii, tot de asta
vorbește-ntruna, – jalnica ta soartă
rămâne,-ntre Acea și Aceasta,
a trenului uitat pe-o linie moartă.

Ce este adevărul, cine, oare,
ne spune-aici; și pentru ce, în gând,
cum te-ar durea în inimă, te doare

că trebuie s-alegi, din două, una,
de vreme ce nu pot decât pe rând
să fie, – precum soarele și luna?

Heraclit, § 91

Numai în tine poți s-o simți și pipăi,
tu ești în trupu-i grabnic febra, tu
puterea-i însăși, – fără tine, nu
ar fi nici farmecul, nici greul clipăi.

Ea-i numai una,-ncât nu poți s-o numeri;
ea-ți mistuie și sângele, și vloga;
ea se-adâncește,-n carnea ta, ca plaga, –
mai grea povară,-i greu să porți pe umeri.

Tot astfel cum se-mbină o vopsea
cu altele, te-amesteci tu cu ea
și-ntârzii-n mângă-n care o dezmierci.

Trăind prin tine, ea, și tu printr-însa,
nu știi când împrejuru-ți lațu-i strâns-a:
ești viitor acum și, totuși, pierzi.

Traducere din maghiară:
Ildikó GÁBOS și Șerban FOARȚĂ

m e r i d i a n e

O satiră hip-hop

● Starul tinerei literaturi poloneze, Dorota Masłowska, s-a născut în 1983, într-o localitate de lângă Gdansk. La 17 ani a câștigat un concurs literar organizat de revista „Twoj styl” cu un jurnal de adolescență, iar doi ani mai târziu a debutat editorial cu un roman, *Polococktail Party*, scris în doar o lună, pe când învăța pentru bacalaureat. Debutul ei a fost un adevărat triumf, monologul tinăruului descumpănit dintr-un cartier mărginaș al Gdanskului vinzându-se în 120.000 de exemplare și fiind tradus în 2004 și în Franța. Transformată la 19 ani într-un personaj foarte mediatizat, Dorota n-a rezistat mult sub lumina reflectoarelor, s-a retras și timp de trei ani nu s-a mai aflat mare lucru despre ea. Devenită studentă în antropologie culturală la Universitatea din Varșovia și mamă a unei fetițe care are acum 8 luni, ea n-a renunțat totuși la scris, dovadă cea de a doua carte a ei, *Păunul reginei*, publicată recent la Ed. Iskra Boza din Varșovia. E vorba, după cum putem afla din „*Courrier international*” nr. 767, de o povestire de 150 de pagini, scrisă în versuri în manieră hip-hop, pentru a satiriza lumea în care cultura de masă a devenit unica religie iar mass-media dictează ierarhia socială. Masłowska își confirmă cu *Păunul reginei* talentul de a descrie cu originalitate degradarea societății contemporane prin intermediul a patru personaje ale căror istorii se întîlnesc: o jurnalistă „proastă ca noaptea”, o vinzătoare dintr-o băcănie, care visează să aibă o viață ca VIP-urile de la televizor, un cântăreț pop expirat și un manager din show-biz. Deasupra lor plutește un al cincilea personaj, evident autobiografic, o scriitoare de succes odinioară, dispărută din atenția publică, devenită mamă și încercînd să se autoconvingă, fără succes, că această viață pentru care a optat îi place. Curios este că nici unul din personaje nu e conceput să atragă simpatia cititorului, mesajul cărții fiind mai curînd deprimant.

Actul al III-lea

● Jane Fonda a revenit, după 15 ani de absență, pe ecrane într-un film prost, *Monster-in-Law*, realizat de Robert Luketici (rulează luna aceasta și în cinematografele noastre), în care joacă (prost, spun cronicarii occidentali) rolul unei soacre alcoolice, nevrotice și agasante. Odată cu filmul, actrița de 67 de ani, intrată, după spusele ei, „în actul al treilea al vieții”, și-a publicat și o vastă autobiografie, *My Life so Far*, din care rezultă imaginea unei femei contradictorii și nu prea simpatice. Bilanțul vieții ei e lung și uimitor. Fiica unui om celebru, Henry Fonda, Jane a avut o copilărie nefericită. Tatăl era incapabil să-și manifeste vreun sentiment, mama, bolnavă de nervi s-a sinucis tăindu-și beregata, fratele mai mic, Peter a încercat să se împuște, la 11 ani, dar a supraviețuit, devenind el însuși actor. Crescută în școli pentru copii de oameni bogați, Jane a fugit la 22 de ani în Franța, unde l-a întîlnit pe Roger Vadim, mentorul ei într-un mod de viață destrăbălat. Tinăra

americană n-a rezistat prea mult rolului în care intrase. A încercat să ia viața de la capăt cu un hippie simpatic, trăznit, militant politic – Tom Hayden. În paralel cu ascensiunea ei către statutul de star, Passionaria contestată a făcut lucruri șocante: s-a dus la Hanoi, la inamic, în plin război din Vietnam și s-a pozat cu soldații Vietcongului, s-a luptat cu dreapta conservatoare și și-a atras antipatia americanilor. Apoi a încercat o afacere cu gimnastica aerobică, a produs filme și s-a recăsătorit cu un miliardar ultrareacționar, Ted Turner! Cînd și această a treia căsătorie a eșuat, Jane Fonda s-a aflat în pragul unei mari derute: în cartea ei scrie că a avut revelația că viața nu i-a fost niciodată așa cum și-ar fi dorit-o. Imaginea i-a fost exploatată de alții, în bărbați n-a găsit ocrotirea paternă pe care o căuta, și nici în filme roluri pe măsura aspirațiilor ei. Acum a devenit bigotă. În „*Le Nouvel Obs*”, François Forestier îi comentează autobiografia destul de acru.

Robert Desnos, comemorat

● Poet, jurnalist, romancier, pictor, producător și animator de emisiuni radiofonice în anii '30, Robert Desnos (născut la Paris în iulie 1900) a participat la toate aventurile umane și intelectuale ale timpului său. „Profet al suprarealismului”, cum îl numea André Breton, partenerul lui la primele experiențe de „dicteu automat”, arhetip al poetului prodigios (în 1936 a scris cite un poem pe zi timp de un an și le-a publicat în volumul *Starea de veghe*), Desnos este și un maestru al poeziei pentru copii, dovadă volumul din 1944 *Chantefables et Chantefleurs*, reeditat mereu pînă azi. Anarhist și lunatic, tandru și aiurit, omul a dovedit un mare curaj cînd naziștii au invadat Franța, intrînd în Rezistență din prima clipă. Arestat de Gestapo în februarie 1944, a murit la 8 iunie 1945 în lagărul de la Terezin, din Cehoslovacia, chiar în ziua cînd aliații eliberau deținuții. Franța a comemorat 60 de ani de la moartea lui cu reeditări, articole evocatoare, filme documentare și recitaluri de cîntece pe versurile lui.

Atenție, se filmează

● Cineastul polonez Andrzej Wajda și-a anunțat intenția de a consacra viitorul său film masacrului de la Katyn din 1940, cînd mii de ofițeri polonezi au fost uciși de poliția politică a lui Stalin. Această tragedie care rămîne o rană deschisă între Polonia și Rusia îl preocupă demult pe realizatorul *Omului de fier*, care a adunat mult material documentar din arhive, după căderea comunismului. Turnarea filmului intitulat *Post mortem* va începe la sfîrșitul acestui an.

● James Cameron își schimbă stilul care i-a adus uriașul succes cu *Titanic*. El lucrează acum la adaptarea unui celebru SF japonez, *Gunmu*, care povestește aventurile unei frumoase femei, pe jumătate ființă umană, pe jumătate robot, într-o lume post-apocaliptică. Pentru a recrea atmosfera din *Battle Angel*, regizorul va amesteca filmări reale cu procedee de animație pe calculator.

● Publicul nu s-a saturat de Astérix și Obélix, de vreme ce seria aventurilor lor continuă cu un nou film, intitulat *Astérix și Obélix la Jocurile Olimpice*, al cărui scenariu a fost conceput cînd Franța încă spera că va fi gazda celor mai importante întreceri sportive. Filmările sub direcția lui Frédéric Forestier sînt programate să înceapă în mai 2006. Deocamdată se definitivează distribuția, în care figurează Alain Delon în toga împăratului Cezar, precum și Jean-Claude Van Damme, Dany Boon și fosta Miss Monde, indianca Aishwarya Rai.

● Obiceiul producătorilor de a merge cît mai mult posibil în trena unui succes internațional pentru maximum de profit se vede și într-un film, al patrulea, consacrat psihopatului canibal din *Tăcerea mieilor*. De data aceasta e reconstituită copilăria și adolescența lui Hannibal Lecter. Filmările au loc la Praga, chiar acum, în regia lui Peter Webber (realizatorul *Fetei cu cerceș de perla*). Cît despre sir Anthony Hopkins, el va ceda locul unor foarte tineri actori ce-l vor încarna pe neliniștitorul personaj de la vîrste fragede pînă la pragul spre maturitate.

● Sarah Jessica Parker, ex-vedeta din *Sex and the City*, abordează alt tip de personaj: ea va juca rolul unei profesoare universitare, decana unei facultăți în care o studentă afro-americană e victima amenințărilor rasiste. *Spinning into Butter* este adaptarea unei piese de Rebecca Gilman, montată în 1999 la Chicago și care a fost apreciată de critică. Filmările vor începe în septembrie la New York.

● Pentru lungile seri de iarnă, France 2 pregătește un serial din patru episoade de cite 90 de minute fiecare, inspirat din universul Agathe Christie. Sub titlul *Crime în familie*, scenaristele Muriel Magellan și Anne Giafferi, specializate în adaptări „libere” pentru televiziune după romane celebre, și-au propus să aducă un suflu modern mult apreciatelor seriale, difuzate și la noi, care îi au ca eroi pe Hercule Poirot și pe Miss Marple. *Crime în familie* va putea fi văzut în Franța în iarna 2006-2007.

● Billy Crystal va fi scenaristul, producătorul, regizorul și interpretul principal într-un lung metraj cu titlul *Have a nice day*, povestea unui inger care se întoarce pe pămînt pentru a-l ajuta pe președintele SUA să-și rezolve problemele. Aflat încă în stadiu de proiect, filmul se anunță ca un pamflet anti-Bush.

Cum să pari inteligent

● Ca în toată lumea, și în Japonia „cărțile practice” se află în fruntea topurilor de librărie. Un sondaj recent făcut de cel mai important distribuitor nipon de cărți și publicații, cu o rețea ce acoperă toată țara, Nippon Shuppon Hanbai, arată că pe lista celor mai bine vîndute volume, între primele zece titluri, figurează și citeva cu o tematică specială: *Cum vorbesc proștii și oamenii inteligenți* de Yuichi Highuchi, *Ghid indispensabil pentru a evita să pari un prost* – o lucrare colectivă și *Cum să scrii o proză care să-ți dea un aer inteligent* – de Juzo Koizumi. Alcătuite de specialiști în comunicare și lingviști, aceste cărți ajunse în *top ten* sînt utile în toate împrejurările vieții moderne, de la conversații anodine la discursul public.

actualitatea

↑
ntâmplarea face să am de data aceasta spațiu suficient pentru o desfășurare semnificativă de texte ale unui singur autor, autor care-mi scrie după un răgaz de aproape un an, lângă poemele ce au intervenit între timp, doar câteva simple rânduri. Momentul ar fi fost prielnic pentru o epistolă elaborată cu grijă, în care biografia unui an și gândirile poetice să fi suit trepte de cuminte-nie și răzvrătire, să fi marcat momente de uimită luare în posesie a propriei tinereți, în tumultul uneori dezolant sentimental când se renunță la tarele adolescenței, stările problematice găsimu-și ca de la sine rezolvări în realitatea celui ce se maturizează fără regrete și își impune un autocontrol admirabil.

Aveam spațiu suficient pentru a demonstra că, din când în când poetul e capabil să scrie eseu bun, concentrat, că, din când în când *Post-restaurant* își poate sări peste umbra proprie, permițându-și să apară sub titlul experimental verificat *Poemul și scrisoarea*, derivând și migrând astfel, într-o lumină aparte, din peisajul arid, de stepă, obișnuit, către o zonă de podiș, piesele autorului dând semne de conținut și de valoare ce i-ar oferi dreptul la un debut convingător în revistă. Un debut durabil și de referință în biografia autorului tânăr. N-a fost să fie precum în monotonie mea sperasem, dar poemele, cum se va vedea, sunt ele însele părți ale unei virtuale epistole, bogată în trăiri și mărturisiri, sub aspectul lor prozos lapidar, fiind ele însele transcrieri ale unor întâmplări și petreceri din perimetrul unui an consumat, o selecție operată cu inteligență, o promisiune pe care se poate conta oricând de-acum înainte, un nume bun, în suis, *Lavinia Braniște*, din Braïla, studentă la Litere în Cluj. Le voi transcrie cu plăcere și interes, dar nu în ordinea ce ține de cronologia compunerii lor (Reveniri de vacanță în urbea natală și consecințele lor, luarea în stăpânire a noului peisaj oferit de orașul Cluj, și nu în ultimul rând nostalgicele cu dus-întors, dintr-o călătorie la Paris). În această operație mi-ar fi plăcut să evit barele ce marchează obligatoriu capătul versurilor și, ca într-un joc al variantelor de aspect pur grafic și nicidecum de conținut, să încerc o transcriere în forma versetelor a relatărilor cu lirism difuz inclus. Dar mi-ar fi fost poate prea mare îndrăzneala și prea nesăbuită.

Încep cu acest *Cântec pentru toți cetățenii amabili care m-ajută să-mi urc bagajul în tren*: "Dacă n-ar fi fost gările/ N-aș fi scris niciodată despre câini și vrăbii./ Dacă aș fi avut tren direct până acasă/ N-aș fi văzut Siretul la Barboși/ Sau pescarii de lângă Brașov/ După care îmi strâng lucrurile./ Dacă n-aș fi mers cu personalul/ N-aș fi făcut poza aia memorabilă în gara mică/ Unui vagon de navetiști./ Dacă n-aș avea o geantă elegantă/ N-aș inspira milă./ Dacă n-aș avea o voce frumoasă și accent de lady/ Masculii din Războieni/ Nu și-ar lepăda sacoșele cu Marlboro/ Să-mi ridice mie valiza./ Dacă Bucureștiul nu mi-ar sta ca un nod în drum/ N-aș incurca liniile în Gara de Nord./ Nu-mi ridic ochii spre orașele patriei/ Decât după ce salut maidanezii pe peron/ Care nu traversează niciodată prin pasaj./ Locul ideal, cum observ./ Pentru crize de claustrofobie./ Acesta este un cântec pentru toți cetățenii amabili/ Care m-ajută să-mi urc bagajul în tren/ Și mai ales pentru puștiul de azi-dimineață/ Din Ploiești Sud/ Care, mai mult ca sigur./ Aștepta un ban".

Ajuns aici, cititorul poate spune în sineși, agasat de intemperii și cu atenția în direcția catastrofelor de pe planetă, un *ei, și?*, ridicând din umeri, că a mai citit, că el știe, că poezia coborâtă în stradă, sau coborâtă din tren, cu bagajele ei banale, intrând și ieșind din peisaj și relatând, te miri ce, despre poemul care nu s-ar fi scris dacă... Ajuns aici, cititorul se poate însă simți onorat de apariția poemului care, totuși, s-a scris, cu recunoștință, și ar face împreună cu mine, acum, aici, pe pagină, un gest ca de adorație pentru autoare, inchipuind în intenție, lectura și bucuria citirii poemului Laviniei Braniște, ca pe un gest amabil de ajutor la urcarea bagajului poetei în tren. Oricum, drumul ei este pomit, orice întâmplare reală banală devine un pretext de noblețe pentru consecințe de profunzime, dincolo de text, comunicând cu toate câte i se pot întâmpla în viitor, într-o lungă călătorie, într-o operă poetică la al cărui început suntem martori și încercăm să dăm o mână de ajutor.

Continui cu *Paris by day*, cu gândul de a-i face, cui nu are destul chef, un antrenament cu aer turistic, pentru concentrare și pentru cucerire: "Ca orice poet care se respectă/ Iată-mă la Paris./ Printre buchiniștii de pe cheiul Saint-Michel/(Pe care l-am fotografiat de altfel)/ Privind Sena cea lin curgătoare/

Constanța Buzea

POST-RESTANT

Ce poartă spre apus/ Feriboturi cu turiști./ În jurul meu clădiri frumoase./ Sunt toate trecute pe hartă./ Știam odată și cum se numesc./ Dar acum nu./ Acum e doar Parisul/ Aruncat peste mine/ Ca o plasă de prins păsări./ Și iată-mă printre anticari./ Cum spuneam./ Cu un carnețel unde măzgălesc/ O poezie cu care să dorm sub pernă/ Când o să mă întorc acasă/ Și care o să-mi amintească mereu/ De exact mirosul asta de hârtie veche./ De zgomotul mașinilor ce curg/ Mai repede decât Sena/ Și de toate eșarfele frumos încolăcite în jurul gâtului./ Și uite că acum sunt poet adevărat/ Dacă Parisul a ajuns să-mi pozeze./ Cine ar fi crezut că astăzi/ Pe așa un vânt/ Și cu părul în ochi ca și ei./ O să-i smulg cheiului Saint-Michel/ Poezia asta ca un trofeu/ Pentru care țin să-i mulțumesc mamei./ Și cine ar fi crezut/ Că deși am trîșat un pic/ (Fiindcă m-am gândit la el de pe drum)/ Poemul asta îmi amintește deja/ De soarele care se scurge spre apus/ Agățat de feriboturile cu turiști/ Care filmează cheiul Saint-Michel."

Merg mai departe, cu poemul *Strada Horea*, Clujul studentesc părăndu-mi neapărat familiar prin capacitatea poetei de a se adapta rapid și dăruit unei ipostaze care nu s-a prea complicat prin saltul de la condiția ușor păguboasă de elevă prea puțin suspicioasă cu ce i se întâmplă în trecutul apropiat brăilean, la aceea de studentă evoluând în gusturi, pe toate planurile, în inima Transilvaniei: "Și mie îmi plac poeziile despre strada Horea./ Mai ales acelea lichide/ Care țâșnesc din trotuare ca din conducte sparte/ Și prin care eu îmi târasc picioarele/ Până se încrețesc de umezeală./ Și mie îmi place să mă scurg/ De la Litere până în piața

Mihai Viteazu./ Să stau la semafor/ Alături de oameni și de palăriile lor din care ies porumbei./ Să trec înainte să se facă verde./ Să mă opresc pe pod./ Să bag nasul prin gârduț și să privesc cu ochiul stâng/ Cum strada se-mpreunează cu Someșul./ Mi-ar fi plăcut să mă nasc din îmbrățișarea asta./ Mi-ar fi plăcut să ies iarna din asfalt ca un abur/ Prin care să se târască/ Toți porumbeii/ Care merg dimineața la Litere./ Mi-ar fi plăcut să inhalez/ Cozile de cometă ale oamenilor/ Și toate cântecele care le trec prin cap/ Când calca în picioare/ Strada Horea".

Se lasă la voia întâmplărilor, prinsă în plasa lor, fără să se zbată a se salva cumva din mazăga unora, fără să regrete când meschinăria celorlalți o elimină definitiv din joc, resursele proprii de autoironie dovedindu-se infinite și comentând contemplând în acest registru echilibrul fragil al pasului următor al cărui elan gândit o face să suradă în *Ce frumoasă despărțire*: "Ne-am despărțit și noi într-o gară, cum se face./ Am venit împreună de departe/ În orașelul asta ales la întâmplare/ Pentru ca apoi să ne urcăm în trenuri diferite./ Să ne fluturăm un pic batistele/ Și să oftăm că nu o să ne mai vedem niciodată./ Eu am râs, ca întotdeauna./ De oameni, de locuri/ Și de această despărțire stupidă/ Fiindcă știam că o să ne-nțâlnim zilnic/ Pentru că eram vecini./ Dar ei a vrut batistă/ Și poza de la mine/ Pe care să facă maică-sa vrăji./ Iar eu am zis da./ O vrajă mică nu strică niciodată, mi-a spus./ Și-am stat cu ochii întredeschși să mă pozeze./ Să mă ducă la maică-sa înfășurată-n batistă./ Să mă arunce peste cap în apă/ Ca să-i meargă bine cu următoarea."

Poeta are umor. În actele ei de supușenie se simt tristețea și revolta lângă puterea de a judeca drept și acid, și în ascuns, ca să nu lezeze orgoliul care lucrează pedeste tot. Are umor și un bun simț care, pe cât o expune, o și ocrotește. Am în vedere o serie de poeme mai scurte, începând cu *În spatele lor, Rața cu portocale*, și continuând cu povestea celor trei purceluși, *Numai și numai din iubire și Hainele noi le slidează pe femei*. Dintre acestea însă, doar prima din lista cred că merită toată atenția, și se poate număra printre poemele de colecție ale autoarei, în acest moment: "Mă așez în metrou/ Totdeauna în spatele lor/ Bărbați cu ceafa frumoasă./ Tunsă scurt./ Pitită uneori după un guler curat./ Și când își pleacă ochii/ Să-și citească ziarul/ Ceafa se ridică încet/ Ca o mașinărie scoasă la atac./ Iar eu mă mut/ Mai încoace sau mai încolo/ Fix în bătaia ei./ Sunt dependenta de bărbații care stau cu spatele la mine./ Ceafa mea neatinsă lasă în urma ei/ O dără de liniște".

Un nume bun, în suis, o promisiune pe care se poate conta oricând de-acum înainte. (*Lavinia Braniște*, Braïla) ■

Fototeca României literare

Foto: Ion Cucu

De la stînga: Al. Piru, Paul Everac, Ion Brad, Al. Andrițoiu, Petru Popescu, Corneliu Ștefanache, Valeriu Cristea și Mircea Iorgulescu. (1970)
Cu spatele, scriitor neidentificat. În tablou, V.I. Lenin.

actualitatea

Cine câștigă din meciul Băsescu-Tăriceanu

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

↑ n tot mai palpitantul duel dintre președintele Băsescu și premierul Tăriceanu apare treptat profilul câștigătorului. Fostul partid de guvernământ scoate puncte și din fandarile lui Băsescu și din tușele defensive ale lui Tăriceanu.

În meciul propriu-zis, Băsescu a intrat din nou în avantaj punându-l pe premier într-o situație din ce în ce mai dificilă și mai stingheritoare. El care a refuzat să demisioneze, din patriotism, a început să tragă ponoasele acestui refuz. Băsescu și-a luat dezlegare de la atitudinea protector binevoitor al Guvernului, dînd în stînga și în dreapta peste scăfirile din Executiv, ca tot președintele imparțial.

Anticipatele refuzate de Tăriceanu, dintr-o miopie politică greu de explicat, l-au făcut pe Băsescu să-și regîndească ocul.

Șeful liberal vrea să rămîna la guvernare ca să-și salveze imaginea? N-are decît, dar în acest caz, nici el, Băsescu, nu va face altceva. La așa ceva singuraticul locatar de la Cotroceni se pricepe mult mai bine decît prim-ministrul și decît oricare dintre reprezentanții actualei opoziții. A fost hăituit patru ani de PSD și a reușit să întoarcă jocul în favoarea sa, fără sprijinul nimănui. El știe că Tăriceanu și dacă ar fi stat 30 de ore pe zi printre sinistrații inundațiilor nu ar fi devenit mai popular. Mai știe că pentru gafele și nechibzuințele de tot soiul ale Guvernului trebuie să plătească cineva. Băsescu n-are de gînd să devină acel cineva. A câștigat alegerile de unul singur, iar Tăriceanu a ajuns premier datorită lui. Președintele nu e dispus să-și scurteze șederea la Cotroceni, doar ca să facă pe paratrăsnetul neexperimentatului lider liberal.

Băsescu știe, pe pielea lui, că în politică nu se câștigă cu amabilitate și cu jumătăți de măsură. Dacă Tăriceanu pierde ca politician se poate întoarce liniștit la afacerile și la motocicletele lui. Lui Băsescu ce i-ar rămîne de făcut? Să devină regele înghețatei din România după o ședere de numai cinci ani la Cotroceni? Să se întoarcă în PD, cu coada între picioare? Băsescu n-a uitat cum i-a luat locul lui Roman la conducerea PD-ului și nici ce a pățit Ion Iliescu la revenirea lui în PSD.

Mai inteligent decît predecesorii lui mai cultivați decît el, Băsescu are un gust special pentru putere. A rămas cu el de pe vremea cînd era căpitan de vapor și l-a dezvoltat

cînd a ajuns primarul Bucureștiului. Popular cu subordonații, că să fie sigur că nu-i execută ordinele în silă, Băsescu știe că un comandant de navă slab nu-și mai stăpînește echipajul. Și că nimeni nu le cere la socoteală celor de sub el dacă vaporul are vreun accident.

Cînd a declarat că vrea să fie un președinte-jucător e clar că Băsescu își imagina această funcție ca pe una asemanătoare celeia în care și-a făcut mîna în tinerețe.

Tăriceanu care nu prea știe cît de greu se câștigă puterea și nici cum se păstrează ea și-a închipuit că premieratul său îi asigură forța și o independență care îl pot ajuta să-și facă propriul său joc politic. Tehnic, e adevărat, dar practic, Băsescu îi dovedește că îl poate transforma în sac de box ori de cîte ori are chef.

Din acest meci însă PSD-ul nu are decît de câștigat. Asta dacă lăsăm deoparte că fostul partid de guvernământ crește oricum în sondaje în ultimele luni. După ce le-a trecut panica provocată de ideea anticipatelor, Mircea Geoană și Adrian Năstase s-au relaxat atît de mult urmîrind disputa dintre președinte și premier încît au avut timp să-și amintească de raporturile de înțietate din partidul lor, iar Petre Roman i-a propus lui Iliescu să facă un pol de stînga, pentru a contrabalansa Alianța DA. Nu în ultimul rînd Dan Voiculescu i-a făcut neocomuniști pe pesediști știind că în plină ceartă între Băsescu și Tăriceanu își poate arata și el mușchii, cu partidul său de două procente, dar avînd în spate două posturi t.v. și un ziar puternic. ■

cronica tv

De la sublim la ridicol și înapoi spre... Schengen

T oate televiziunile noastre, spre cînstea lor profesionist-onorantă și indignarea normală a autorităților, au transmis reportaje de la punctul de frontieră Nădlac, din care am aflat – cu firească mîndrie patriotică, zice Haralampy – că, în sfîrșit!, oordonanță a fostului Guvern *pesedist* este aplicată de noua putere¹⁾ cu mare succes de public. Respectiv, în doar cîteva zile, unui număr de peste 4000 de români aflați la unca în occident, și reveniți în țară din diferite motive, s-au confiscat pașapoartele. Degeaba explicații, degeaba itaturile din palme filmate de-aproape de către cameramani discreți și antiputere, degeaba plînsuri, degeaba mormăituri chiar înjurături... Nimic, nici urmă de clemență. Au ecut 90 de zile petrecute în miraculosul și năbădăiosul pațiu Schengen? Trecut. Înseamnă că... *Ciao-Auf Wiedersehen* pașaport, poate chiar *good-bye!* Reveniți ste 5 ani să mai pălăvrăgim... Analizii politici și economici, rnalizii importanți, oameni politici versați în a face rmații din care nici ei nu pricep mare lucru, au fost vitați imediat în studiourile de știri tv pentru a explica vreun fel evenimentul...

Dar totul era înveșmîntat într-o superbă hlamidă oșetată în Delphi cu îmbârligături și motive național-mbovîțene; pînă și Pithia era de negăsit...

Pînă una-alta, în virtutea respectării bunelor tradiții nănești, și în conformitate cu prevederile noului sport ional – *fuga de răspundere* – vinovată de confiscarea șapoartelor era vechea putere, cea *pesedistă*, fiindcă, i motive electorale, nu începuse aplicarea prevederilor donanței la timpul potrivit... Aceasta în timp ce, din aginile tv, de-o claritate indubitabilă, se vedeau niște

descendenți de-ai lui Pilat din Pont spălându-se tacticși pe mâini...

Doar prietenul Haralampy – tot el, sârmanul! – a devenit brusc înțelept și a cuvîntat spre familia proprie, reunită în fața televizorului:

– Doamnelor și domnule (*domnul* fiind fiu-so în vîrstă de 5 ani...), personal consider că, după întîmplarea de convertire a lui Saul de pe *Drumul Damascului*, cea mai spectaculoasă întîmplare de acest gen, din istoria creștinismului, a avut loc zilele trecute cînd o parte a oficialităților române, sub conducerea ministrului Vasile Blaga, a trecut la catolicism. Și nu numai atît, stimate doamne și iubite domn, însuși Papa, a rămas pe loc repaus simțindu-se umilit în Sanctitatea Sa constatînd că există vietăți terestre cu mult mai catolice decît sfinția sa și decît... criteriile „spațiului Schengen”...

– Tati, a suspinat juniorul, vreau să fac pipi...
Întîmplarea se petrecea tocmai cînd Andreea Esca întreba pe o vietate cu morgă preocupat-responsabilă din fascinantul ținut al autorităților:

– Domnule chestor, am o întrebare: această măsură a fost impusă de Comunitatea Europeană?

Moment de muțenie totală, derută, suspans...

– Fix ca în filmele cu proști, remarcă Haralampy. Ay, ce mă enervează prietenul ăsta cînd vorbește în timpul *jumalelor tv!*

În orice caz, de curioasă ce era, Esca nu și-a dat seama că ar fi trebuit să cheme de urgență un echipaj „*pompieristic*” pentru descarcerarea fâlcilor invitatului său...

Pînă la urmă s-a auzit dinspre acesta un onomatopeic:

– Mmmmmnnnnuuuuu...

UITĂ CĂ EȘTI ROMÂN!

● Știri și reportaje tv cu detalii, au clarificat lucrurile în legătură cu *Loganul* nostru: pentru că se cam zbîrlise la concurența de pe piața occidentală, i s-au pus repede bețe în roți...

● După ce a văzut la televizor dexteritatea cu care sunt depistați românii aducători de valută în țară (se zice că anul trecut ar fi îmbogățit statul român cu vreo 2 miliarde de euro...), Haralampy propune să se organizeze pentru unii grăniceri cursuri intensive de adulmecare și a străinilor. Că zice el:

– Uite, mă, Frantisek Priplata ăsta, condamnat pentru asasinat, a plecat din țară fluierînd vesel la festivalul usturoiului din Cehia. Mă rog, are avantaj pentru noi, fin'că, poate, mirosindu-i gura a usturoooooi...

● Am vizionat cu mare plăcere și liniște sufletească reportajul tv de la Neptun, unde Președintele Băsescu și

Premierul Tăriceanu dansau pe *aceeași* terasă ponteuxină. Înseamnă că numai briza mării mai reușește cîte-un transplant eficient de piele pe trupul cam descarnat și dezechilibrat al Alianței...

● – Ai văzut, bade? mă întreabă Haralampy după vizionarea știrii conform căreia ministrul Ionuț Popescu refuză să semneze ajutorul pentru „Tractorul”. Domnului prim-ministru i se – îmi dai voie să zic – „rupe în *paışpe* de ministrul de Finanțe?”
„PROFESIONIȘTII”

– Sâmbătă seara (06.08, ora 22.00), la TVR1, doamna Eugenia Vodă l-a avut ca invitat pe domnul Emil Hurezeanu. Multe, din păcate prea multe i se pot ierta TVR-ului 1 pentru această emisiune, pentru nivelul de intelectualism, bun simț și respect pentru telespectatori, la care s-a dialogat pe tot parcursul emisiunii; Emil Hurezeanu probînd, și de această dată, că șederea în Occident a fost o lecție pe care domnia sa a învățat-o foarte bine...

– La Etno Tv, într-una din seri, am văzut o tînară interpretă de muzică populară cu un repertoriu nu foarte bogat, dar deosebit – text, melodie, interpretare. Deci, se poate, se mai poate, doar cu mai multă discernere. Daniela Marcu, căci despre ea este vorba, este din localitatea Subcetate-Mureș, județul Harghita, și-a adus cu sine suflul sprintar, dar cald al unor melodii și cîntece dintr-o zonă geografică al cărui folclor este prea puțin sau deloc cunoscut – zona Mureșului superior...

ȘTIRE TV DE ULTIMĂ O(AR)Ă

La ora „0.00” dintre 6 și 7 august, autoritățile au încetat să mai ridice pașapoartele românilor care nu fugiseră rupînd pămîntul de propria țară spre Ungaria...

Acum, după știutul și simpaticul model chinezesc: am tăiat – urmează numărătoreea pașapoartelor-pradă după războiul purtat împotriva românilor veniți acasă de pe la munci...

– Vrei să-mi arăți din nou reportajul cu palmele bătătorite? mă ia la rost Haralampy.

Are dreptate!

APARIȚIE EDITORIALĂ DE EXCEPȚIE!

Ioan Rus și Vasile Blaga: *Emoționanta armonie dintre putere și opoziție cînd este vorba de a-i face rău contribuabilului*. Cap.Vechi Ordonanțe de urgență. Prefață la prima ediție: Adrian Năstase (2003); prefață la ediția a doua: C.P.Tăriceanu (2005). Editura „Power and Opposition”.

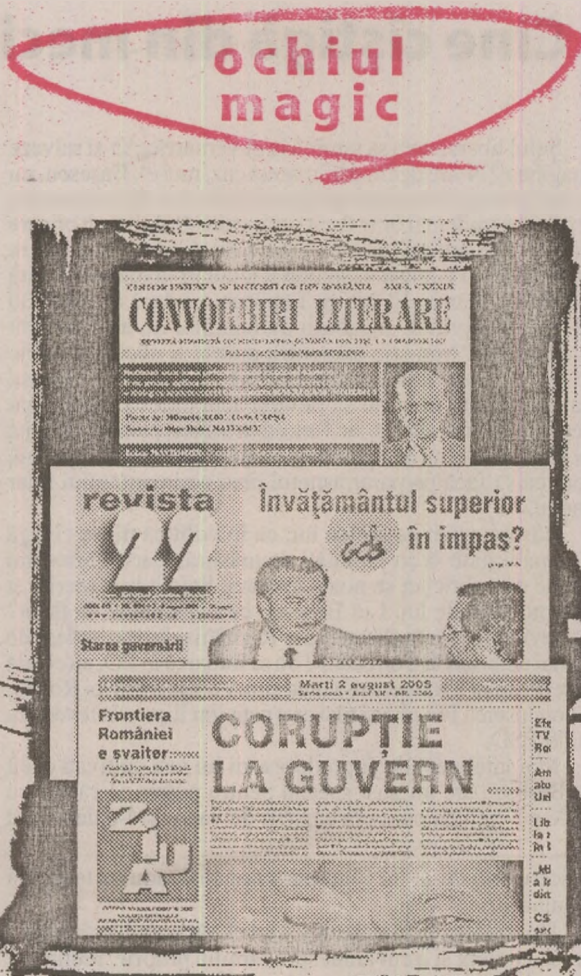
Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Comersant de case român

Vasile Iancu întreabă încă din titlul articolului său din *CONVORBIRI LITERARE* nr. 7: *Oare virulentul critic al "Europei libere" din "Lucafarul" antedecembrist este același cu un expert în afaceri imobiliare?* Răspunsul e afirmativ. Rămas fără "obiectul muncii" după 1989, Artur Silvestri, expert în scrierea de injurii și calomnii, din ordinul Securității, la adresa personalităților culturale ascultate pe unde scurte în mai toate casele din România, s-a orientat spre alt fel de vânzări-cumpărări. Și-a păstrat însă pseudonimul "literar" (numele său adevărat, Tămăcop, sugerind demolări și lovituri brutale), deși impostura "distinsa" și muzicală formează cu persoana lui un involuntar oximoron. A făcut – ca mulți alții de teapa lui – carieră ca om de afaceri și are frecvente apariții publice în calitate de PDG al Institutului de Consultanță Imobiliară, profesor de gestiune imobiliară, expert în domeniu, proprietar al unei luxoase reviste de arhitectură și decorațiuni interioare, ce mai, un VIP al tranziției din România. Cum s-a produs tranziția lui, de la oribila campanie de presă, dusă în anii '80 în paralel cu operațiunile teroriste ale DIE de lichidare fizică a "vociilor" ce demascau regimul lui Ceaușescu, la "capitalistul" de azi nu e greu de bănuț. Sistemul în care fusese angrenat a continuat să funcționeze ca uns, dovadă numărul mare de afaceriști de top și politicieni proveniți din zona securistică. Deși adevărul despre trecutul lor nu-i atinge nicicum, e bine să fie știut. Memoria generațiilor mai virstnice e încă vie, colecțiile de publicații – încă accesibile în biblioteci și ele nu pot fi distruse, ascunse ori "prelucrate" ca dosarele din arhivele Securității. Vasile Iancu dă și indicații bibliografice, menționând semnatarii citorva texte comandate de poliția politică în 1979, de pildă: «in corul scribilor de serviciu, care "ejectau" texte împotriva celor de la "Europa liberă" (in ce termeni, nu e cazul să mai spunem) se înscriu Ion Lăncrănjan (*Căteava*, "Flacăra", iulie 1979), Vasile Nicolescu (*Naufragiații de pe pluta lui Nimeni*, "Contemporanul", iulie 1979), Ion Dodu Balan (*Mercenarii vorbeii de ocară*, "Flacăra", iulie 1979), Pompiliu Marcea (*Moș Teacă în literatură*, "Lucafarul", iulie 1979), Dan Ciachiar (*Murături de Paris*, "Săptămîna", iulie 1979), Doru Popovici (*Cacofoniile Europei libere*, "Săptămîna", iulie 1979), Dinu Săraru, Eugen Barbu și ciracii săi de la "Săptămîna" ș.a.m.d.». Dar cea mai lungă și mai otrăvită campanie împotriva postului de radio care-l infuria pe dictator a fost aceea a lui Artur Silvestri din "Lucafarul" condus de Nicolae-Dan Fruntețată și Mihai Ungheanu – alți doi oameni de încredere ai Partidului unic ajuns, firește, și ei politicieni cu funcții după 1989. Sub genericul *Pseudocultura pe unde scurte*, colaboratorul securiștilor (care îi puneau la dispoziție înregistrările emisiunilor) a publicat pe parcursul anului 1983 aproape săptămînal texte în care "infiera", cu limbaj din *Cursul scurt de istorie a PCUS*, postul "antiromănesc, finanțat de capitaliști" și îi ataca dur pe "agenții cosmopoliti", trădători de patrie, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Sanda Stolojan, Paul Goma, I. P. Culiănu, Virgil Nemoianu și ceilalți colaboratori ai "oficinii imperialiste americane". După ce și-a vîndut ce avea și el de vînzare pe atunci – conștiința și condeiul, pe meschine privilegii, hop!, după 1989, capitalismul nu i s-a mai părut deloc odios fostului comersant de piei de cloșcă, cosmopolitismul n-a mai fost detestabil și valuta nu i-a mai puțin. Devenit fruntaș pe ramură în întrecerea capitalistă, expertul în afaceri imobiliare și-a făcut uitată activitatea publicistică de la "Lucafarul". E drept, nimeni nu-l mai întreabă de

ea, doar cite un istoric literar, într-un colț de revistă, crede naiv că reîmprospătarea memoriei e necesară.

Poliția și Primăria față cu Poezia

Mîinutul artist Ion Barbu și-a făcut celebră în toată țara urbea de reședință, Petrila, în care se încapăținează să-și ducă existența. ÎN *ZIUA* din 2 august am putut citi, relatat de Iolanda Malamen, un episod recent și semnificativ din viața desenatorului și animatorului cultural care face cit o instituție: în noaptea de 29-30 iulie, nastrușnic Ion Barbu a înfrumusețat zidurile mizere ale orașului mineresc, scriind pe ele cu spray-uri cu vopsea versuri din vreo 70 de poeți români. Citatele alese erau din Nichita, Sorescu, Brumar, Daniel Turcea, Constanța Buzea, Ileana Malăncioiu, Matei Vișniec ș.a. Rezultatul? Concetățenii, indignați de "vandalism" l-au reclamat la Poliție, unde i s-a întocmit un proces-verbal pentru culpa de a fi "scris fără drept pe pereți versuri din poezia românească" și i s-a dat un avertisment. Dar asta nu e tot: *Ziua* reproduce și fragmente dintr-un articol apărut pe 1 august în ziarul local *Gazeta Văii Jiului*, sub semnătura unei anume Ramona Rosulescu. Persoana (că ziarista nu-i putem zice) se face purtătoare de cuvînt a petrielenilor șocați și consideră citatele, semnate de nume care nu-i spun absolut nimic, "urne de ritualuri sataniste", "isterii ale unor indivizi bolnavi", "vandalisme care își bat joc de un oraș întreg". "Contactat telefonic,

primarul orașului, Ilie Păducel a fost foarte scurt: «Extraordinar! O să iau măsuri cu poliția». Așteptam și noi cu interes să se întimple asta. Să fie descoperiți făptuitorii, fiindcă altfel trebuie să recunoaștem... cu regretele de rigoare că «Petrila e chiar un sat fără ciini». Petrila s-a dovedit totuși cu ciini. Ion Barbu a fost "descoperit" și avertizat, iar concetățenii lui Păducel și Rosulescu au aconperit cu var poemele de pe ziduri.

Apocalipsa educației

S-au încheiat examenele de admitere în învățămîntul superior. În revista 22 nr. 804, Cătălin Avramescu și Cristian Preda, care au examinat candidații la Facultatea de Științe Politice din Universitatea București, își comunică observațiile și tristele concluzii. Facultatea la care predau ei e una din cele mai solicitate, majoritatea candidaților rivnind la o cariera în diplomație. Ceea ce le-a fost însă dat să audă de la tinerii absolvenți de liceu (cu medii bune) creează perplexitate. Cătălin Avramescu e de tot deprimat: "Asistăm în această țară – o spun cîntărindu-mi cuvintele – la Apocalipsa educației". Răspunsurile aiuritoare la întrebări simple de geografie și istorie ("Unul localizează Japonia în Oceanul Indian, altul crede că Egiptul e în America Centrală. O domnișoară nu știe nici un oraș din Franța în afară de Paris, pentru că a călătorit direct acolo cu autocarul..." sau "O candidată nu știe cine cu cine s-a bătut în al doilea război mondial. O alta afirmă că Războiul Rece s-a dus între Kennedy și Churchill pe de o parte și Japonia pe de altă parte.") îl conduc la două observații: "Primul lucru care m-a frapat la acești tineri e că, literalmente, mulți dintre ei nu știu pe ce lume se află [...]. Mai grav e că pentru ei raporturile dintre realitate și ficțiune a minții sint foarte confuze. *** par să trăiască într-o lume în care nu e nici o diferență ontologică între Napoleon și Pokemon sau între Adolf Hitler și Batman. Nu e vorba doar că tinerii nu cunosc istorie sau nu se interesează de actualitatea politică. Mai profund, e un fel de naivitate perplexă în fața lumii, o mirare că oamenii au trăit și înainte de născocirea telefonului mobil". Situația dezastruoasă e rezultatul unei educații care nu are nici un fel de angajare morală și a pierdut simțul realității: "Din bani publici, cetățenii finanțează un sistem care produce, pe scară industrială, ceva mai rău decît ignoranța" – afirmă Cătălin Avramescu. ● Cristian Preda, decan al Facultății de Științe Politice, propune, pentru a cunoaște adevăratele rădăcini ale răului din învățămînt, o anchetă de amploare, cu un chestionar la care elevii și profesorii să răspundă anonim: "Ce învață și de unde învață o persoană aflată în sistemul educațional? În ce fel asimilează, reproduce, transmite și înovează școala o experiență socială? Ce loc ocupă familia în relația dintre individ și una din instituțiile-pivot ale societății? Ce pondere au mediile de informare în formarea individuală? Cum sunt formate abilitățile sociale? Ce cariere deschide în mod direct școala la fiecare nivel al său? Ce autoritate au astăzi profesorii? Răspunsurile la asemenea întrebări ar putea schița portretul semenilor noștri." O asemenea investigație ar trebui să excludă problema banilor, fiindcă se știe deja bine că învățămîntul e subfinanțat. ● Pe următoarele trei pagini de revistă e transcrisă înregistrarea unei dezbateri a G.D.S cu tema *Învățămîntul în impas?* Participanții – decani, rectori, directori de institute, ministrul Educației și Cercetării – au dezbătut mai mult chestiunea financiară.

Cronica

România literară - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare
începînd cu

- abonament trei luni (13 numere) - 26 lei (260.000 lei vechi)
- abonament șase luni (26 numere) - 52 lei (520.000 lei vechi)
- abonament un an (52 numere) - 104 lei (1.040.000 lei vechi)

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

Trimiteți prin mandat postal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa: Fundația România literară, dir. adm. Corneliu Ionescu, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an sau prin virament în conturile specificate în pag. 2, caz în care trimiteți prin poștă o copie a ordinului de plată și adresa dumneavoastră completă.

32 pagini - 2 lei
(20.000 lei vechi)
La redacție: 1,50 lei
(15.000 lei vechi)

